

Erreferendumaren emaitza kontuan hartu gabe jarriko dute martxan

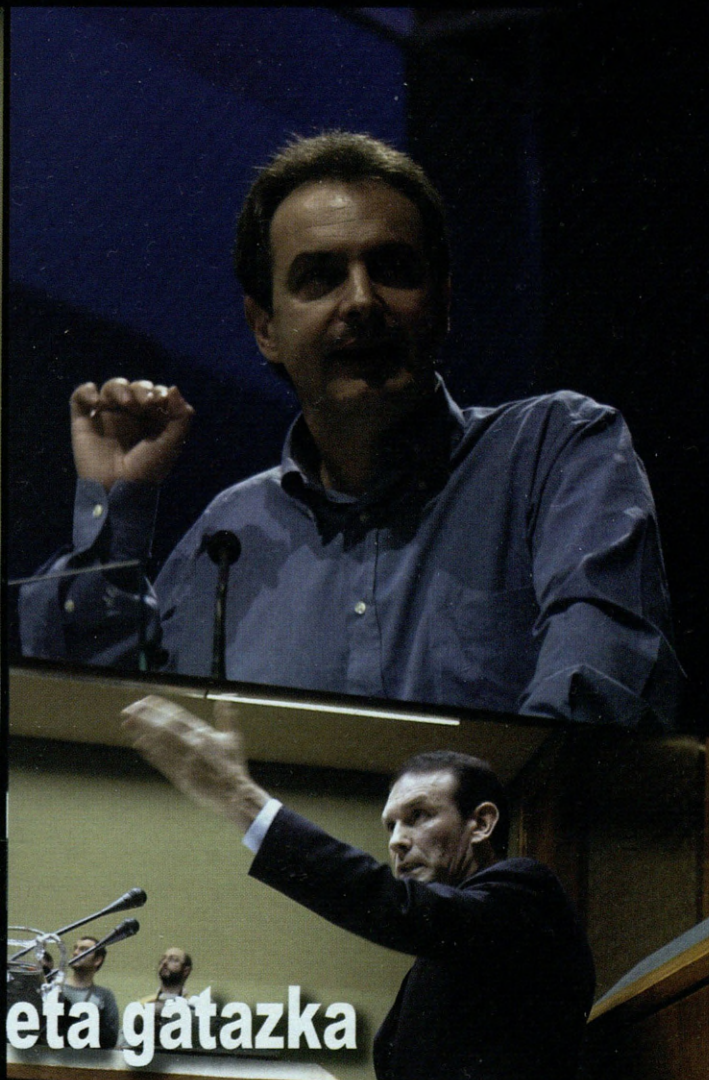

ARGIA

Boroako
zentral termikoa

2005eko urtarrilaren 9a
LXVIII. urtea
1.974 zenbakia
3,30 euro

Ibarretxe Planeta eta gatazka

Negoziazioen unea

IKEA

Iragan iluneko multinazionala laster
irekiko dute Barakaldon

HILARIO ARBELAITZ

"Sukalde onena oraindik ere frantsesena da"

01974

778402139093

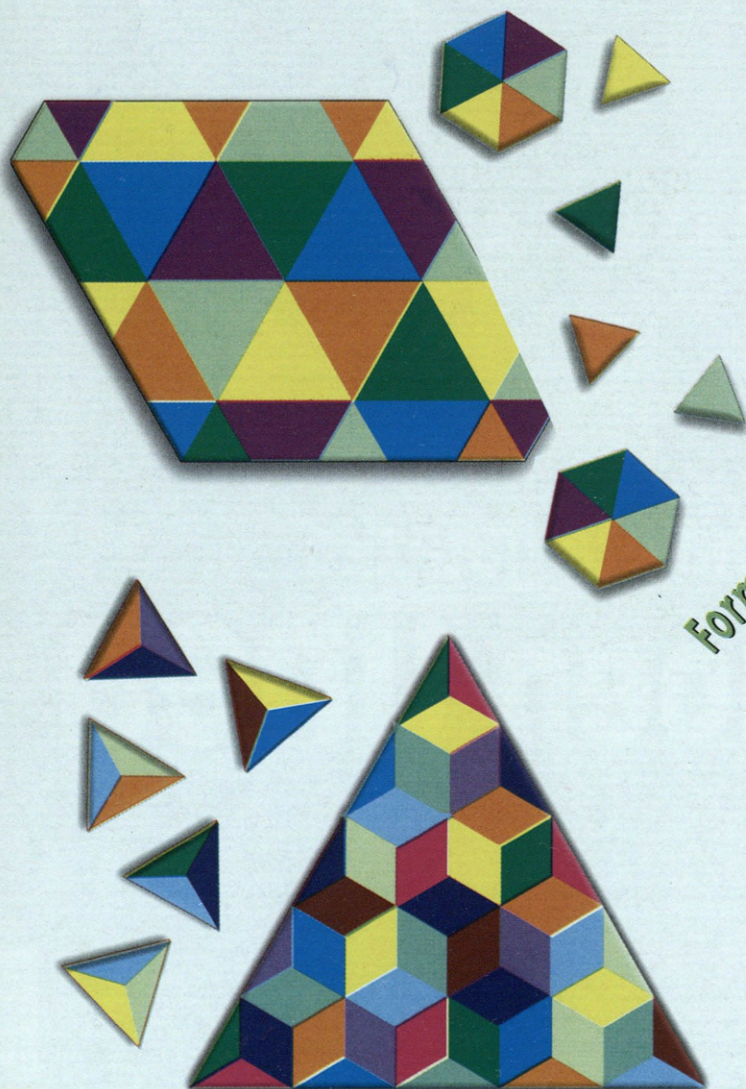
Egiozu aurre
MOKOGORRIren
erronkari

Ausartzen al zara?

kontzentrazioa,
ikusmena eta
trebetasuna
garatzeko puzzleak

**6 urtetik
gorakoentzat**

Forma eta koloreetan oinarritutako puzzleak!

Puzzle bat **9€**
Bi puzzleak **16€**

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

asteko gaia

- **Ibarretxe Plana eta erreakzioak.**
XABIER LETONA / ERREDAKZIOA 4

pertsonaia

- **Hilario Arbelaiz: "Sukalde onena oraindik ere frantsesena da".**
AMETS ARZALLUS 11

gaiak

- **Zientziaren bekadun eternoak.**
ALEX FERNANDEZ 17

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 21
• **To be or not to be.** URTZI URRUTIKOETXEA 22
• **Eta orain zer?** ALLANDE BOUTIN 23
• **Luparekin:** Euskal Unibertsitatea eztabaidagai. TXOLI MATEOS 24
• **Editoriala:** ARGIAren 2000. zenbakia. 25
• **Abenduko hostoak:** ANJEL LERTXUNDI 26
• **Butiglioneren eskandalua.**
XIPRI ALBERBIDE 28

erdiko kaiera

- **Bertso eskolak:** Heldutasunera iristeko ordua.
ESTITXU EIZAGIRRE 29
• **Arteak eta pilotak bat egingo dute Azkoitian.**
NAGORE IRAZUSTABARRENA 33
• **Ezpalak:** KATIXA GARATE 36
• **Argitalpenak:** Toti Martinez de Lezeari galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 38
• **Denbora-pasak** 40
• **Ihesi:** Elbete, Baztan. Harrizko hesietan libre.
ANDONI OTAMENDI / MIKEL ZARAUZ 42
• **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46
• **Winston Arizmendi** 48

termometroa

- **Eneko Aizpuru:** "PSOE praktikan PPk egiten zuen politika bera egiten ari da".
MIKEL ASURMENDI 49
• **IKEA,** iragan iluneko multinazionala.
DANIEL UDALAITZ 51
• **Boroako zentral termikoa** abuztuan jarriko dute martxan.
DANIEL UDALAITZ 54
• **Net Hurbil:** Holokaustoaren errautsen azpian milioi bat ijito. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Negu aroa.** JOSE ANGEL IRIGARAY 58

Ibarretxe Planaren onarpenaren ondoren urak bere onera etorri behar du errealitatea zertan den hobeto ikusteko. Egoeraren analisisa, gertatutakoari buruzko hemeroteca zabala eta

ARGIAko ohiko hiru kolaboratzaileen -Xabier Barandiaran, Xabier Aierdi eta Iñaki Antigüedad- azterketa zorrotzarekin jorratu dugu aste honetako gai nagusia. 4

Ibarretxe Plana: eta orain zer?

Hilario Arbelaiz

Sukaldean

Artea eginaz bizi da oiarztuara. Aste osoa baldosak zapalduz ibilira, asteburutan ere etsekoak zerbitzen satzen da. Esku bete lan izaten du buruak, platera berriak discinatzten eta batez ere, izena jartzen. Sukaldariak saltsan sartu dituzten honetan, sukaldetz kanpoko kontuez ere hitz egin dugu. 11

Abenduko hostoak

Anjel
Lertxundi
26

Luparekin

Txoli Mateos
24

ENERGIA

Boroaren kontrako borondatea

Zornotzarrak euren lurretan ziklo bateratuko zentral termikoa jartzearen kontra agertu dira behin eta berriz: erreferenduma ere egin dute. Osasunean eta ingurunean eragingo dituen kalteak ukatu ditu Jaurilaritzak eta otsailean jada proban jarriko da zentrala. Dena espero bezala badoa, abuztuan bertan hasiko da martxan. 54

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetza: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Kortu. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Añeta Sorluze. Administrazioa: Marijo Aierza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Argazki Press.

• ASTERKO GAIA •

Ibarretxe Planaren onarpenak gauetik egunera jarri du hankaz gora mapa politikoa. Horrek une honetan zer esan nahi duen argitzeko, ordea, iragan beharko du denbora apur bat. Gertatutakoak sortu duen egoeraren analisisaz gain, erreakzioen hemeroteke eta Xabier Barandiaran, Iñaki Antigüedad eta Xabier Aierdiren iritzi artikulua bildu ditugu ondoko orrialdeetan.

XABIER LETONA

Gatazka hauteskunde- zurrunbiloan kudeatu behar denean

2004KO ABENDUAREN 30EKO Eusko Legebiltzarreko ezustekoa itzela izan zen eta erreakzioetan arakatu izan duenak ezustekoa benetakoa izan zela ikusi ahal izango du. Hala ere, bitxia eta arraroa da pentsatzea tamainako ondorioak dituen erabaki batek aldeztu aurretik ez daukala beste inongo sukalde lanik. Gauza bat da ez jakitea Batasunak bozketaren unean zer egin behar zuen, eta hala dela dirudi, eta beste gauza bat da egindako sukalde lanek halako erabaki bat ontzeko moduko lur eremu edo gutxieneko giroa sortu duten.

Era batera ala bestera, Euskal Herrian bizi den gatazka bideratzeko beste leihorik handirik ez dago berriztu aurretik, klase politiko eta gizarte osoaren aurrean. Anoetako proposamenarekin garai berri bat iragartzen zuten adierazle ugari agertu ziren eszenatokian, eta Ibarretxe Planak aurrera egiteko izan duen moldeak garai berri horretan bete-betean gaudela baiesten du. ETAren atentatu moldeak esanguratsua da aspaldi; kale borroka ekintzak ere bereziak izan dira, esate baterako Lizarra-

Garaziko garaiarekin erkatuta: ez da berdina alderdi baten egoitza erretzea edo pintatzea; ENAMen kohesio sendoa agertu da Anoetako ekarpenarekiko eta bere hainbat adar eta erremuak, atxikimendu agerpenak zegoen erritimoan erori dira, gutxienez desadostasun publikoetarako tarte txikiak utziz. Desakordio publikoetan, erantzuna ere berehalakoa izan da. Ezker abertzaleko zuzendaritzan borroka armatua alboratzeko ustea jadanik ondo errotua dela dirudi azkenean; noiztik den hori horrela jadanik ez da horren garrantzitsua, baina ez dirudi atzo goizekoa denik.

Maiatzeko hauteskundeak

Zer demontre gerta liteke datozen aste eta hilabetetan? Aktore nagusiek nola jokatu dute euren rola? Zcin une eta osagai garrantzitsu daude elkarren arteko lehian edo elkar sostengatzen? Datorren astean bederen, horietako une garrantzitsu bat eszenifikatu da, hilaren 10a eta 15a bitartean bilduko baitira Juan Jose Ibarretxe eta Jose Luis Rodríguez Zapatero

estatutu berriaren erreformaren tramitazioaz jarduteko eta egoeraz beren iritzia elkar trukatzeko.

Maiatzeko hauteskundeak ere hor dira, jadanik errealitate politiko ia guztia bere zurrumbiloiaren irentsiz: Ibarretxe Plana onartu izan ez balitz, EAJk eta EAK plana hauteskunde programa bihurtu eta jadanik kanpainen leudekeela esan da. Sozialistak ere aspaldi dira kanpainen. Batasunaren giltza kolpeak hauteskunde kanpainen mezu eta erritmoak moldatzera behartuko du, baina berdin-berdin esan daiteke hauteskunde kanpaina abian dela jada, agian lehen baino indar handiagoz gainera. Eta era batera edo bestera, gainerako indar politiko guztiek ere, biziko den hauteskunde kanpaina luze eta indartsuan indarrak nola metatu eta dosifikatu behar dituzten planifikatua dute jada.

Hauteskundeek estatutu berriaren onarpenarekiko erreferendum kutsu handia hartuko dute eta gai horren inguruan egituratuko da lehia, 2001ean bezala, abertzale eta ez abertzaleen arteko aurrez aurreko gironatsuaekin, baina oskolak funtsean gordeko duen mamia euskal eta espainiar burujabetzen lehia izango da, ea zein burujabetzak eskuratzen duen herritarren sostengurik handiena, eta zer kopururekin.

Hori eztabaidaren ardatza izango bada ere, hori bezain garrantzitsua edo gehiago izango da Batasunak edo haren ordezkoko batek hauteskundeetan parte hartzeko aukerarik izango duen ala ez. Burujabetzen talka horrez gain, gatazkaren konponbidearen termometro ere bilakatuko dira hauteskundeak eta ezker abertzaleak parte hartu ahal izatea neurgailu garrantzitsua izango da. Gaur egun dagoen giroarekin bi eragile nagusiren menpe izango da hori: ETaren su-etena, eta PSOEn Gobernuaren jarrera. ETaren su-etetik gabe gaitza da pentsatzea Batasunak edo haren ordezkoren batek parte hartu ahal izango duenik, baina ezker abertzalearentzat hauteskundeetan parte hartzea eta Eusko Legebiltzar berrian izatea funtsezkoa da datorren garai erabakigarrian nahi den bultzada ahalmena eta nahi diren giltzak eduki ahal izateko.

ETaren historia kontuan hartuta, nekez pentsa liteke Batasunak EAEko hauteskunde autonomikoetan parte hartu ahal izateko erakunde armatuak su-etena emango lukeenik, baina kronograma baten barruan su-etena ematekotan baldin bada, hauteskunde aurreko garaia baliatzea litzateke logikoena. Hautesontzien atarian, gainera, hor da Aberri Egunaren data sinbolikoa. Denak aditzera ematen duenez, ETak datozen bizpahiru hilabeteko epean eman beharko luke euskal gizartean eta,

“Denak aditzera ematen
duenez, ETak datozen
bizpahiru hilabeteko epean
eman beharko luke euskal
gizartean eta, batez ere ezker
abertzalean, horren desiatua
den menia hori. Bestela,
Anoetako ekarpenak eta orain
Ibarretxe Planari emandako
baiezko bitxi horrek jai izango
lukete”

batez ere ezker abertzalean, horren desiratu den menia hori. Bestela, Anoetako ekarpenak eta orain Ibarretxe Planari emandako baiezko bitxi horrek jai izango lukete. Ezker abertzalea ez dago Josu Jon Imazek irudikatu nahi duen bezain ahul eta behartuta, ezta gutxiago ere. Baina ezta ere Arnaldo Otegik eta Batasunako zuzendaritzak irudikatu nahi duten bezain seguru eta indartsu. Nahiko barreiatuta dagoen ideia, ordea, honakoa da: denborak eta faseak ez dira alferrik iragaten, eta elkarriketa edota negoziazio urrats bakoitzean lortu ahal diren lorpenak gero eta urriagoak dira; eta elkarriketa ziklo horiek bideratzea gero eta astunago eta korapilotsuagoa da.

Gatazkaren bideratzea

Euskal gizarteak bizi duen gatazka bortitzarekin amaitu nahi du, beste gauza asko agian ez daude horren argi baina hori behintzat bai; horrek, gainera, hauteskundeetarako geratzen diren bost hilabeteak baino askoz denbora gehiago eskatuko du. Osagai giltzarri ugari dago, baina lehenbizi edukiak baino joko arauak jarri beharko dira argi eta izango da lanik horretan: biolentzia eta indarraren erabilera baztertua, giza eskubideen begirunea, eta herri borondatearen nagusitasuna. Hiru bloke handi horietan oinarritzko akordioak lortu gabe, negez heldu daiteke edukien inguruko akordioetara.

Hari luzea eta korapiloz bete, beraz, aurrera begira geratzen dena, eta tartean osagai ugari, oztopo edo akuilu gisa eragingo dutenak, horien aurrean eragile sozial eta politikoek izango duten jokaeraren arabera. Hasteko, datozen asteetan –urtarrilaren amaieraz hitz egiten da– ezagutuko da

Kataluniako Estatuaren erreformaren eduki zirriborroa. Zapatero presidentek bultzatzen duen Espainiaren eredu instituzional berriaren nondik norakoak. Hor da, halaber, PSOEn eta PPren arteko lehia. Espainiako eskuinaren prentsari begirada bat ematea nahikoa da bere jarrera zein den ikusteko: Estatuaren indarra erabiltzea bere molde guztietan, Konstituzioaren 2, 8, 155 eta behar diren artikuluko guztietan. Araba EAEtik banatzeko mehatxua. Ibarretxe Planari buruzko herri galdeketa data. Presoen egoera. 18/98 auzi ospetsua ere hor da, eta honen bilakaera ere termometro garrantzitsua izango da, ez bakarrik Espainiako judikaturak nola erantzuten duen ikusteko, indar abertzale eta aurrerakoiek eskubideen urraketa duten jarrera antzemateko ere bai. Ilusioa eta esperantzaren atea berriz ireki dira parez pare euskal gizartean, eta klase politikoari dagokio egoera kudeatzeko adinako heldutasuna erakustea. ■

Euskal Herriaren tren

ALBERTO ELOSEGI

*Xabier
Barandiaran
Irastorza*

Iritzi Publikoko
irakaslea Deustuko
Unibertsitatean

Ezker

Abertzaleak

onartu duen

prozesu honek

ETAren

indargabetzea

ezinbesteko

egiten du.

Beranduxeago

baino lehen

tregua gauzatu

daitekeenaren

hipotesia geroz

eta ukaezinagoa

da

Eusko Legebiltzarrak gehiengo osoz onartu berri du Euskal Autonomia Erkidegorako (EAE) Estatutu politiko berri baten egitasmoa. Hirukoaren botoez gain ezker abertzaleak hiru boto erabakigarri jarri zituen gehiengo osora iristeko. Alderdi bakoitzak gertaturikoaren irakurketa propioa egin arren, bozketaren emaitzak errealtate jakin batera apuntatzen du: EAEko oinarriko erakunde arau berri batera.

Legebiltzarraren Estatutu politiko berriaren legeak Madrilgo Kongresuan ezeztatu borobila jasoko duela iragarrita dagoen moduan, Lehendakariak herri kontsulta burutuko duela adierazi du biolentziarik gabeko eszenatokia ziurtatzen den kasuan. Ibilbide hau burutzen bada euskal politikagintzaren errealtate politikoa guztiz aldatuko da. Lehendakariak, euskal auzia konpontzearen mesedetan, euskal erakundean inork eman ez duen pausoa eman du: EAEko herritarrek demokratikoki adierazitako hitzaren balioa Espainiako Konstituzio sistemaren mendekotasunetik ateratzeko ildo politiko demokratikoa proposatu du. Bide hau baietzatzen den kasuan euskal politikagintzaren zutabeak aldatu egingo dira. Proposamen honek aurrerapauso garrantzizkoa suposatzen du herri honek bere etorkizun politikoa erabakitzeko duen eskubideen defentsan eta Euskal Herriko auzi politikoa parametro demokratikoetara biltzen du bere osotasunean. Ezker abertzaleak onartu duen prozesu honek ETAren indargabetzea ezinbesteko egiten du. Beranduxeago baino lehen tregua gauzatu daitekeenaren hipotesia geroz eta ukaezinagoa da.

Ilusioz beteriko bide honi buruz idaztea errazagoa da aurrera eramatea baino. Espainiako estatuak eta alderdi konstituzionalistek dagoeneko demokraziatik kanpo kokatu duten prozesu hau itotzeko bi bide osagarri erabiliko dituzte: herritarrek estatutu politikoaren aurka egin dezaten komunikazio politiko indartsua burutuko dute alde batetik eta egungo araubidea eta araubide horren zerbitzura dagoen indarra erabiliko dute bestetik.

Espainiako indar konstituzionalistek euskal gizarteari etengabeko deia egingo diote abertzaletasun historikoa erakundeetatik kanpo jartzeko. Esparru publikoa menderatzen duten komunikabide konstituzionalistak giro hori eraikitzen hasi dira. Bada, abertzaleen artean ere, polarizazio egoera hauteskundeetarako mesedegarri dela pentsatzen duenik. Nire ustez, konplexua den errealtatea zuri-beltzera ekartzeak etorkizuneko gizarte integrazioari mesede eskasa egiten dio. Hala ere, Jose Luis Rodríguez Zapaterok ez du Mayor Orejaren estrategia berbera erabiliko. Bestalde, estatuak baliabide guztiak erabiliko ditu

herri kontsultara ez iristeko eta, iritsiz gero, emaitzak lege bidezko baliorik gabe uzteko. Gasteiz eta Madrilan arteko erakunde harremanak nahiz alderdien artekoak errotik aldatu ditu abenduaren 30ak. Ireki berri den egoera honek, hauteskunde lehiaren atarian uzteaz gain, kudeatzea erraza ez den hiru arazo nagusi planteatzen ditu:

1. Legebiltzarrak onartutako Estatutu politiko berria Eusko Jaurlaritzaren proposamena zen soilik orain arte. Orain lege izaera hartu du eta hirukoak malgutasun gutxiago du alderdi sozialistarekin negoziatzeko. Epe laburrean abertzale eta ez abertzaleen arteko komunikazioa ia ezinezkoa izango da eta komunikazio hori beharrezkoa da benetako herri integrazio batetara iristeko. Bestalde, Estatutu politiko berriaren alde egiten duten alderdien arteko harremana ere ez da batere erraza gertatuko, bakoitzak bere interesak izateaz gain egoeraren irakurketa ezberdinak egiten dituelako. Lehendakariari etxe barruko nahiz kanpoko harreman politikoetan buruhauste bat baino gehiago egokituko zaio.

2. Lehendakariak orain arte herritarrekin izan duen erlazioan aldaketa kualitatibo bat emango da. Juan Jose Ibarretxek euskal gizartearen atxikimendua bereganatu zuen herritarrek oinarri etiko eta politiko jakin batzuekin identifikatzen zutelako, baina oinarri horiei forma politikoa emateak gizarte zibilarentzat eta gizarte antolatuentzat botoa ematea baino ahalegin handiagoa eskatuko du. Gizarteak Ibarretxeren oinarri politikoak bereganatzeaz gain Estatutu politiko honen gauzatzeak suposatzen duena barneratu beharko du. Ibilbide hori egiteko oraindik asko geratzen da. Erakunde arteko enfrentamentu egoeran egitura politiko berri bat eraikitzeko indar politikoaz gain gizarte zibil eta antolatuen indar bateratua beharrezkoa da. Prozesu hau lideratzen dutenei egokituko zaie bide hori nola burutuko den gizarteratzea. Egungo markoaren "gaintze demokratikoaren ariketa" zein edukiren bidez eta nola gauzatuko den ondo pentsatu behar da. Eroso bizi den gizarte esfortzuetara bideratzea ez baita batere erraza, ezta Madriletik etorriko denari eustea ere.

3. Egoera guzti honetan ezker abertzalearentzat ere gauzak ez dira errazak gertatuko. Etorkizun politikoa sistema barruan kokatzen da eta normalizazio hori —preso eta kanpoan dagoen jendearen egoerarekin batera— Madrilan eskuetan dago hein handi batean. Orain arte eginiko apustuak bere kostua izango du eta ikusteke dago hauteskundeetara aurkeztea posible izango duen ala ez. ■

Beharrezko astindu ederra

Astindu ederra gero, ostegunean Gasteizko Legebiltzarrean bizi izan zena. Sozialista Abertzaleak taldeak sortu du astindua Lakua-ko hirukoaren Estatutu Politiko Berrirako Proposamenari nolabaiteko bidea egiten has- teko behar zituen botoak oso modu kritikoa eskainita. Talde horretako hiru kidek ahozko baietza, beste hiruk ahozko ezetza eta zazpi- garrenak idatziz argitu zuen baietza eta eze- tza zentzu bateragarria.

Bat nator astinduekin. Izan ere, herri honetako egoera politikoak bazuen astindu baten beharra, aspaldian zegoelako inertziak hartuta, burujabetza galdi. Askotan esan da, eta egia da, prozesu batean edukia dela inpor- tantea, baina moduak ere badu garrantzia. Eta kasu honetan, Proposamenaren testu osoa bera baino inportanteagoa izan da, nire ustez, batzuek politikaren taula behingoz mugitu eta bizi- berritzeko agertu duten pre- stutasuna, Proposamenaren funtsezko hitzak abiapuntu hartuta taulako pieza guztiak ezinegonean utziz, eta, bide batez, batzuen interes elekto- ral neurtuak atzekoz aurrera jarritz. Legebiltzarra epizen- troa izan da, eta orain sortuta- ko olatua serio kudeatu beha- rra dute, astintzaileek batez ere.

Ezker abertzaleak arriskatu egin du, astindu guztiek dakarten arrisku-maila bere- ganatuz; ez da gutxi, denok egingo balute! Belodromoan egindako apustuari zentzuzko segida eman dio. Gatazka gaintzeko metodo adostu eta baliagarriaren beharra aipatu zuen han, eta berdin egin du osteguneko bilkuran ere, beren botoen ulergarri: "Aukera politiko guztiak ber- dintasunean garatu ahal izan- go diren benetako egoera demokratikoa zabaltzeko" metodoa, zazpigarrenaren hitzetan. Bazuen ezker aber- tzaleak eremu politikoan baz- ter geratzeko arriskua ere, hirukoak behin eta berriro, batere gelditu gabe, ahalegindu direlako "eze- tzaren blokean" sartzen, konstituziozaleekin batera, herri honi galdetzeko aukera bera uka- tzeko jarrera modu maltzurtean leporatzerai-

no. Zaila zuen ezker abertzaleak, gizarte zabalari begira, bere kontrako ekaitz maltzu- rrean aterpea bilatzea, "Konekta zaitez" garai honetan guztiok ez dutelako konekta- tzeko aukera bera. Hala ere, sinestuta nago osoko bilkuran hartutako jarrera ez dela aterpe hutsa izan, Anoetako apustuaren benetako neurri bat baizik.

Eta orain zer? Proposamena dagoeneko Legea da, hemen behintzat. Jada ez da dato- zen hauteskundeetarako batzuen balizko pro- grama; akabo bide hori, beste zerbait eskaini beharko dute. Legea izanda bidean hastea dagokie agintariei, eta ez dirudi bidea luzea izango denik, Espainiako Gorteetako ezezkoa argia izango delako, profeta ez banaiz ere. Gatazka instituzional zabala ekarriko du horrek. Gatazka politikoa, gatazketan gataz-

kena, behingoz gaintzeko aukera ezin hobea izan daite- ke, sortu berri den konfron- tazio politiko demokratikoa modu egokian kudeatzen badakite hemengo eragile guztiek, edo gehienek behin- tza, eta ez bakarrik politiko huts direnek. Sozialista Aber- tzaleak taldeak emandako baietza bidea egiten hasteko baietza delakoan nago, jakin- da bidean hamaika gauza adostu behar direla, hamaika oztopo saihesteko, eta horre- tarako metodo adostua behar dela. Metodoa. Osoko bilku- ran emana ez da txeke zuria izan, ez beltza ere; grisez gris jauzi kualitatiboa eginez metodoa adosteko txeke bai- zik, nire ustean.

Bai astindu polita! Eta bai paradoxal, ezker abertzaleak 2001eko legalitatean baino sinesgarritasun sozial gehiago dauka 2005eko ilegalitatean. Atera bitzate kontuak burua udaberrian jarrita dutenek! Zer ondorio ekarriko du ire- kitako prozesuak orduko hauteskunde-ri begira? Egoe- ra berria ahalbidetu duen for- mazio politikoa legez kanpo segitzea onartuko al du herri-

galdeketa, hiru lurraldeetan, batzuen biolen- tzarik gabeko egoeran egingo dela etengabe esaten dagoenak? Hauteskunde- deia egin behar duen berak? Olatua abian da. ■

Iñaki
Antiguada

EHuko irakaslea
eta EHko
legebiltzarkide ohia

Sozialista Abertzaleak taldeak

emandako baietza bidea

egiten hasteko baietza

delakoan nago, jakinda

bidean hamaika gauza adostu

behar direla, hamaika oztopo

saihesteko, eta horretarako

metodo adostua behar dela.

Metodoa. Osoko bilkuran

emana ez da txeke zuria

izan, ez beltza ere; grisez gris

jauzi kualitatiboa eginez

metodoa adosteko txekea

baizik

Quo Vadis, Juan José?

INIGO AZKONA

Xabier Aierdi

EHUko soziologia irakaslea

Joan den osteguneko hiru botoen onarpena hanka-sartzetzat daukat, hala Ibarretxe nola EAJren aldetik. Botoen eskaintzari onespina eman aurretik, hamarrera arte kontatu ondoren, erantzun behar izan zion hirukoak. Kontua da hirukoa ez dela gurean trinitate katolikoa, hiru izaten jarraitzen du. Eak ondo erraz egin dezake propio Batasunaren logika finalista, EBk nahikoa du gobernutik ez irtearekin, eta EAJn nork agindu du oraingoan: Ibarretxeren antsietateak ala bere barneko balizko *tutti fruttia*k? Bestalde, Batasunak maisu jokaldia burutu zuen. Egungo panoraman, PPrekin batera, posiziorik argiena dauka. Gainontzekoak osakin ideologiko eta estrategiko ezberdinekin nahaste taktikoak egiten dabilta.

Ibarretxe Planaren hitzaurrea Herri Batasunaren doktrina historikoa da eta erradikaltasun nazionalista eskatzen du. Ez du zertan biolentziara eraman behar –ETA eta ezker abertzalearen hanka-sartzeabaina boterea galtzeko arriskua jokoan ipini behar da –EAJren izua–. Hitzaurrea demokrazia nazionalaz ari da: nahi dugun sistema politiko aukeratu –legitimoa izan– aurretik *nor eta nortzuk garen* –subjektua– erabaki behar dugu.

Horrela, Egibarrek Otegiri goizean luzatu zizkion sasi-irainak ia abertzale batek Planari nola ezezkoa eman ziezaiokeen galdetuz, *tsunami* baten antzera bueltatu zitzaion arratsaldean: "abertzale zarela, ba orain egiozu aurre datorkizun olatuari...". Guzti honen ostean *barealdi urduria* etorri da, eta hor dabil-tza Imaz eta Batasuna *barne premia*zko egoera elkarri egotziz. Batasunak barne premia gordinak ditu –oinarri sozialaren eskari argia–, baina ez ote da oraingoan EAJ berak egin nahi zuen amaraunean erori? Otegik argi utzi zuen horrelako hitzaurre batek ez zuela *konponendarik* ametitzen, hitzaurrea sakrifizioz beteriko haustura baita.

Hiru botoak onartzearekin EAJk hainbat aukera galdu du. Zuzenean, kaltetuen EAJ da eta, neurri batean, zeharka Zapatero. Bata-

sunak ez du ezer galtzeko, dena galdua baitu, ezingo baita hurrengo hauteskundeetara aurkeztu.

Kaltetuei buruz: 1) Astebate on baten amaieran –aurrekontu eta Atutxa aferaren sasi konponbidea– Planaren aprobazioak programa elektoralik gabe utzi ditu EAJ eta EA. Presa handia programarik gabeko koalizioaren berri emateko. Programa, Batasuna aurkeztu ezinaz gain, planaren ukazioa zen. 2) Zapatero ahuldu da eta PP berrindartu. PP eta espainiar iritziz publikoaren presiopean, Zapaterok irmotasun

politika esageratu egin behar du. Bide batez, bertan, denbora faltan *Lopez Plana* ahuldu egiten da eta Rosa Díez-ena indartu. Eta 3) Zapaterok planaren tramitazioa azkartu egin lezake eta, arte martzialetako estrategia erabiliz, gehiago ahuldu abertzalegoa bere orokortasunean: aurkaria garaitu eta zorura botatzeko bere indarra eta bulkada erabili.

Legalitateari legitimitatearekin eta kontsentsuari gehiengoarekin aurre egitea strategi bat da, ez egokiena. 1998tik, abertzalegoak legitimoki bere eskariak intentsifikatu eta azeleratu egin ditu. Guzti honek fronte nazionala eta, kontsentsu faltan, gehiengoaren bilakaera dakartza. Egungo egoera zentrifugoa ez dago gehiengo kuantitatibo –edo kualitatibo– nahikorik, eta euskal gizarte faktikoaren arabera ezin da egon. Baldintza haue-tan, SArek botoak onartu izana hanka-sartzea da, irabazpenak baino galera gehi-go dakartzalako, batez ere euskal gizarterako, erdia ignoratua baita. Gainera, konben-

tzitua nago ezin daitekeela inolako konponbiderik bilatu PSOEn partaidetzarik gabe. Posible izango ote da inoiz bertako nazionalismoak helburuen inguruko kontsentsu bat konkretatu eta gero PSOArekin bigarren mailako bat lortzea?

Nora zoaz, Ibarretxe Lehendakaria? Gogo eta arrazoi izanda ere, gure aspaldiko kantari bat parafraseatuz: gehiengoak dakarrena/ gehiengoak daroa/eta, gu, hemen/beti, gu, hemen! ■

Hiru botoak onartzearekin
EAJk hainbat aukera galdu
du. Zuzenean, kaltetuen EAJ
da eta, neurri batean, zeharka
Zapatero. Batasunak ez du ezer
galtzeko, dena galdua baitu,
ezingo baita hurrengo
hauteskundeetara aurkeztu

(...) Nora zoaz, Ibarretxe
Lehendakaria? Gogo eta
arrazoi izanda ere, gure
aspaldiko kantari bat
parafraseatuz: gehiengoak
dakarrena/ gehiengoak daroa/eta,
gu, hemen/beti, gu, hemen!

Hemeroteka

Estatutu Berrirako Proposamena onartzeak oihartzun handia izan du Euskal Herriko zein atzerriko prentsan. Hona entresaka.

ERREDAKZIOA

GARA

2005-01-02, **JUAN JOXE PETRIKORENA.**

“Imaz haserre dago eta ez da gutxiagorako, hauteskunde autonomikoetarako ‘plan-jostailua’ desmuntatu diogulako, agerian utziz EAJk egun ez duela bakerako estrategiarik”.

2005-01-02: **EDITORIALA**

“Orain behar dena da indar politikoek egoerari behar besteko perspektibarekin eustea, interes elektoralen helmuga estutik baino urrunago begiratzeko; hurrengo legegintzaldiko eserlekuak betetzea baino zerbait gehiagora aspiratzeko, konponbide demokratikoa lehenetsiz, hiritar denen eskubideak posible egin ditzan, norberaren epe laburreko proiektu politikoaren aurretik”.

EL DIARIO VASCO

2005-01-02: **EDITORIALA**

“Baldintzarik gabeko elkarriketara deitzea, inposizio eta mugarik gabeko elkarriketara, aitzakia erretoriko bihurtzen da, Euskadiko elkarbizitza arriskuan jartzen denean, biztanle denak behartuz nortasun bat edo bestea hautatzera. Horrela nortasun konpartituak ukatzen dira (...)”.

Beharrezkoa da hiritar denek –zeinek inkestetan aitortzen duten ez dituztela Ibarretxe Planaren edukiak ezagutzen– eragozte gertaerek eraman ditzatela, eta galdegin dezatela Euskadi ez ote dagoen hobeto orain dagoenean, zalantzazko ondorioak ekarriko dituen abentura batean sartu beharrean. (...)”

Euskaldunek egin beharko diete aurre estrategia subiranistaren nahiei, Euskadi hutsune historikoan jartzeko arriskua baitute”.

DEIA

2005-01-02, **ANTONIO ÁLVAREZ SOLÍS**

“2004ko abenduaren 30etik ez da posible demokrazia gezurrez janztea. Edo onartzen da herriaren borondatea dela errealitate politikoaren sortzaile, edo garbi adierazi behar da joko arauak deitzen diren horiek opresioaren koartada hutsa direla”.

LA VANGUARDIA –KATALUNIA–

2004-12-31, **FERNANDO ÒNEGA**

“Nahiz eta Alderdien legea aplikatzerakoan bere alderdia legez kanpokoa deklaratu izan, Otegi Euskal Herriko arbitro bihurtu zen. Ibarretxek bataila irabazi du, Batasunarekin zorretan geratu da eta arazoa gobernu eta parlamentu espainiarrera lekualdatu da”.

FLORENCIO DOMÍNGUEZ

“Lizarrako Paktuko berberak. Alde batean, nazionalistak, testuaren aurka dagoela dioen baina aldeko botoa eman duen Ezker Batua apaingarri exotikoarekin. Bestean ez nazionalistak. Euskal Herrian gerta zitekeen aukerarik okerreana”.

EDITORIALA

“Otegiren eta bere babesleen taktika, koherentziarik gabea iruditu arren, Madrileko kongresuak logikoki Ibarretxe plana ezeztatu ondoren, euskal nazionalista moderatuak muturreko egoeran jartzea da. (...)”

Alegia, Ibarretxe plana bere egitea, berbideratzeko”.

AVUI –KATALUNIA–

04-12-31, **PERE MARTÍ**

“Ibarretxe plana blokeoa konpon-tzen saiatzeko apustu erabat demokratikoa da. Hutsune argiak ditu, Euskadi barruko kontsentsu gabezia kasu eta hori da bere ahultasun nagusia, baina demokratikoki aukeratua izandako gobernu batek sustatzen du eta indarkeriarik gabeko baldintzetan egingo litzatekeen erreferendum batean euskal hiritarren gehiengoak sostengatuko balu bakarrik aplikatuko da. Lehendakariaren proposamena zalantzazko kalitate demokratikoa duen lege batek legez kanpoko deklaraturako alderdi bateko hiru diputaturen babesa jaso duelako deslegitimizatzea, errealitateari aurre egin nahi ez izatea da. Udaberrirako aurreikusitako euskal hauteskunde ondoen burutuko zen prozesua azkartu besterik ez dute egin Otegi-ren botoek”.

EL MUNDO –ESPAINIA–

2004-12-31, **MARIANO FERRER**

“Edo Batasunan nahasmen ikaragarria dago eta nora jo ez dakiela dabil, edo atzoko Parlamentuko tsunamia ezker abertzalearen baitan herri honek behar duen norabidean gertatzen ari den barruko mugimendu baten hedatze-uhina besterik ez da. Bere hasierako inpaktuak kostu bat izanik ere”.

● Ibarretxe Planaren onarpena

2005-01-02, PEDRO J. RAMIREZ

“(Abraham Lincoln, Winston Churchill eta De Gaulle) Hirurek indarra erabili zuten demokrazia salbatzeko, diktadura etnikoa edo sezesioa inposatu nahi zutenen ekintzen aurrean. Ipar Amerikako XIX. mendeko eta Europako XX.eko gaitzak Espainia-ko izkin honetan modu surrealistan gainjartzera etorri balira bezala, XXI. mendearen hasierako Euskal Herrian sezesionismoa eta etnizismoa ditugu. Dena –legea, indarra, Europa– dago gure alde bi aldiz kantzerigenoa den kimuari lepoa mozteko”.

LA RAZÓN –ESPAINIA–

2005-1-2, J. M. ZULOAGA / R. L. VARGAS

“PNVren baitan tentsioak sor ditezke. Ibarretxe eta Imazen sektoreak espero ez zuen pozoitutako opariarekin topo egin du. Beraien estrategia Planaren errefusatzetik hasten zen, ondoren Plana hauteskunde programa bihurtu eta, EArenkin batera, gehiengo osoa lortuko zuten Batasuna aurkeztu ezin izango den hauteskunde batzuetan. Egibarren sektorean, eta Arzallusenean, pozik daude gertatutakoarekin. Segur aski zer gertatu behar zen zekiten bakarrak ziren eta ez daude gertatutakotik kanpo”.

EL PAÍS –ESPAINIA–

2004-12-31, JOSÉ LUIS BARBERÍA

“ETA-Batasuna prozesu berri baten hasieran parte hartzeko tentazioan erori da azkenean. Prozesu horrek berak beti nahi izan duen puntuan kokatzen du liskarraren marra: Euskadi eta Espainia aurrez aurre jartzen dituen gudu zelaian”.

2005-01-02, JORDI SEVILLA, Espainiako Gobernuako Administrazio Publikoetako ministroa

“Euskaldunen zati handi batek dio ez duela Ibarretxe plana ezagutzen, eta Kongresuan planaren eztatanda politikoa ostuko balitz Auzitegi Konstituzionalean aurkeztutako helegite bategatik, lehendakaria biktima gisa aurkeztuko litzateke euskal iritziz publikoaren aurrean, eztatanda blokeatzean Gobernu zentralak planaren ezagupena galarazi duela esanez. Beraz, Ibarretxe plana hauteskontzietan garaitzeko helburura moldatu behar da estrategia, eta

horretarako euskaldunek ezagutu egin behar dute, jakin behar dute plan horrek Espainiarekin eta Europarekin aurrez aurre jartzen dituela. Azken finean, erronka honen gakoa hauteskontzietan erabakiko da, maiaitzeko euskal hauteskundeetan”.

ABC –ESPAINIA–

04-12-31, ANDRÉS FERRER

Nazka

“Horixe sentitzen da, antro bihurtutako Euskal Autonomi Erkidego espainoleko Legebiltzarrean, sekta nazionalistak antolatutako zeremonia ‘iniziatikoa’ ikusita. (...) Ustezko euskal herriak Tolkienen sagako ‘elfo’en herriak izan dezakeen entitate historiko berbera du”.

LE MONDE –FRANTZIA–

2004-12-31

Eusko Legebiltzarrak Euskadira-ko Estatutu Berriaren proiektua onetsi du

“Ibarretxe buruzagiaren plana uste-kabea onartu da Sozialista Abertzaleak (SA) taldearen hiru boz independentistari esker. Osoko bilkuraren hasieran, Ibarretxek ‘euskaldun guztiek, hots, hemen bizi eta lan egiten duten guztiek, bere etorkizuna erabakitzeko eskubidea daukate eta inork ez du gure ordeztu erabakiko’ adierazi zuen”.

LIBÉRATION –FRANTZIA–

2004-12-31

Euskal Herria: Boz subirano zalea

“Euskal nazionalisten proiektu zati-tzailea, Euskadi Espainiari asoziatu-tako Estatua nahi duena, gehiengo osoz onartua izan da parlamentu erregional autonomikoan. ETAren adar politiko Sozialista Abertzaleak taldeko separatisten bozek Ibarretxek proposatutako ‘erreferenduma’ egin ahal izateko bidea eman dute”.

SUD-OUEST –FRANTZIA–

2004-12-31

Ibarretxe Plana onartua

“Ezker nazionalista erradikaleko Arnaldo Otegi eledunak Ibarretxeren planari hiru boz ematean zur eta lur utzi ditu Gasteizko parlamentu erregionalako biltzarkideak. Otegi sasi-tan dagoen Urrutikoetxea legebiltzar-kidearen eskutitza irakurri zuen. Eskutitza ETAk planari ipinitako zigilutzat jo da”.

CLARÍN –ARGENTINA–

2004-12-31

“Euskal Herria Espainiari asoziatuta-ko Estatua izatea proposatzen duen proiektua onartu dute. (...) Euskal nazionalistek garaipen historikoa izan dute, planak parla-mentuaren babesa lortzeaz gain, gero eta isolatuagoa dagoen nazio-nalismo erradikalaren babesa behar-tu baitute”.

THE GUARDIAN –BRITAINIA HANDIA–

2004-12-31

Euskal nazionalistak Madrilekin

aurrez aurre jarri dira

“Euskal talde nazionalista aurka-riek atzo elkarren arteko desberdin-tasunak alde batera utzi zituzten parlamentu erregionallean lege proiektu eztatandatu bultzatzeko. Horrela, erregioarentzako indepen-dentzia areagotzea aukera egingarria litzateke eta Madrilekiko liskarra ia saihestezina”.

THE INDEPENDENT

–BRITAINIA HANDIA–

2004-12-31

Euskaldunek borroka hasi dute

Madrilekin independentzia lortzeko

“Madrilek konstituzionalki erre-ferendum erregional bat debekatzeko eskubidea dauka, baina gobernuak hauteskundeetan euskaldun gehienek babestutako proposamena suntsitzearen ondorioak neurtu beharko litzuzke.

(...) Orain plana, Madrilen, Dipu-tatuen Kongresura igaroko da eta atzera botako dute. Proposamena Madrilen eztatandatu bera ere garaipen sinbolikoa da Ibarretxe jau-narentzat. Eztatandak, segur aski, espainolak beren burua nazio gisa definitzeko moduaren inguruan pasio sakonak eragingo ditu eta lis-kar erregional garratzagoak berpiz-tuko dira”.

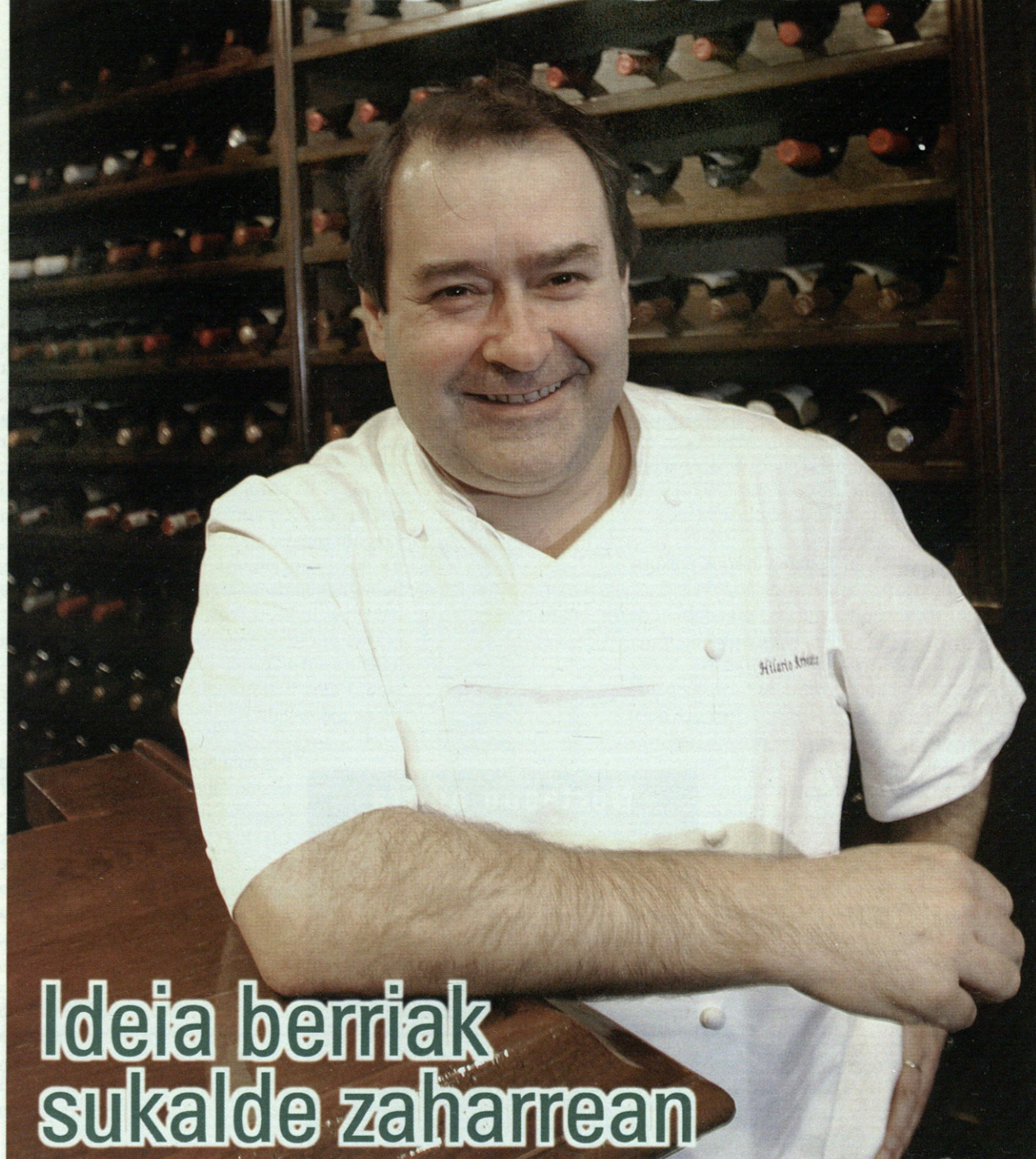
THE MIAMI HERALD –AEB–

04-12-31

Eusko legebiltzarkideek autonomia plana eztatandatu dute

“Eusko Legebiltzarrak erregio honi Espainiaren independentzia bir-tuala emateko proposamena onartu du, ETA talde armatuaren adar poli-tikotzat jotzen den lege kanpoko alderdiaren azken uneko bultzadari esker”. ■

Hilario Arbelaiz

Ideia berriak sukalde zaharrean

Zuberoa Oiartzungo baserririk zaharrenak seiehun urteko bizia du. Bostehun eta hirurogeita hamar urtetan ikusiko zituen gorriak, ikusiko zituen beltzak. Baina azken hogeita hamar urtetan kolore berriz jantzi du bere seme batek. Orain, beltzak, Amerikatik bisitan etortzen zaizkion kantariak dira, gorriak Japoniatik propio datozkion turistak, zuriak Bruselatik hurbiltzen diren politikari gorenak... Sukaldari baten goseak egin ditu talo zaharrak kabiarrak berri, otordu justukoak arte. Bazkari afariek asko balio dute Zuberoan, baina ez lehen adina.

«Sukalde onena oraindik ere frantsesena da»

Ostatuko semea izan arren berandu hasi zinen sukaldean lanean, gainera aitaren heriotzak horretara behartuta. Beraz, esan liteke bokazioak baino patuak egin zintuela sukaldari?

Bai, patuaren bideak eraman ninduen sukaldara. Gu zazpi anai-arreba gara, eta aita hil zenean denak ari ginen ikasten. Arreba bat zaharragoa izan arren mutiletan zaharrena ni nintzen, eta eta amari eta izebari laguntzeko beharrezkoa zenez etxerako jendea ni gelditu nintzen lehendabizi, gero anaia Eusebio, eta ondoren Joxe Mari.

Sukaldean amaren eta izebaren eskuek erakutsi zizuten orduan?

Bai, nire sukaldeko ezagutza, lehendabizikoa behintzat, haiei zor diet. Haiekin ikasi nuen benetako lehengo euskal sukalde zaharra. Nahiz sukalde eskolako ez izan ni, eskola ona eduki nuen nire ama eta izebarekin. Batez ere ikasi nuelako sukalde ez dela lan erraza, gogorra dela, asko gustatu eta sufritu behar dela, eta pazientzia asko eduki. Ikusten nuen gauzak ondo bukatu behar zirela, eta hori nahiko barrenean sartu zidaten amak eta izebak.

Bitxia da, beti emakumeak izan dira etxeko sukaldari, eta sukaldari ezagun denak gizonezkoak zarete.

Hala gertatu da. Baina andreetatik heldu gara gu, etxean ikusi eta ikasi dugu, eta haiei esker jaso ditugu gizonok sariak. Amen semeak gara gu, eta nik ere oraindik lau emakume ditut nirekin sukaldean, oso esku ona dute. Emakumea dagoen sukaldean ez da urruti izango sukalde ona. Halakoa zen nire amaren eta izebaren sukalde zaharra ere.

Eta nola pasa zinen sukalde zahar hartatik sukalde berrira?

Ni sukaldean hasi eta laster sortu zen Euskal Sukalde Berria izeneko taldea. Batez ere Joan Mari Arzak

AMETS

ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

eta Pedro Subijanaren inguruan. Bestalde, Frantziatik ere indar handia zetorren gastronomian; Paul Bocuse edo Micher Guerard, adibidez. Horiek izan ziren nire erreferentzia, eta zabaltzen hasi zen sukaldaritzan gauza berriak ikasi behar zirela. Aldizkariak erosi, hango eta hemengo kontuak irakurri... hala hasi nintzen nik ere zer edo zer egin behar nuela. Gainera, orain dela hogeit bat urte, aukera izan nuen Ainhoa iparraldeko herri txikian dagoen Iturria jatetxera joateko. Han ezagutu nuen Maurice Izabal eta bere familia. Ez nuen denbora asko pasa, bi edo hiru aste, baina begiak ireki zizkidan eta beste sukalde bat egin zitekeela ikusi nuen. Handik indarberrituta eta ideia berriei etorri nintzen, eta lehengo sukalde zahar hori berritzen hasi nintzen. Baina beti ere lehengo sukaldearen sustaiak galdu gabe.

Nortasun agiria

Hilario Arbelaitz 1951ko maiatzaren 27an jaio zen Oiartzunen, Zuberoa baserrian. Oiartzungo eskolan hasi zituen ikasketak eta hamaika urterekin Saturraranera joan zen. Ondoren hiru urte eman zituen Donostiako seminarioan eta azken biak Donostiako institutuan. Hamazazpi urterekin etxera itzuli zen amari eta izebari ostatuko sukaldean laguntzera. Pixkanaka haien eskuetatik jasotako sukalde zaharra berritu, modernizatu eta munduko jatetxe onenetako bihurtu du. Bi Michelin izar ditu, *Gourmet Touren* bederatzi eta erdiko nota, eta *Campsaren* gidan hiru gasolindegia. 1991n Espainiako gastronomia sari nazionala irabazi zuen eta handik bi urtera Euskadikoa. *Herald Tribune* egunkariako gastronomia kritikoak, Patricia Wellsek, Zuberoa munduko jatetxe onenen zerrendan hamargarren jarri zuen.

Eta nola lortzen da adar berriei eta sustrai zaharrei aldi berean heltzea?

Sukalde irekia da. Pinturak, eskulturak eta horiek denak irekiak diren bezala, sukaldeak ere posible du hala izan. Zapote ezberdin asko eman litezke, kolore asko, platera aurkezpen ezberdinak... Adibidez, badago marmitako tradizionala, baina posible da berria egitea ere. Produktu berekin eta elaborazio berarekin marmitako ezberdina atera liteke. Baina jateko garaian, begiak itsututa jarri, eta berdin esango zenuke "hau marmitakoa da."

Hogeita bost urte badira Euskal Sukalde Berria hasi zenetik. Zer bide egin du orain arte, eta zer etorkizun du?

Euskal Sukalde Berriari esker hemengo gastronomiak bide handia egin du azken urteotan. Lehen sukaldariak sotoan bizi ziren,

baliorik gabeko jendea zen, eta orain garrantzia hartu dute. Sukaldariak bezala hemengo sukaldea ere asko zabaldu da mundura. Orain euskal gastronomia ez da ezagutzen Espainiako Estatuan edo Katalunian bakarrik, kanpora ere zabaldu da. Dena den, aitortu behar da bere bidean Euskal Sukalde Berriak arrisku batzuk izan dituela. Euskal sukalde zaharra aldatzen hasi zenean, nahiko puntu kezkarri bat iritsi zen, hasi zirelako nata, gurina eta horrelakoak sartzen. Hemengo betiko saltsak arriskuan egon ziren, arrisku handian. Baina hori zuzendu da, eta lehengo saltsetara itzuli da jendea.

Etorkizunean arrisku handia ikusten dut. Zenbat jende gelditzen da ba, euskal sukaldearen mundu honetan dabilena? Kontatzen hasi behatzekin eta bi eskuak ez dira betetzen banaka hasita. Urteak pasa eta egun batean Joan Mari Arzak, Martin Berasategi, Pedro Subijana, Andoni Luis Aduriz, Gorka Txapartegi... uzten hasten baldin badira eta ez badator segidarik... Orain badaude sei edo zazpi erdi ero hor dabilzanak lanean, baina horiek huts eginez gero uste dut badagoela kezkatzen hasteko motiborik. Oxala ez balitz gertatuko, baina uste dut azken aldi honetan bertako jende gaztea baino gehiago dela kanpoko jende gaztea hona ikastera etorri nahi duena. Eta hori nahiko arriskutsua izan daiteke. Hemengo gazteek lan errazera jo nahi dute, eta hemen puntan egon nahi duenak gogor saiatu behar du. Retegi niretzat fenomenoaren zen pilotan, onena, baina entzuten nuen prestatu ere gehiena bera egiten zen. Sufritu ere gehiena berak egiten zuen, eta horregatik segitu zuen berrogeita sei urte arte. Nik ikusten dut gaurko gazteei kosta egiten zaiela sufritzea, eta pilotan, bizikletan edo futboleant, onena izan nahi duenak, asko sufritu behar du ona iza-

Telebista

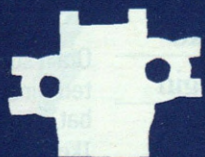
"Telebistak asko laguntzen du gauzak zabaltzen. Kirol asko ere telebista ez balu tartean inork ez luke ezagutuko eta ez litzateke aurrera joango. Kasu honetan guk suerte handia izan dugu Karlos Argiñano bezalako bat izatea gure artean. Beste pertsona bat egon balitz Argiñanoren lekuan, gu aterako ginen galtzen. Berak asko lagundu du. Pedro Subijanak ere lan handia egiten du hor".

teaz gainera. Sukaldean ere berdina da. Niri askotan esan didate: "Horrenbeste urte sukaldean, eta nola egoten zara oraindik horrenbeste denboran?". Hainbeste kosta den zerbait ezin da hain erraz utzi.

Bestalde zuetako asko baserriko umea da, eta bere begiz ikusia du euskal sukalde zaharra. Gaurko gazteek erreferentzia hori galdua dute, eta ez al dago arriskurik segitzen dutenek sukalde berria mantendu arren euskal erro hori galtzeko?

Bai, eta hori ez galtzeak berebiziko garrantzia du. Sukaldea modernizatzea oso garrantzitsua izan da, baina modernizazio horretan badago arrisku bat. Lehengo oinarriari gaur egun ez zaio garrantzirik ematen. Horretan kulp handia dute zenbait kazetari eta zenbait komunikabidek, bide bakarra dagoela jartzen dutelako, sukalde bat bakarrik dagoela. Eta hori ez da horrela. Sukaldea oso zabala da, eta sukaldeak posible du ona izan tradizionala izanik, oraingoa izanik, gerokoa... Maila altukoa izan liteke jatetxea, erretegia, eguneroko janeko tokia, edo berdin sagardotegia. Bakoi-

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

tzak bere tokian lana ondo eginez gero denak du meritua, eta dena da sukalde ona. Baina gaur egun gazte askok ikusten badute aspaldiko platera bat egiten ari zarela ez diote inportantziarik ematen, eta hori pena da. Martxa honetan ez dute lehengo sukal-

ra hamabiak arte sukaldean aritzen gara. Beste ordu eta erdi edo joaten da jendea ateratzen den arte eta orduan etxera. Egunik gehiena hemen pasatzen dut beraz. Bi egun jai egiten ditugu, eta horri esker errazago joaten da astea, baina gogorra da.

dea ikasiko, eta lehengo sukaldea ikasten ez badute lehengo oinarria faltako da. Eta lehengo sukaldeko oinarri hori behar da gaur egungo sukaldeko gauza berri asko egiteko. Hori gabe oraingo gazteak lehengoaz zer den ez dakitela geldituko dira.

Sukaldarien lana gogorra dela esan duzu lehen. Nolakoa da zure egun bat?

Nik lehengo estilora egiten dut lan. Sukaldeko mutil gazteak hamarretan sartzen dira jatetxera, baina nik beraiek etorri baino lehen dena martxan edukitzen dut. Gero, ez dut jantokira jendeari kasu egitera joateko ohiturarik. Iruditzen zait sukaldariak sukaldean egon behar duela eta beti sukaldean egoten naiz. Eguerdikoa bukatzen denean bai, jendea ateratzerako garaian, taberna txiki bat badaukagu eta hor egoten naiz kasu egiten eta eskua ematen. Bostak eta erdiak izaten dira hor nonbait, atsedenerako ordua. Ilunabarrean zazpiak aldera berriz etortzen gara arratseko zerbitzua prestatzera. Afaldu eta zazpi eta erdietatik aurrera lanean hasten gara. Gutxi gorabehe-

“Pintura bat, edo neska ere berdin, polita izan daiteke.

Baina platera bat ona dela frogatzeko probatu egin behar duzu”

Etxean zenbat denbora ematen duzu sukaldean?

Aspaldian andrea eta bi seme ditut eta zenbait garaitan joan izan naiz etxera sukaldearekin erreta, nekatuta. Orain dela urte batzuk esan nien: "Nik jai egunetan, udaran behintzat ez dut lanik egingo etxean, ogitar-tekoa jan behar baldin badugu ere ogitartekoa. Aspertuta nago". Eta erantzun zidaten: "Ah bai, orduan munda guztiarentzat ari zara bazkaria jartzen eta etxekoentzat ez duzu jarriko?". Eta esan nien: "Arrazoi duzue". Geroztik ez dut utzi eta jai guztietan neronek egiten dut bazkaria etxean. Beraz, jai eguna izan edo ez izan sukaldean aritzen naiz.

Orain sukaldari baten barruan ofizio asko nahastu dira; ikerlari kimiko bat, eskultore artista bat, sendagile bat...

Ikerketak egiten ditugu gure sukaldean, baina sendagileak behintzat ez gara. Askok esaten digute: "Ni ez nago ondo, zer jarriko didazu?". Barkatu, nik egiten dudana janaria denei ongi sartzeko egiten dut, gustuko izateko, baina ez dut pentsatzen norbait gaixo helduko denik

nire etxera. Miraririk ez dut egiten. Pentsatzen dugu gure etxera etortzen direnak baldintza onetan etortzen direla, eta gure helburua platera ematea da, sukaldari bezala platera hori ahal dugunik eta ongien ateratzea.

Artistarena aipatzean El Bulli nuen gogoan. Janaria plater gainean aurkezteko inspirazio bila museoetan ibiltzen omen da koadroz koadro. Zuk zerbait berezia egiten duzu?

Nik badakit gaur egun sukaldari askok ohitura handia duela ordenagailu bitartez egiteko aurkezpen muntaiak. Michel Brass frantziarrak hala egiten omen du, lehenik denbora asko pasa ordenagailu aurrean eta handik atera platera nola eraiki. Gaur egun erreferentzia handi bat da, baina horretarako ere abila izan behar da ordenagailutan. Nire semeak horretarako ni baino abilagoak dira eta egunen batean igoal beraiek jarri beharko ditut nire platerak osatzen. Momentuz niretzat inportanteena sukaldetan ordu asko pasatzea da, eta probak han egitea. El Bullik eta beste askok tailerra dute. Azken finean sukaldia ere bakoitzaren tailerra da. Han egiten dira probak, eta jende asko duzun garaian igoal ez zara ariko probak egiten, baina bai jende gutxi duzunean. Bakoitzak badugu gure txokoa zerbait berria egin edo sortzeko.

El Bullik egitarau zehatza du horretarako. Sei hilabetez itxirik edukitzen du jate txea laborategian probak egiteko, eta beste sei hilabetez ateak zabaldu eta proba haien emaitzak zerbitzatzeko. Zuek ia urte osoan duzue zabalik jate txea. Noiz aritzen zarete sormen lanean?

Ni batez ere jai dudanetan eta oporretan aritzen naiz pentsatzen. Pentsatu, paper batean idatzi, etxera etorri eta sukaldetan probak egiten aritzen naiz. Bulliren kasua ezberdina da. Gauzak diren bezala esatearren, harena artea eta marketinga da gehiago. Bere lanari meriturik kendu gabe, uste dut harena laborategia gehiago dela sukaldia baino. Bost edo sei hilabeteetan ixten du jate txea eta probak egiten

Ni iturriotz tarra

"Ni txikia nintzela, batez ere auzo bakoitzeko giroa izaten zen Oiarzunen. Gu Iturriotzen jaiotakoak gara, eta bazen Iturriotz independente esateko ohitura. Oiarzongo Elizaldeko kaskotik eta beste auzoetatik pixka bat berezia baitzen. Gazte asko ginen, eta futboleko partidak jokatzen genituen auzoen artean. Iturriotzarrak izaten ziren onenak, denak bere aurka joaten ziren, eta bazen espapixka bat. Espahandiena izaten zen Elizalde eta Iturriotzen artean. Kaletarrak iturriotzarren kontra, hori izaten zen esaera. Elizalden zegoen udala, han eliza, eta nahiz denak herrikoak izan, bazen halako espapixka bat esaten zuena gu auzokoak ginela, auzo txiki batekoak, berak berriz, herrikoak. Ematen zuen kaleko jendea auzoetako jendea baino gehixeago zela".

aritzen da, baina jende asko omen du zain. Eta jende asko baldin badu zain posible luke gehiago irekitzea. Baina gero badu catering-a ere, beste zenbait gauza... Beste mundu bat da El Bullirena.

Kontua da sukaldaritza ia arte bihurtu dela. Garrantzi handia ematen zaio platera gaineko aurkezpenari, usainari... Ahotik beste jaten omen da begietatik eta sudurretik.

Niretzat garrantzitsuak hiru gauza dira: bista, usaina, eta zaporea. Satisfazioa platera begi aurrean dagoenean hasten da, presentazio on batekin. Platera ikusi eta zenbaitetan iruditzen zaizu koadro baten aurrean zaudela. Eta hasten baldin bazara ikusi hutsarekin pozik jartzen, gero segitzen baldin badu usain onarekin, belar fin bat sartu delako eta ondo etortzen zaiolako janari horri, eta azkenean zaporearekin errematatzen bada, hiru gauzek bat egin dute. Horixe da betekada.

Baina arrisksua izaten da platera baten aurrean norbaitek esaten duenean: "Zein platera polita!". "Platera polita bai, baina ona da?". Hor dago kontua. Ona ez baldin bada politikak ez du balio, polita ez baita jateko. Hori da museo batean esan zenezakeena: "Bai, koadro polita, zein ondo egina!". Pintura bat, edo neska ere berdin, polita izan daiteke. Baina platera bat ona dela frogatzeko probatu egin behar duzu.

Martin Berasategik zioen soinuak ere baduela garrantzia. Hala da?

Askotan esaten da soinuarekin igartzen dela egatzik baduen edo ez. Nik badaezpada probatu egiten dut, baina badu bai soinuak ere garrantzia.

Zuen plateren izenek zenbaitetan poesia dirudite, nola moldatzen zarete lan horretan?

Egia esan zenbait platerak lan gehiago eman du izena jartzen platera bera egiten baino. Osagai ezberdinak baldin baditu, izena egokia izan edo ez saiatzen gara osagai denak izenean sar-

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitalapen honen edizioak laguntzaile

kutxa

gizarte ekintza

Seminarioan

"Ez dut uste benetako bokazioagatik joan nintzenik. Etxeko galdera izan zen: 'Estudiatzen hasi behar duzu zerbait, eskolakoak bukatu da, zer egin behar duzu?' Eta nik: 'Ba ez dakit'. Eta hurrengo: 'Ah, zure lehengusu Bixente seminariara doa'. 'Ah, ba ni nire lehengusu Bixenterekin'. Horrela hasi zen nire seminarioko mundua, eta oso oroitzapen ona daukat. Gipuzkoako jende pila batekin topo egin nuen, Tolosakoak, Amezketakoak, Bergarakoak, Arrasatekoak, gaur egun ere urtero-urtero elkartzen gara afari pare bat egiteko. Apaizekin ere oso oroitzapen ona dut, oso ongi portatu ziren gurekin, eta pertsona bezala oso ondo tratatu gintuzten. Gaur egun oraindik askotan ikusten ditut, tarteka etortzen dira eta".

tzen, gutxienean jendeak ikus dezan erabilitako osagaiak zein diren. Baina kezkarria izaten da bai, "zein izen jarriko diot platera honi hain goxoa atera eta?"

Probatzeko nola ibiltzen zarete?

Batez ere gu ibiltzen gara, sukaldean aritzen garenak. Askotan nik neronek probatzen ditut. Guri begiratu besterik ez dago probatzen nor aritzen den ikusteko.

Zuberoak ere bezero klase guztietatik probatu du. Garai batean langile jendea joango zen baserriko ostatura, orain aberatsak joaten dira. Harginaren gosea eta ministroaren gosea ez dira berdinak izango, ezta?

Ez, gose ezberdinak dira. Orain gure etxeetara ez da gosea kentzera etortzen, beste zerbaiten bila baizik. Pentsatzen dut etortzen den guztiari pasako zaiola, nahi izaten du zerbait ezberdina harrapatu, zerbait berezia usaindu eta jan.

Alegia, lehen zenioen gisan, mundu zabaletik gero eta jende gehiago doa Zuberoara. Baina Oartzundik gero eta gutxiago sartuko dira. Izan ere, prezioak lekutan daude...

Egia da, askorentzat ez da erraza gure jatetxeetara etortzea, motibo inportante bat izan behar du. Zenbait pertsona izango dira posible dutenak baina gehienak badakigu ezetz, eta bi izar Michelin izanik eta gidetan agerturik, kanpoko jende asko etortzen da, japoniarrak, amerikarrak, Europa guztikoak, Frantziako asko... Badakigu hamasei eta hemezortzi mila pezeta jende askok ezin duela ordaindu. Baina tira, gutxienean saiatu behar dugu herriko jendeari ere, motibo inportantea duenean, zabalik egoten, eta ahal den ongiena ematen.

Ez legoke modurik astean egun bat aukeratu eta herritarren mailara jaisteko?

Gidetan sartuta gaude, Michelinekin bi izar ditugu, *Gourmet Touren* bederatzi eta erdi, eta *Campsan* hiru gasolindegia, hori guztia izanik ezin zara jaitsi. Herri mailan beharko luke nik lagunaren artean lagun bezala afari bat egitea adibidez, bestela ez da erraza. Pentsatu behar da gu ere lanean hogeita bi pertsona gaudela hemen. Azken finean enpresa bat da eta hilabete bukaeran erantzun egin behar zaio horri.

Mundu osoari zabaltzeak hizkuntza zabalpena ere eskatzen du. Lehengo sukalde zaharretako osagai bat euskara zen, zenbat eusten diozue horri?

Guk beti eduki dugu euskaraz karta. Azken urteotan lan dezente egin dute jatetxe guztiek euskaraz jartzeko, baina hori ez da gure kasua

izan, guk hasiera-hasieratik dugulako hizkuntza guztietan. Hemen denek edo ia denek dakite euskaraz, erdaraz, frantsesez eta ingelesez. Eta euskaraz mintzatzen gara gehienbat.

Frantsesa aipatu duzu, frantses asko etortzen omen da Zuberoara. Frantziako gastronomia benetan krisian al dago?

Guk denek Frantzia izan dugu ispilu. Beraiek izan dira gastronomiaren lehen potentzia munduan. Niretzat sukalde onena oraindik frantsesena da. Ez dela frantsesa munduko sukaldariarik onena? Agian ez. Baina gauetik goizera ezin da inperio gastronomiko bat baztertu eta ez dela ona esan. Hori amerikarrek esan zuten, Espainiako sukaldea hobea zela, zergatik? Gerrako aferan frantsesek ez zietelako lagundu segur aski, eta horrekin etorri da hemengo iraultza eta hemengo sukaldea frantsesa baino hobea dela esatea.

Gerra aipatu duzu. Sukaldariak gerran sartu nahi izan dituenik ere bada, zerga iraultzailea zela eta ez zela. Zer dela eta jo dute sukaldariengana?

Sukaldariengan efektu negatiboa sortu nahi zuten. Hemengo sukaldariak lan asko egin dute, oso ezagunak dira, mundu berezia da Euskal Herria eta nik uste dut min eman nahi izan dutela. Baina denak konturatu dira hanka sartze handia izan dela, eta lau lagun horiek joan dira beste edozein deitu eta joan zitekeen bezala, inolako zentzurik gabe.

Eta sukaldariak inputatu dituen epailea zuenera azaltzen bada bazkaltzera?

Igoal ez da ausartu ere egingo. Nik uste ez duela merezi dudako pertsonarekin hemen lanean ibiltzeak, gustura etortzen denarekin bakarrik lan egin nahi dugu. ■

Bertsoa

DOINUA:
ESPAINIAN BEHERA

Sukalde zaharrean
egiten zena lehen
orain modernoetan,
baina berdin omen.
Nire ustez plater bat
ikusten da zer den
esan ahal badaiteke
zein ona dagoen
jan aurretik, jatean
eta jan ondoren.

Aitor Mendiluze

Zientziaren bekadun eternoak

Nazioarteko zientzia aldizkarien ikerkuntza artikuluen erdiak sinatzen dituzten ikerlariak gazteak dira, bekadunak, eta lan baldintza txarrak dauzkate. Hala ere, beraiek dira zientzia eta teknologiaren ekoizpenaren oinarri.

ALEX FERNANDEZ

ESPAINIAKO ESTATUAN 20.000 ikertzaile bekadun inguru dago eta Euskal Autonomia Erkidegoan 1.500, Prekarioak Ikertzaile Gazteen Federazioaren arabera. Lan baldintza hobeak eskatzeko sortu dute elkarte eta manifestaldietan laranja janzten dira,

"zukua" ateratzen dietela uste dutelako. Baina zergatik sentitzen dute "prekarioak" direla? Galdera horri erantzuteko, gaur egun ikerkuntza nola egiten den azaldu beharra dago. Zientzialari izateko, maratoi karreran eta ia ezinezko misioan buruz murgildu beharra dago, eta beraz, ez da arraroa gazteek beste lanpostuak nahiago izatea.

30 urterekin bekadun

Gaur egun zientzialaria izateko, unibertsitatean lizentziatu ondoren, doktoretza da hurrengo urratsa. Orduan, beka bat lortzea premiazkoa da. Aldi horretan bekadunek formazio ikastaroak jasotzen dituzte, baina batez ere beren tesia osatzeko ikerkuntza lanak garatu behar izaten dituzte. Gainera, bekadunek unibertsitatearen edo ikerkuntza zentro baten lantalde batean lan egiten dute, eta beren tesiaz gainera, kongresuetarako komunikazioak, patenteak edo ikerketa-artikuluak burutzen dituzte eta beren sailaren beste egitasmo batzuetan kolaboratzen dute. Esperientzia hartzen duten neurrian, bekadunek beren sailetan erantzukizun handiagoa hartzen dute, eta adibidez, eskolak ematen dituzte edo beste tekniko edo ikertzaileen formazioan kolaboratzen dute. Doktoretza bukatu ondoren, normala da ikeritzaile jarraitzeko beste beka bat lortzen saiatzea, "post-doc" delakoa. Egoera horretan, 30 urtetik gorako ikerlari askok bekadun izaten jarraitzen du.

Horregatik diote bekadunek beren lana ez dela kontuan hartzen. Emilio Castro Otero, Ikertzaile Gazteen Federazioaren Komunikabideen batzordeko koordinatzaileak honela azaldu digu egoera: "Ez daukagu gaixotasun edo amatasun/aitatasun baja hartzeko eskubiderik, ez

dugu gizarte segurantzaren kotizatzen -Errege Dekretuko erregistroan dauden bekak izan ezik, eta horiek ere, hirugarren eta laugarren urtean bakarrik jaso ditzakegu-, gure lana ez da lan-esperientzia bezala hartzen lan-merkatuan...".

Aldarrikapenak, manifestaldiak eta kexak gorabehera, 2003ko urriaren 24an, Ministroen Kontseiluak Ikerlari Bekadunen Estatutua onartu zuen, Errege Dekretu baten bidez, Anna Birulés, orduko Zientzia eta Teknologiaren ministroak bi urte lehenago agindu zuen bezala. Estatutu horrek beka bidezko finantziarioari eusten dio, "gure langile izaera ukatuz", Lander Intxausti, Euskobekadunak

elkartearen idazkariak azaltzen duenez. Intxaustik emandako adibidean, "beka horiek gizarte segurantzaren kotizatzen dute 3. eta 4. urtean, baina ez bekaren zenbatekoari dago-kiona, kotizatu daitekeen gutxienekoa baizik". Horrez gain, ez da erakunde guztiek bete beharreko araudia, eta adibidez, Euzko Jaurlaritzako beka-programak ez daude Errege Dekretuaren erregistroan, eta ez du erakunde pribatuetako bekak arautzeko ahalmenik. PSOEko gobernuarekin, egoera ez da asko aldatu. Castro Oteroren ustez, "PPkoek argi eta garbi erakutsi dute bere interesik eza, eta PSOEkoek, berriz, betetzen ez dituzten neurriak agindu dituzte".

Eusko Jaurlaritzak ikerketarako beka-programak antolatzen dituzten hiru sail dauzka: Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila, Nekazaritza eta Arrantza saila eta Industria saila. Intxaustiren ustez, hiru sailek beren programak parekatu behar lituzkete, "ez baitauka inolako zentzurik, lan bera egiteko baldintza desberdinak dauzkaten hainbat programa izatea". Dena dela, gaineratzen du Intxaustik, badirudi Kataluniako ereduaren arabera antolatu nahi dutela ikertzaileak prestatzeko programa, hau da, agentzia bidez kudeatu, eta hortik badirudi bekak kontratu bihurtzeko bidea zabalduko litzatekeela. Gainera, Unibertsitateen Euskal Legean, ikertzaile kategoriak ezarri dira, eta "bekadun" hitza ezabatu egin da. "Hala ere, legearen ezarpena eta garapena ere mantso doaz, eta aurrerapausoa bada ere, ez ditu ikertzaile ikasketak erabat arautzen", ohartarazi du Intxaustik.

Euskal zientzialarien diaspora

Arazoak hasteko, eta arazoak itzultzeko. Bekadunen ikerketa-bidaia normalena da atzerrira joatea, esperientzia pilatzeko eta beren esparruko munduko lantalderik onenetan eta puntako ikerketetan parte hartzeko. Esperientziarekin eta lortu duten curriculumarekin, bekadunek beren unibertsitateko edo ikerketa zentroko sailean leku ziurra aurkitu behar luketela pentsa daiteke. Baina atzerrian egoteagatik unibertsitateekin edo zentroekin kontaktu zuzena galtzen da, eta hori oso garrantzitsua da lanpostua lortzeko. Gainera, atzerrian berehala lan baldintza hobeak ematen dizkiete, eta beraz, etxeko atek eta aukerak ixten doazen neurrian, atzerrian geratzea bihurtzen da ikertzeko irtenbide bakarra.

Atzerrian berehala lan baldintza hobeak ematen dizkiete, eta beraz, etxeko atek eta aukerak ixten doazen neurrian, atzerrian geratzea bihurtzen da ikertzeko irtenbide bakarra

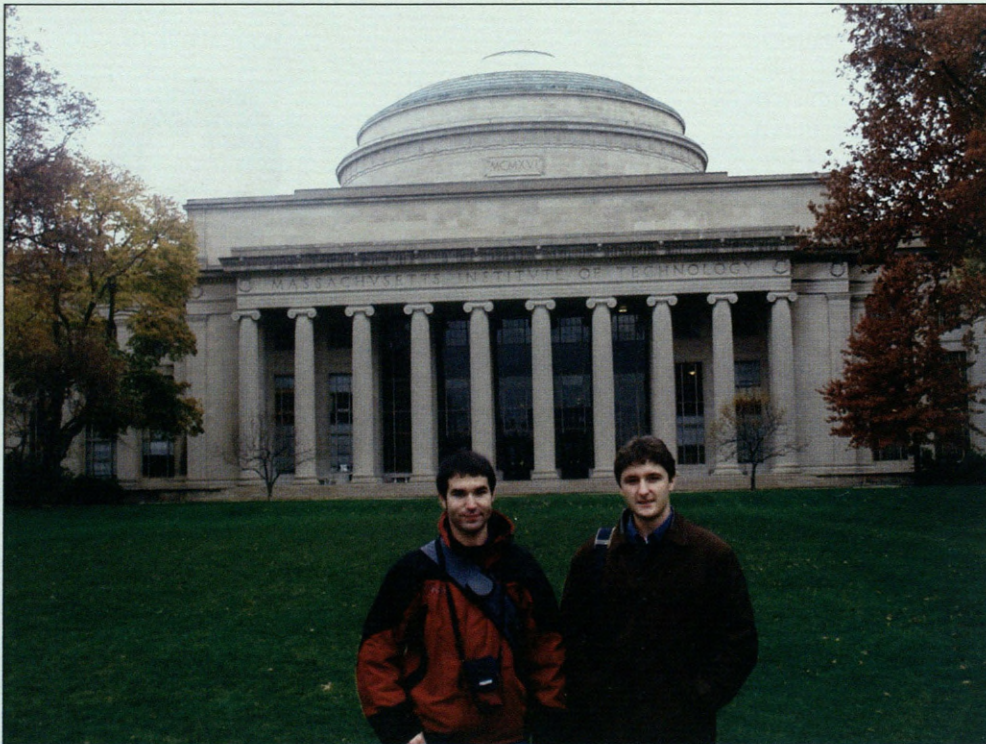
Ihes egindako "burmuin" horien artean, Narciso Benitez santurtziarra dugu. Bere lehenengo nazioarteko beka 1986an eskatu zuen, Sobietar Batasun ohira joateko, Astrofisikaren arloan lan egitera. "Orain arraroa da Errusiara joatea, baina garai hartan Sobietar Batasunaren maila Ameriketako Estatu Batuenak bezain ona zen, Gorbachev-en perestroikarekin egoera sozio-politikoak ona zirudien eta MIR estazioa orbitan ipini berria zuten".

Argazkian,
Emilio Castro
Otero, Ikertzaile
Gazteen
Federazioaren
Komunikabideen
batzordeko
koordinatzailea.

Beste bekadun askorena bezala, Narcisoren historia munduan zehar bekaz beka bidaiatzea izan da. Hautaketa gogorra pasatu ondoren -200 hautagai 10 bekarentzat- beka lortu zuen eta Moskun cum laude lizentziatu zen 1993an. Bekadun predoktoral zela, bere tesia Kantabriako Unibertsitatean irakurri zuen 1997ko maiatzean, eta bost hilabete geroago, Eusko Jaurlaritzaren beka postdoktoralaren bidez, Kaliforniako Unibertsitatean, Berkeleyra hain zuzen, joan zen. Beka hori amaitu bezain laster, 32 urterekin, Kaliforniako Unibertsitatean, bere lehenengo lan eskaintza jaso zuen eta berehala, 2000. urtearen hasieran, Baltimore estatu amerikarreko Johns Hopkins Unibertsitateko Fisika eta Astronomia sailean zientzia ikertzaile kontratua sinatu zuen. Besteak beste, Hubble teleskopiorako "Ikerketarako kamera aurreratua" proiektuan lan egin du. Kamera hori orain dela bi urte teleskopio ospetsuan kokatu zuten, eta Narcisoren hitzetan, Astrofisikaren oinarritzko galderei erantzuten lagunduko du.

Curriculum horrekin, Narciso Benitez puntako astrofisikoa da. Hala ere, nahiz eta Euskal Herrian ikertzea gustatuko litzaioken, ezin du etxera itzuli. Narcisoren arabera, "Astrofisika Euskal Herria ia basamortua da, astronomo profesional bakarrarekin,

eta Astronomia lan-talderik gabe". Baina berarena ez da kasu bakarra: "Hamabi astrofisiko euskaldun inguru daude atzerrian. Denok batera itzuliko bagina, zentro batean lan egiteko, lehen mailako Astrofisika taldea egingo genuke".

Etxean bizi eta lan barik edo baldintza prekarioetan lan egin, ala atzerrira joan puntako ikerketan lanpostu on batean aritzera. Azkarra- go edo beranduago, bekadun guztiak bidegu- rutze horrekin egiten dute topo. Gaur egun, euskaldunok beste diaspora bat dugu: zientzia- rena. Iban Fernandez gasteiztarra eta Sergio Ruiz bilbotarra ere "euskal zientziaren diaspo- ra" horretan daude, Massachusettseko Institu- tu Teknologikoan (MIT). Biak master bat egi- tera joan ziren, Sergiok Ingeniaritzan eta Ibanek Ekonomian. Ezberdintasunak ikuste- ko, segundo gutxi batzuz bi euskaldun horiekin Massachusettsera bidaiatuko dugu.

MITean lan egitea ez da txantxetakoia, munduko onenak baino ez dira sartzen, eta beraz, emaitzak ikusgarriak dira. Unibertsita- te txiki izan arren, mila irakasle eta chun mila ikaslerekin, urtero 100 patente baino gehiago ekoizten du, MITeko lizentziadunek garatu- tako 4.000 enpresek milioi bat pertsona baino gehiagori ematen diete lana, eta 46 ira- kasle, ikerlari eta ikasle ohi Nobel saridunak dira. Enpresa horiek estatu bat osatuko balu- te, munduko herrialdeen Barne Produktu Gordin altuena lukeen 24garrena litzateke, Hegoafrika bezala, adibidez. Institutuak urte- ro 150.000 lanpostutik gora sortzen du, enpresek ikasleei bidaia ere ordaintzen diete

**Sergio Ruiz
bilbotarra eta
Iban Fernandez
gasteiztarra
Massachusetts-
eko Institutu
Teknologikora
joan ziren
master bana
egitera.**

zer gertatuko litzatekeen Euskal Herrian Massachusettsen eredia jarraituko bagenu.

Narcisok bezala, Ibanek eta Sergiok Eus- kal Herrira itzuli nahi dute, baina zail ikusten dute. Sergiorentzat, "nahiz eta MITean maila handia lortzen duzun, oso zaila da itzultzea ikerkuntzan lan egiteko, erakunde arduradu- nek ikerkuntza sistema asko hobetu ez dute- lako". Ibanen aburuz, "Euskal Herriko Uni- bertsitateak euskalduna izan behar du eta hori oso garrantzitsua da, baina euskaraz txarto gabiltzanoei ate guztiak ixten badizki- gite, ezingo dugu itzuli lanpostua lortzeko".

Egoera honetan, esan daiteke Eusko Jaur-

**"Hamabi astrofisiko euskaldun
inguru gaude atzerrian. Denok
batera itzuliko bagina, zentro
batean lan egiteko, lehen mailako
Astrofisika taldea egingo
genuke"**

Narciso Benitez

laritza eta bestelako erakundeak dirua alferrik xahutzen ari direla, azkenean hezi dituzten ikerlari onenak kanpoan aprobetxatzen badi- tuzte. Narcisoren ustez, Eusko Jauralaritzaren beka-programazioa "eredugarria izan da alde askotatik, baina zientzia-ehuna sortzeak beste zerbait eskatzen du". ■

EZ BAITAKIT
ZER den
ARRISKUTSUAGO...

UKRAÏNAKO
GOBERNUAK
ENE GARAIPENA
EZ ONARTZE...

... edo:
JAUREGIA
LIBRATU, ETA
ZINTZUR BUSTITZEA
ESKEINTZEA...

... oraindik
ONGI
gogoan dut
AZKEN
TOPA...

ATX!

To be or not to be

Izenburu hauxe zeraman ARGIAko abenduaren 5eko Anjel Lertxundiren artikulu batek. Filmak bikoizterakoan aurreiritziak baztertu eta denboraren aldeko apustua egiten zuen, literatur itzulpenekin bezala ohituko garelakoan.

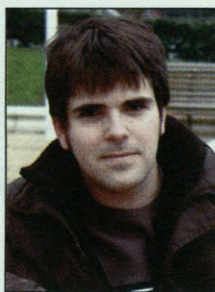
Ez naiz ni izango borondate oneko —eta ez lan eta diru gutxiagoko— ekimenak zalantzan jarriko dituen, baina bikoizketarekin ibilbide laburra dugula esango dut berriz ere —ezagutzen naudenak aspertuko ziren kontuoz!—.

Lertxundik aipatzen zuen bikoizketaz entzuten direnak literatur itzulpenen gainean esaten zirela sasoi batean: kos-tatu egiten zela eta defizitarioa dela... baina badira desber-dintasun nabarmenak ere: literatur itzulpengintzak, adibi-dez, ez du inoiz sorkuntza mugatu. Zinema ordea, kultur esparru garestia da. Sortzaileak alde egiten ari dira eta bikoizketetarako eta beste egitasmoetarako diruak kutxa beretik irteten dira. Sorgin-gurpila dirudi: telebistan ez da euskarazko filmik ematen ia eta ezer berririk egotekotan, bikoiztu egin behar da. Urteroko kopurua 0tik oso hurbil baitago, non eta 0 bera ez den.

Azpitituluak dira irtenbidea. Argi eta garbi. Goian aipatutako gaitzetatik lehena kendu dugu: bikoiztea baino askoz mer-keagoa da. Film bakarra bikoizteko diruz dozenaka itzul litezke. Eta bigarrena ere mesede zaigu: ez badago ohiturarik, tele-bista sortu eta hoge urtera ere, oraindik sasoz gabiltzan seinala. Kontua ohitura sortzea bada, usadio onekin abia gaitzen. Espainiarrentzat beranduegi da. Gerra aurretik azpitoluluak arruntak ei ziren, baina Francok espainiera soilik entzun gura zuen. Hegoaldeko euskalduna ohitu da espainierazko bikoizketara. Ez dira alferrik munduko onenak horretan. Gogo-an dut Woody Allen euskaraz entzun eta "hau ez da bere ahotsa, baina!" bota zidana.

Espainiatik kanpo ere bikoizten dute batzuek, Fran-tzian eta Alemanian, kasu. Baina azpitoluluak ez da horren bazterreko kontua, ez du horrelako *snobbismo* kutsua. Polo-nian bikoizketa merkeagoa daukate: gizon-emakume banak bikoizten dituzte ahots guztiak, tonu bakarrean, azpitik jatorrizkoa entzuten dela, gure dokumentaletan legez. Ohituta daude.

Zein da baina, Herbeheretako, Eskandinaviako eredu-a? Zein, hain aurreratutzat ez daukagun Portugalgoa? Pen-tsaezina zaie Woody Allen nederlanderaz entzutea. Tele-sailak ere jatorrizkoan eman ohi dituzte, azpitoluluekin.

INIGO AZKONA

Postura egingo nuke hango biztanleek ingelesa hain ondo jakiteak badaukala zerikusirik.

Azpitoluluekin inork gutxi ikusiko duela botako du baten batek. Baina ez geunden ados bikoiztutakoak oso jarraipen urria daukala, ia militantea, eta denbora behar dela? Galtzeko ezer gutxi dugu, irabazteko berriz, prezio berean film eskaintza dezente zabaltzea, eta ohitzeko garaiz gabiltzan milaka euskaldun. Baliteke horren urrun ez egotea etxekoa babesteko neurriak hartzeko eguna. Herri

handiagoez ingelesari aurre egiteko egiten badute, sines-tezina ote da Jauralaritzatik ere antzekoak bideratzea? Demagun 6-8 aretotik gora dituzten lekuek bat derrigo-rrez euskarazko filmetarako gordetzea, edo eguneko hiruzpalau emanaldietako bat behintzat izan dadila gure hizkuntzan. Edozein neurrik hobetuko du gaur egungo panorama.

ETBk begirunea izan du film arrakasta-suak euskaraz lehenago emateko orduan. Baina beti iruditu zait absurdua zelan tema-tu izan diren euskal herritarren lanak bikoizten. *Piztiaren eguna*, *Airbag*, *Año Maria-no...* Aktore espainiarren ahots, azentu eta klixetara ohituta gaude euskaldun gehie-nok. Eta ez esan Iparraldekoie begira egiten denik. Askoz errazago genduke erdarazko katean emititzea, azpitoluluekin. Ez dut uste kontua erreferente horiek ezabatzea denik, espainiera ezagutzea ez dakit zelangoa gaitza balitz legez, munduko gainontzeko akto-reen ahotsetara ere ohitzea baino. Heltzea eguna, Robert de Niro euskaraz, gazteleraz edo frantsesez entzuteak belarrian min egingo diguna, jatorrizkora ohitu garenaz.

Literatur itzulpena geroz eta normala-goia zaigu, zorionez. Baina liburuan hizkun-tza ezinbestekoa da. Zinemaren erregistro-ak askoz ugariagoak dira. Aktorearentzat

ezinbesteko lan tresna da ahotsa. Hori kendu eta enlatatua sartzen diozularik, interpretazioa gorputz-espresiora mugatu

duzu. 80. hamarkadan britainiarrek telebistan Gerry Adamsen ahotsa entzutea debekatu zuten. Esatariak hitzez hitz bikoizten zuen. Zentsura ustez absurdu horrek ondo kal-kulatu zuen ahotsaren indarra.

Filmak euskaratzen lan itzela egin dute batzuek, baina bideak beste bat behar duelakoan nago. Bikoizteko, anima-zioa gera liteke. Euskaraz apur bat funtzionatzen duen esparru bakarra dela ematen du, gainera. Baina beste bate-rako kontua da hori. ■

ETBk begirunea izan du
film arrakastatsuek euskaraz
lehenago emateko orduan.

Baina beti iruditu zait
absurdua zelan tematu izan
diren euskal herritarren
lanak bikoizten.

Piztiaren eguna, *Airbag*,
Año Mariano...

Allande Bontin

KAZETARIA

Eta orain zer?

Urte berria hasten dela eta Iparraldean zer berri? Dena zahar!? Beno...

Orain dela 25 urte –amesten genuen Euskal Herria aipatzen genuen larrik– hauxe komentatzen genuen zenbait lagunen artean: "Hemendik hamar urteren buruan gauzak aldatzen ez badituk, alde honetan bederen jai zegok!". Bada, bi hamarkada eta erdi iragan dira eta erreformaren izpirik ez dugu oraino ikusi! Pazientzia izugarria dugu ezta?

Euskal departamendua ez da sortu. 200 urte baino gehiago dituen eskakizuna! Euskal Laborantza Ganbara ez da onartua izan. Euskararen ofizialtasuna ezta ere. Berezko unibertsitatea berdin. Hau balantzea!

Hauexek dira azken bizpahiru urte hauetan Batera plataformak Ipar Euskal Herriarentzat beharrezkotzat jo, bultzatu eta defendatu dituen aldarrikapenak. Ederki gainera, adin, jatorri eta ideologia muga guzien gainetik, aurtan berriz ere, Baionako karriketan milaka lagun bilduz.

Hala ere, Parisek behin eta berriro ezetz borobilaz erantzun die eskakizun hauei. Denbora berean badirudi sentitzen duela zerbait egin behar duela Atlantiar Pirineoak deitu departamenduko mendealdean. 2003ko abenduko Sarkozy barne ministroaren bisita ondotik argi gelditu zen. Urte bat berantago –hau urgentziatzeko dossierra!– bere ondorengoak egin duen itzuli ondotik baita ere, nahiz "bemoi handi" bat eransten ahal zaion. Hau da: denek maite dute Euskal Herria, bere nortasuna lantzen duen euskara ahanzi gabe –baina euskara ez da ezagutua–. Euskal kulturak Frantziakoa aberasten du –baina Aturritik goiti ez da aipatzen, ez du lekuri. Biltzarra euskal instituzioa eredugarritzat jo du ministrariak –baina Biltzarrak ez du ez boteerik, ez ahalmenik–. Ele ederrak dira, eta fede onekoak. Sinest dezaket hori. Hain segur nire baitan bizirauten duen haur hori dela eta! Baina, ez dut ulertzen zergaitik 260.000 bizilagun baizik ez dituen herri honetaz beldur

GAIZKA IROZ

diren. Nola konpreni bestela, saihebidetako hartzeko betiko gura. Esplikatzan naiz: berezko Laborantza Ganbara ez, baina bertako nekazal zerbitzuari bai... Euskararen ezagutzarik ez, baina hizkuntz interes orokor elkar-goari bai...

Bestalde departamenduko barne oreka babesteko, Ipar Euskal Herrian zerbait sortzen bada, Biarnoan gauza bera egin behar da. Bearnesekilako errespetu osoz esanda, beraien mintzairaren etorkizunaz guk baino askoz kezka guttiago daukate. Hala ere, euskara eta biarnesa berdin tratatu behar da esaterako... Departamenduko mendealdean egiten denak parekoa behar du ekialdean! Hala gertatu berri da Paueko Kontseilu Nagusian

Euskal Herriko lur batzordea antolatutako delarik. Biarnes oro kontra oldartu dira. Euskal hautetsiek bat eginik –eskubi, ezker, zentrista eta abertzale–. Kontseilu buru zentristaren alde jarri dira eta beraien taldekide biarnesei esplikatu diete zergaitik Euskal Herriak bere lurraz jabetzeko behar duen tresna hau. Biarnesek ez dute onartzen zergaitik Euskal Herriak erdiesten duen nahi duen zerbait, eta haiek ez, nahiz ez duten bergauza eskatzen! Zerbait ulertzen duzue mugaz bestaldekoak? Bada, lasai izan. Ezta guk ere batzutan... Baina argi gertatzen dena da euro bat Iparraldean inbertitzen delarik, kasik beti, Biarnoan beste bat eman behar dela. Gainera, euro bana ezin delarik eman, 50 zentimo banatzen dira...

Badut uste garaia dela biarnesek beren departamendua edo autonomia edo dena delakoa eska dezaten. Horregatik urte berriaren atarian biarneseri beren departamendua, hizkuntz eskubideak eta lur antolaketa eska ditzaten opa diet. Horre-

la, euskaldunak eta biarnesak bereizten ahalko dira arazo gehiegirik gabe! Iparraldeari "elkartasun eza" ezinen zaio gehiago leporatu. Euskaldunak ez dira haboro "separatistatzat" hartuak izanen, eta aspaldiko aldarrikapenak berdin onartuak izanen dira... Amets egin daiteke ezta? ■

« Biarnesek ez dute onartzen zergaitik

Euskal Herriak erdiesten duen

nahi duen zerbait, eta haiek ez, nahiz

ez duten bergauza eskatzen!

Zerbait ulertzen duzue mugaz

bestaldekoak? Bada, lasai izan.

Ezta guk ere batzutan...

Baina argi gertatzen dena da euro bat

Iparraldean inbertitzen delarik,

kasik beti, Biarnoan beste bat eman

behar dela. Gainera, euro bana

ezin delarik eman, 50 zentimo

banatzen dira... »

Euskal Unibertsitatea eztabaidagai

A

zkenaldi honetan, unibertsitatearen egoera, zeregina eta etorkizuna izan dira hizpide. Orain hilabete batzuk, Euskal Unibertsitate Sistema Legearen ebazpenak erantatu egin zituen eremu politikoa eta unibertsitarioa. Berriki, EHUK dituen finantzaketa arazoak lau haizetara zabaldu dira eta, egunotan, berriro ere agertu da gaia Eusko Jaurlaritzarekin sinatu den akordioaren karietara. Noizean behin, Bolognako mamua ibiltzen da hitzetik hortzera, eta Europa mailako unibertsitate erreforma horrek zer ote dakarren jakin gurako genuke. Euskararen presentzia are murriztagoa islatuko ote du ikasketen antolakuntza berriak? Handituko al da unibertsitateak berez duen enpresa kutsua, ikusmolde humanistago baten kaltean? Bateragarria izango ote da europar homologazioak dakarren homogeneizazioa euskal curriculumaren balizko disziinuarekin? Eta hori dena, urte batzuetan unibertsitate ikasle kopurua etengabe jaitsiko dela aurreikusita.

Bada, testuinguru horretan, Udako Euskal Unibertsitateak *Euskal Unibertsitatea* eginez izeneko ekimena jarri du abian, haren kideek balizko euskal unibertsitate bat egiteko aukeraz eztabaidatzeko asmoz. Hartarako, lau arlotan antolatu da prozesua: akademikoa, ekonomikoa,

INIGO AZKONA

juridikoa eta soziologikoa, eta Urtarrilaren 22an burutuko den Mintegian izango du amaiera eztabaidak. Horren bidez, Euskal Unibertsitatearen bideragarritasunaz gogoeta eragingarriak burutu gura dira, baita eginkizun horretarako beharrezko den gutxieneko adostasuna landu ere, hori barik alferrikakoa baita edozein proiekturi ekitea. Eta gero gero-koak.

Euskal Unibertsitatearen beharraren inguruko kezka eta aldarrikapena ez dira berriak, jakina denez. Historian urrutiago joan barik, Udako Euskal Unibertsitatea sortu zenetik bertatik egon da lan ildo horri ekiteko asmo finkoa. Aitor dezadan, aurrera jarraitu baino lehenago, urteotan egon den hala-moduzko eztabaida hori beste jende askok bezalaxe jarraitu dudala, hau da, ez eragile moduan. Hala, harrokeriatzat har liteke lerro apur batzuekin laburtu gura izatea energia, denbora eta buruhauste franko eragin izan –eta eragiten jarraitzen– duen gaia. Halaxe egingo dut, apaltasun osoz, ordea.

Zer da, baina, *Euskal Unibertsitatea*? Ezagun da aurretik *euskal* hori daramaten kontzeptu guztiek buruhauste ugari eragin ohi dutela, batzuek *Euskal Herriko* bezala ulertzen dutelako eta, beste batzuek, berriz, euskarari zuzen-zuzenean lotzen dutelako. Nire ustez, *Euskal Unibertsitate* batean pentsatzen hasi zenean, eta ordutik aurrera urte askoan, *euskal* horren barruan alde biak batzen ziren: euskara hutsez aritzea, bata, eta Euskal Herriko zazpi herrialdeak hartzea, bestea. Ideia bi horiek banaezintzat jo izan dira urte horietan guztietan barrena. Apurka-apurka, ordea, Euskal Unibertsitatearen irudikapenak ñabardura bat baino gehiago jaso du ibilbidean. Erabili beharreko hizkuntza dela eta, adibidez, asteotan eztabaidatzen ari diren testuetako batean unibertsitate *eleantza* izango litzatekeela baieztatzen da; beste batean, Euskal Unibertsitatea euskaraz *autozentratu* jardungo lukeela esaten da, eta, beste batek dio Euskal Herriko Unibertsitatea Euskal Herrian dagoena besterik ez dela eta Euskal Unibertsitatea, aldiz, euskarazko unibertsitatea bakarrik izan daitekeela. Denon buruan dago, nik uste, Euskal Unibertsitatearen hizkuntza nagusia euskara izan

Zer da, baina, *Euskal Unibertsitatea*?

Ezagun da aurretik *euskal* hori

daramaten kontzeptu guztiek

buruhauste ugari eragin ohi dutela,

batzuek *Euskal Herriko* bezala

ulertzen dutelako eta, beste batzuek,

berriz, euskarari zuzen-zuzenean

lotzen dutelako

behar dela, baina ez zait iruditzen huskeria bat hori aldarrikatzeko orduan sumatzen den desberdintasuna.

Hain zuzen ere, antzera gertatzen da *Euskal Herriko* horrekin. Alde batetik, Euskal Unibertsitateak zazpi herrialdeak barne hartu behar dituelako ideia milimetro bat bera ere ez da mugitu urteotan. Hor ez da egon ñabardurarako lekurik. Baina, hortik aurrera, planteamenduak apur bat aldatu dira. Adibide bakarra jarrita, eztabaidaren zati bat unibertsitatearen izaera pribatu edo publikoa izan da maiz. Hala, *herri ekimeneko unibertsitatea* izan behar zela esan ohi da sarritan. Euskal Unibertsitate baten sorreraren baldintzen juridikoak aztertzen dituen dokumentuan, ordea, argi eta garbi baieztatzen da Euskal Herri *osokoa* izan dadin aukera bakarra izaera publikoko partzuergo bat sortzea dela. Indarra galtzen ari da Euskal Unibertsitatea eta ikastola mugimendua hari berari lotzen zituelako iritzia? Baiezkoan nago.

Eta are garrantzitsuagoa da azken dokumentu horretan esaten dena: edozein delarik ere egiten den aukera, ezinbestekoa da asmo horren aldeko borondate politiko nahikoa egotea, aukera guztietan beharrezkoa baita kasuan kasuko agintaritza politikoaren onespina. Zer ondorio ekar lezake horrek? Nire ustez, bi, gutxienez. Bata, Euskal Unibertsitatearen oinarriak finkatze aldera etengabe lan egin behar bada ere, epe luzerako proiektu gisa ikusi behar dugula. Eta bestea, eremu politikoaren egoerak eta euskal gizartearen egituratze politiko-instituzionalak zehaztuko duela egitasmota bideragarritasuna, nahi eta nahi ez. Bestela esanda, Euskal Unibertsitatea *Euskal Herriko Unibertsitatea* —ez naiz UPV/EHUz ari, noski— baizik ezin daitekeela izan, hots, gure unibertsitate nazionala. Edo hori beste kontu bat da? ■

Editoriala

ARGIAren 2000. zenbakia

Sinbolismo hutsa besterik ez da urte batetik bestera iragaitea, baina ezaguna da sinboloen garrantzia, berau numerikoa bada ere. Urte pilaketak, bere nagusian, irauteko gaitasuna besterik ez du erakusten, eta hori berori ez da meritu makala, jantzi berau oparotasun handiago edo txikiagoz. ARGIAren meritua da 2005eko uztailcan bere 2.000. zenbakia egingo duela, 1963an *Zeruko Argiak* informazio orokorreko euskarazko astekarigintzari ekin zionetik. Eta ospatu nahi dugu.

Askoz lehenagotik dator *Zeruko Argiaren* ibilbidea, 1919tik, baina 1963tik gaurdaino ekarri du asteroko sendotasuna, uneen uneko bere ezaugarriekin. 1963an egunkari formatoko hiru orrialderekin berrekin zitzaion astekariari eta 1976an gaur egun ezagutzen dugun aldizkari formatorak egin zuen jauzi. 1980an, aldiz, ordura arte jabe-goa izandako kaputxinoek aldizkaria utzi eta *Zeruko Argiak* zetozen beste pertsona batzuek jarraitu zuten proiektuarekin, oraingoan ARGIA izenarekin, gaurdainoko ibilbidea egin duena. 25 urte bete dira harrezkero eta ezin ahaztu zenbaki borobil hori ere. 2.000. zenbakiaren ospakizunetan integratu nahi ditugu azken 25 urte hauek, aurreko ibilbide hori gabe nekez uler baitaiteke ARGIAren historia eta errealitatea.

Pertsona askok bideratu izan duten komunikazio proiektua da mende baterantz doan hau, pentsamolde eta izaera arras desberdineko pertsonak, baina guztiek izan dute ardatz euskaraz bizitzea, Euskal Herria eta munduaren berri euskaraz ematea eta, azken finean, euskal prentsa eta euskarazko kazetaritza gure gizartearen normaltasun osoz garatzea. Bistan da gaur egun euskarazko komunikazioaren abentura honetan gaudenak helburu hori lortzen ari garela; eta bistan da, halaber, oraindik bide luzea dugula: botila erdi hutsa edo erdi betearen teoria hor izango da beti.

Euskal Herriaren errealitatean txertatuak bizi gara, bere poz eta miseria guztiekin, eta gure argi-ilunekin. Bada esperantza haizerik euskal gizartearen, eta guretzat ospakizuneko den garai hau, bizi dugun gatazka bortitza gaudiztearekin uztartzea litzateke pozgarriena, horrek Euskal Herria eraikitzen jarraitzeko indar ugari aktibatuko lukeen uste osoz.

Esker ugari —eta eskuzabaltasun osoz— banatuko ditugu urtean zehar bideratuko ditugun ekimenetan. Baina guztien artean nabarmendu beharra dagoen eskerrik beroena, hori zuretzat da, ARGIAren irakurle hori. ■

Zuzenketa

2004ko abenduaren 26ko 1.972-1.973 zenbakian, *Amatiñoren "Gatazka" izenburuko artikuluan azken bi lerroak ez ziren argitaratu. Horra jarraian, artikuluen azken bi paragrafoak:*

Unibertsoa borobila omen. Hala behar du izan, politikarik ezak borroka armatua eragin bazuen ere, borroka armatuak erakarri baitu azkenean politikarik eza. Noizbait giza-eskubiderik eza izan baldin bazen gatazkaren aitzakia, gatazka bera da gaur egun giza-eskubideen hausturaren aitzakia.

Gaur eta hemen, konponbiderik ezak ez dakar gatazkarik. Gatazka da konponbiderik eza dakarrena. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Eguraldi beltza

Euskarak modu ugari aberatsean izendatu ditu eguraldiaren nolakoak. Asko eta asko hiztegi eta halakoetan jaso gabe daudenez, bilketa eta sistematizatzeko lan horri ekin dio Interneten euskal webgune batek (<http://etnomet.blogspot.com/>). Hasberria da orria, baina badu interesik etnografiaren eta meteorologiaren uztarketa horrek, ez soilik gai horietaz arduratzen direnentzat, baita uztarketa horren emaitza linguistikoak aztertu nahi dituenarentzat ere. San Tomas egunez euri zaparrada ugariak izan zirela baliatuz, chun bat modu eskaintzen zituen orriak euri zaparrada izendatzeko, tartean borrosta, euri-jasa, eraso, erauntsia, borroskada, zarrasta, zaparra, ur-kolpea, zafrada...

Hitz horiek eta gehiago ez dira aski Interneteko hainbat orritatik Bernardo Atxagari erortzen ari zaizkionak izendatzeko, Ignacio Echevarría kritikoaren (?) *auxia* dela-eta. Bernardo Atxagaren azken nobelari *El País*en kritika gupidarik gabea egin zion otsoa, ardi-larruz agertu da oraintsu -borreroa biktimarena eginez, alegia- egunkariari aurkeztu dion dimisio-gutunean, eta gutunak izandako erreakzioek bidea zabaldu diete okasioaren zain zeuden ehiztari amorratuiei hasiera hartan kaltetua izan zena berriro kaltetzeko. Erasotzaileek inpunitatea dute lagun, anonimatuari baitira gehienak, zaborra eta oka obratuz, eta, jakina, literaturarenganako interesik gabe

Eguraldia beltz, aurpegia belatz? *Osti-zaparrada*, hala deitzen diote Loiola partean erauntsi latzeko eguraldi beltzari: berek nahi duten bezala jokatzeko ez baduzu, berek entzun eta irakurri nahi dutena eskaintzen ez badiezu, jakizu garbi eguraldi beltzak zer ekarriko dizun.

Politikaren plaza

Posible da duintasuna politikan? 11-Mko ikerketa-batzordean ikusi ditugunak ikusita, ez. Orduan? Xabier Leteren kanta datorkit burura, haren aldaketa xume batek ondo definitzen baitu zer den politikaren plaza:

ALBERTO ELOSEGI

Bernardo

Atxagaren

erasotzaileek

inpunitatea dute

lagun,

anonimatuari

baitira gehienak,

zaborra eta oka

obratuz, eta,

jakina,

literaturarenganako

interesik gabe

"Nahiaren eta ezinaren borroka-toki miseriz bete..."

Apalak liburutegiko apaletan

"Gizaki askoren destinoak zerikusi handia du gurasoen etxean liburutegi bat zuten ala ez", zioen Edmondo de Amicis-ek.

Borgesek dio:

"Unibertsoa

-bestelako deit

uraz, Liburute

gia- galeria

hexagonalez

osaturik dago;

galerien kopu

rua mugagabea

da, eta behar

bada infinitua".

Borgesek *Babelgo*

liburutegia dioen

tokian, Baudelairek

basoa dio, Stendhalek

mosaikoa dio, Paul

Valeryk *itsasoa* dio.

Borgesek galeriak dioen

tokian, *apalak* esan dezake

guk, *apaletan* jartzen dire

lako liburuak, baina baita lite

ratura apalenak ere baduelako

tokirik Babelgo apaletan.

Euskal hiztegiaren bitxikeria bati esker, unibertsaltasuna eta partikulartasuna bat

eginda ikus ditzakegu.

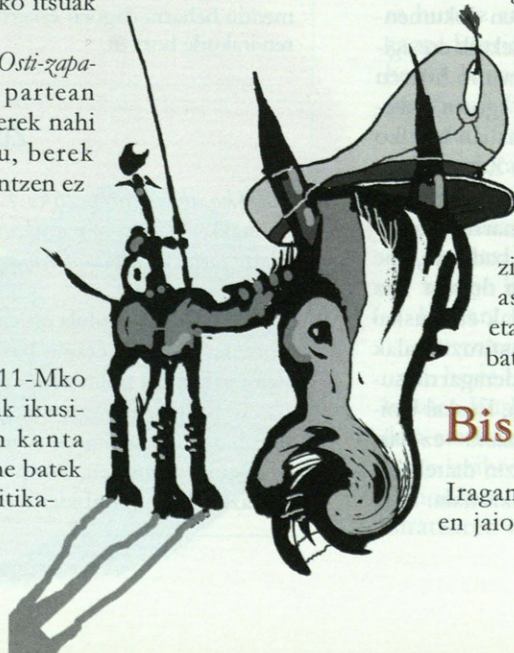
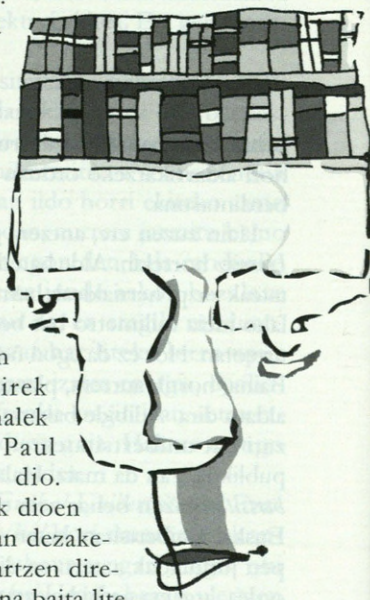
Don Kixote Txileko

Hona *On Kixote* handi egiteko beste manera bat:

Pinochetek *On Kixote* galara zi zuen Txilen, Cervantesen nobela askatasun pertsonalaren aldarria eta botere konbentzionalaren kritika bat delako.

Bisturia

Iragan berri den urtea Gombrowicz-en jaiotzaren mendeurrena zen arren,

ez da askorik hitz egin idazle poloniarraz. Tamala da.

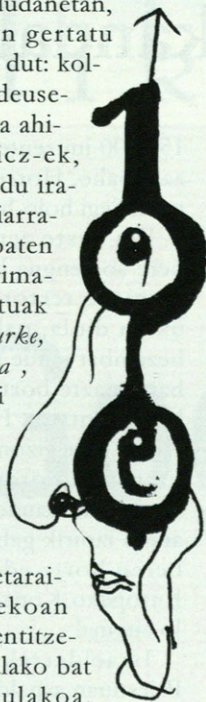
Gombrowicz irakurri dudanean, Bernhard irakurtzerakoan gertatu izan zaidan bera bizi izan dut: kolpatua sentitu naiz, txiki deuseza, biguna, akitua eta baita akitua ere. Gombrowicz-ek, Bernhard-ek bezalaxe, ez du irakurlea epel uzten. Poloniarren idazkuntzak bisturi baten moduan lan egiten du arimaren ehunetan, haren testuak irakurtzerakoan —*Ferdydurke*, *Trasatlantikoa*, *Egunkariak*...—, fisikoki ere sentitzen duzu haren bisturiaren aho zorrotza zure barne-muinetako ehun bigunenak ebakitzten eta bidea zabaltzen zure arimako gela ilunenetaraino. Bakardade erabatekoan ostatu harturik, biluzik sentitzearainoko deserosotasun halako bat biziko duzu, hotz sekulakoa, Gombrowicz irakurrita.

Anekdotak, ikuskizunek, eszenografiak ez dute garrantzirik: disimulatzen ez den tramoia huts batean garatzen da kontzientziaren zirrikituetan barna egindako bidaia. Ez, Gombrowicz ez da inolaz ere idazle sinpatiko bat, ez da adeitsua irakurlearekin, ez dizkio-eta begi-belarriak gozatzen. Nola izango da adeitsua irakurlea kolpatzeko, probokatzeko eta mintzeko lanak hartzen dituen idazlea? Nola izango da adeitsua txiki eta ezigauza sentiarazten zaituen inor? Nola izango da adeitsua probokazioa arte bihurtzen dizuna?

Ez, Gombrowicz ez da idazle erraza, ezta adeitsua ere. Orduan, zertarako irakurri halako bat?

Gombrowicz-en testuetan dago erantzuna: haren bisturia nire barne-muinetaraino iristen bada, lehendabizi idazlearen beraren barne-muinetaraino iritsi delako da. Bere burua zalantzan jarri duelako jartzten dugu irakurleok ere geurea zalantzan.

"Ez nintzen fidatzen sinemenekin, doktrinekin, ideologekin, erakundeekin. Beraz, nigan bakarrik aurki nitzakeen ardatza eta sostengua. Baina ni poloniarra nintzen, poloniartasunak hezi ninduen, Polonian bizi nintzen. Beraz, poloniartasuna baino sakonagoko eremu batean bilatu behar nuen nire nia: poloniartasuna erantzi eta gizaki soil biluzi sentitzen nintzen eremuan".

Itzultzailea, sortzaile

(Pirandelloren *Sei pertsonaia autore bila* irakurtzen ari naizelarik...)

Itzultzaileen sortzaile lana ahanzten da itzulpenez ari garen guztietan. Itzultzailea ez da, sortzaile orijinalarekiko, jakina; bai, ordea, orijinal hori jasoko duen hizkuntzarekiko, batez ere hizkuntza horrek sekula adierazi ez badu orijinalan dagoen ideia edo irudia. Ez euskarak ez hizkuntzarik ahaltsuenak ere ezin du, itzulpenen bidez baizik, hainbat ahots, pentsamendu, giro eta kultur ikuspegi jaso. Munduak hots asko baditu, itzulpena da hots horiek nire hizkuntzan entzuteko modu nagusia. Euskarak oraindik izendatu ez dituen sentimendu, emozio, ikuskera, bihurgune eta bihozkada asko dago munduaren eta pentsamenduaren eta literaturaren bazterretan. Horregatik da garrantzitsua hots oihartzuntsuenak —oihartzun ugarienen oihartzun direnak— euskaratzeak.

Politikaren plaza: nahiaren eta ezinaren
borroka-toki miseriz betea

Ulisesek, Itakarantz abiatu zenean, beldur bakarra zuen: "Eta etxeranzko itzulbidea ahazten bazait?", galdetzen zuen bere baitan. Pausoak eta arraunkadak Itakarantz eman ahala, oroimena gordetzeko moduak eraiki behar zituen Ulisesek. Gure Barbantxok ere ogi apurrrak botatzen zituen basoranzko bidean, gero etxera nola itzuli jakiteko.

Esperientzia finkatzeko manera ezinbestekoa da itzulpena. Bidaia da beste hizkuntza batera; beste esperientzia batzuetara. Baina etxetik kanpora egindako bideak itzulera du, joan-etorriko bidaia baita itzulpena.

Itzulpena, zubia izateaz gainera, ahanzturaren aurkako arma da, gizon-emakumeek hizkuntza desberdinetan egin dituzten bidaietako esperientzia geurean ere finkatzeko modu bat. Itzulpena ez da atzera begiratzea, sormen lana ere baden berreraikuntza baino. Irakurleok, jatorrizko hizkuntzarik ez dakigunean, itzultzailearen laguntza eta galbaheia onartzen ditugu; itzultzaileak egindako irakurketa, gurea baino askoz ere sakonagoa eta mantsoagoa, onartzen dugu. Itzultzailearen eskuetan gertzen gara, hark gida gaitzan guk geure kabuz egingo ez genukeen bidean aurrera. ■

irudiak:
Antton Olariaga

Xipri Arbellalde

IDAZLEA

Butiglioneren eskandalua

Duela zenbait aste, gaitzeko eskandalua sortu da Butiglione eurodiputatu italiarrak *homo* izatea bekatu zela erranik. Ez dakit non ikasi duen katixima edo dotrina. Ez dakit Bati-kanoko zein monsiñore daukan aholkulari. Baina, haurra nintzelarik katiximan ikasi dut bekatu egiteko behar zela zerbait gaizki nahitara egin. Menturaz harentzat *homo* izatea gaizki da, baina ez dut horrelakorik ikusi Jainkoaren hamar manamenduetan. Bestalde, nik dakidala, norbait ez da *homo* edo *betero* izaten bere nahitara, berak aukeraturik. Beraz ez da bekaturik bat ala bestea izateagatik.

Dena den Butiglione sortu eskandaluak Europa osoa inarrosi du. Europako Konstituzioa bera zalantzan egon da zenbait astez Butiglionerengatik. Europa bera ere bai. Zenbait astez ez da besterik aipatu. Hori zen mundu honetako arazo nagusia.

Ez ote da hori baino gauza eskandalagarriagorik Estrasburgoko eurodiputatu eta euro-ministro gaien koadriletan? Horrek iduri du Chirac, goraki erraten ari barkamenik ez dela behar lapur ttipientzat, baina berak auzitegira ez joan nahi, askoz ere gehiago leporatzen diotelarik.

Butiglione hori bera Berlusconi gizona da, eta honen ordain hautatua izan dena ere bai. Berlusconi Bush lagundu du Irakeko gerla egiten. Berlusconi, Bush eta Butiglione –bai eta Berlusconi beste gizonak edo beste edozein–, Irakeko 100.000 hilen hobendun dira. 100.000 mila hildako –ez bada 150.000. Ez dakite zuzen!– ez irakiarren arabera, baina iparramerikar mediku talde batek egin ikerketen arabera, iparramerikarrek eta beren lagunek beren bonba erauntsi eta tiroketekin hil dituzte. Ez dira 100.000 horietan sartzen atentatuz irakiarrek hil dituztenak. Italiarrekin hor daude ere Blair ingelesaren gizonak eta Europa ekialdeko zenbait.

100.000 gizonen odolaz eskuak gorrituak dauzkate eta beren eurodiputatu lagunek ez dute hor deus eskandalagarriagorik ikusten. Ez diete horretaz deusik erraten. Elkarren ondoan bizi dira, ostatuan elkarrekin trago bat edaten dute, eskua –esku gorria– elkarri ematen arazo izpirik gabe. 100.000 edo

ALBERTO ELOSEGUI

150.000 inuzenteen heriotza aipatzea ere ez zaie balio. Horrek ez du eskandalurik sortzen. Segi holo-hola!

Eta beste zenbat horrelako! Chiracek bere sostengua hitzeman dio Putini, Txetxeniako terroristen kontra, bidea zabal uzten diola, nahi duena egin, nahi duen bezainbat jende garbitu, nahi duten bezainbat emazte bortxatu, nahi duen bezainbat herri suntsitu. Frantziako eurodiputatuen erdiak bere gizonak dauzka Chiracek, bai eta Frantziako ordezkaria Europako gobernuan. Han daude denak, lasai besten erdian, arazo izpirik gabe, irriz erakusten dituztela beren hortz ederrak... Eta horrek ez du Europako Konstituzioa lanjerrean ematen. Jo aitzina!

Israeldarrek nahi dutena egiten dute Palestinan aspaldiko urteetan, Nazio Batuen erabaki guziak zangopilatuz, soldadu israel-

100.000 gizonen odolaz eskuak gorrituak dauzkate eta

beren eurodiputatu lagunek ez dute hor deus

eskandalagarriagorik ikusten. Ez diete horretaz deusik erraten.

Elkarren ondoan bizi dira, ostatuan elkarrekin trago bat edaten

dute, eskua –esku gorria– elkarri ematen arazo izpirik gabe

darrek, duda mudarik gabe, tiroz hiltzen dituzte harri bat botatzen dieten haurrak. Nahi dutena egitera uzten dituzte eta horrek ez du Europa inarrostean. Goazen aurrera! Eta beste zenbat horrelako!

Astakeriak erran dituela Boutiglione. Bai, segur. Baina, hori ote liteke eskandalurik handiena? Horren inguruan egin eskandalua ez ote da egin beste batzuen estaltzeko, hori baino handiagoen gainetik mantalin xuri bat emateko, kontzientzia kilika dutela, eskuak garbi daudela sinestarazteko beren bozkatzailerei... eta beren buruari.

Ez genuke guk aski inuzenteak izan behar haien jokoan sartzeko. ■

Artea

Azkoitiko
eskulturen barruan
esku-pilotan

☐ **Ezpalak**
☐ *Argitalpenak*
☐ *Winston Arizmendi*
☐ **Denbora-pasak**
☐ *Ihesi*
☐ *Makina bat kontu*
Zientzia

Indonesiakoa, 1900.
urteaz geroztik lauga-
rren lurrikara gogorrena

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Bertso eskolak Gogoetan

20 urteko ibilbidearen ondoren, bertso eskolak egonkortzeko eta kalitatea etengabe hobetzeko beharra planteatu dute Gipuzkoako bertso eskoletako irakasleek, etorkizuneko bertsolariak eta zaleak behar bezala formatu daitezzen. Bertso eskolen arteko elkarlana abiatzekotan dira, eta irakasle profesionalen figura sortu da, herrialde honentzat lehenengoz. Bertso eskolen inguruko gogoeta Euskal Herrira zabaltzen ari da. ➤

aldizkariak euskaraz
guztion neurrira

Bertso

heldutasunera

► Eskola ordur kanpo, bertso eskolan biltzen diren 18 urtez beherako ikasleak trebatzea funtsezkoa da, etorkizuneko bertsolaritza ziurtatzeko. Nahikoa bertso eskola al daude? Daudenak egonkorrak al dira? Kalitatez gero eta hobeak al dira? Gogoeta piztu da Gipuzkoako bertso eskoletan eta Bertsozale Elkartearen. Kalitatea eta egonkortasuna bermatuko dituen antolamendua diseinatzea da erronka, eta horretarako irakasleak dira oinarri.

Irakasle faltagatik itxi den Sorazuleko bertso eskolako ikasleak, bertsoak idazten.

ESTITXU EIZAGIRRE

IRAUTEA EZ DA NAHIKO. 20 urtetik gora dira bertso eskolak sortu zirela eta etengabe-ko erreleboari esker, oraindik bizi-bizirik daude. Ordea, euren ederrari begira geratu beharrean, muineko arazoak aztertzeari ekin diote Gipuzkoako bertso eskolek. Iraunkortasuna eta kalitatea gordinean neurtu dituzte. Zein herrik du ziurtatuta hurrengo 5-10 urtetako martxa? Zeren esku dago bertso eskolen iraupena? Klaseen kalitatea hobetzen ari al da? Zeren arabera da kalitatea?

Gipuzkoako bertso eskola denetara zabaldu dira galderak eta ia bertso eskola denek eutsi diote erronkari: bileretan bildurik, kalitatearen eta egonkortasunaren gaia lantzen ari dira —ikus koadroan diagnostiko orokorra—.

bertso eskolaz duten irudipena. Irakaslearena, beste bat da: ondo pasatzera datorren umea etorkizuneko bertsozale, bertsolari, gai-jartzaile... bihurtzen saiatuko da. Horretarako, ikasleak motibatzen asmatu beharko du, taldean giro atsegina bideratzen eta ikasle bakoitzaren gaitasunak garatzeko bideak jartzen, metodologia eta ariketa zehatzak presatuz.

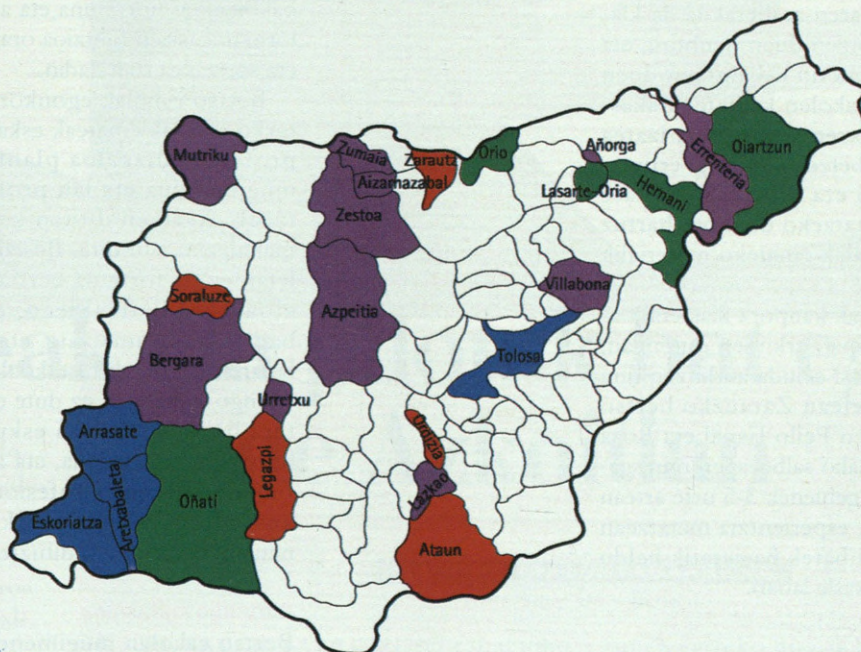
Dedikazio urria, kalitaterako oztopo

Bertsolaritzaren etorkizunerako funtsezko lan hau, orain arte irakasleak borondatez egin izan du, orokorrean. Irakasleak auto-didaktak dira eta eurek garatzen dute metodologia eguneroko jardunean, pedagogia edo irakasle ikasketak egindako gero eta bertso irakasle gehiago badago ere. Laguntzeko, Bertsozale Elkarrekin gero eta mintegi eta topaketa gehiago antolatzen ditu ira-

eskolak

iristeko ordua

Gipuzkoako bertso eskolen egonkortasuna koloretan

Egonkortasunaren koloreak

- **Egonkorrak:** Oiñati, Orio, Oiartzun, Lasarte eta Hernani.
- **Nahiko egonkorrak:** Mutriku, Zumaia, Zestoa, Azpeitia, Aizamazabal, Añorga (Donostia), Erreñeria, Villabona, Ordizia, Urretxu eta Bergara.
- **Irakasle faltagatik kinka larrian egon direnak aurten:** Sorluze (Ibiza), Zarautz, Ataun, Goierri eta Legazpi.
- **Aurten martxan jarri direnak:** Arrasate, Tolosa, Eskoriatza eta Aretxabaleta.

Bertso eskolatan egindako inkestekin osatutako grafikoa

Diagnostikoa

- Gunerik populatuenetan ez dago bertso-eskolarik (Donostia, Iruñea, Eibarren...).
- Bertso-eskolen biziraupena irakasleen araberakoa da kasu askotan: irakasleak bertso eskola uzten duenean, askotan bertso eskola osoa jartzen da zaltzutan, ixteko arriskuan.
- Irakasleen jarraipena mugatua da: 3-5 urte irauten dute gehienek.
- Dediakazioa denbora librearen araberakoa da, eta hau eragozpena da kalitatea eskaintzeko.
- Beste herrietako irakasleekin harreman gutxi dute eta ekintza puntuetan baino ez.

ANDONI OTAMENDI / XDZ

Añorgako (Donostia) ikasleak, taldeko kideen kamisetak jantzita.

kasleek jakintza eta tresna gehiago eskuratu ditzaten. Irakasleak lanetik edo institutu/unibertsitateko klasetik kanpo duen denbora librearen arabera da klasea prestatzeko hartzen duen denbora, eta honek eragin zuzena du eskaintzen duen kalitatean. Bertso eskolen kalitatea irakasleen denbora librearen arabera izatea muga handia da hobetzeko. Hiztegi errimatu dela, grabazio eta liburuak, unitate didaktikoak... Prestatzeko denbora hartuz gero, klase magistralak emateko materialik ez da falta egun.

Bestalde, irakasleak kanpora ikastera joaten direnean edo lana aurkitzen dutenean, bertso eskoletara iritsi ezinda aurkitzen dira sarri. Hainbeste urtean Zarauzko bertso eskola eraman duten Pello Esnal eta Rosa Lertxundirena bezalako salbuespen miwesgarriak salbu, irakasle gehienek 3-5 urte artean irauten dute. Beraz, esperientzia metatzean utzi eta beste berri batek hasieratik heldu behar izaten dio irakasle lanari.

Egonkortasuna kolokan

3-5 urtez behin irakaslea aldatu beharrak ez du bertso eskolaren epe luzeko proiektua gartzten asko laguntzen. Bertsolaritza irakasle asko ez dagoenez, sarri ordezkorik bilatu ezinda geratzen dira bertso eskolak, eta irakasle faltagatik itxi den bertso eskolarik ere bada.

Elkarlana abiatu dute bertso eskolek

Bertso eskolen egonkortasuna ziurtatuko duen antolaketa diseinatzea da kontua. Era berean, antolaketa hori kalitatea etengabe hobetu dadin bideratu nahi dute irakasleek. Horretarako elkartu dira Gipuzkoako bertso eskoletako ordezkariak. Eta pixkanaka, gogoeta zabaltzen ari da Euskal Herriko beste lurraldeetara. Talde lana, horra hartu duten abiapuntua. Bertso eskola bakoitzak bere izaera du, bakoitzaren egoera desberdina da eta bertso eskola bakoitzak du erabakia, baina arazoak elka-

rrekin konpontzeko bildu dira, denen indarrak koordinatuta bakoitzaren egoera hobetzeko. Diagnostikoa egiteko eta irtenbideak eztabaidatzeko bertso eskola bakoitzeko ordezkariak bildu ondoren, hainbat irakasle mugimendua gidatuko duen taldea osatu du eta hamabostean behin biltzen da talde hau. Parte hartu nahi dutenei irekita dago eta erabaki nagusiak hartzeko bertso eskola denak elkartuko dituen bilera egitea aurreikusten dute.

Erantzun beharreko galderak

Egungo egoerari zuloak ikusi zaizkio, eta antolatu beharra mahaigaineratu da. Antolamendua diseinatzerakoan, orain arteko balioei eusteko hainbat galdera erantzun beharrean daude: nola eutsi bertso eskola bakoitzaren nortasuna eta autonomiari, nola lortu irakasleen funtzioa orain bezain aktiboa eta sortzailea izan dadin...

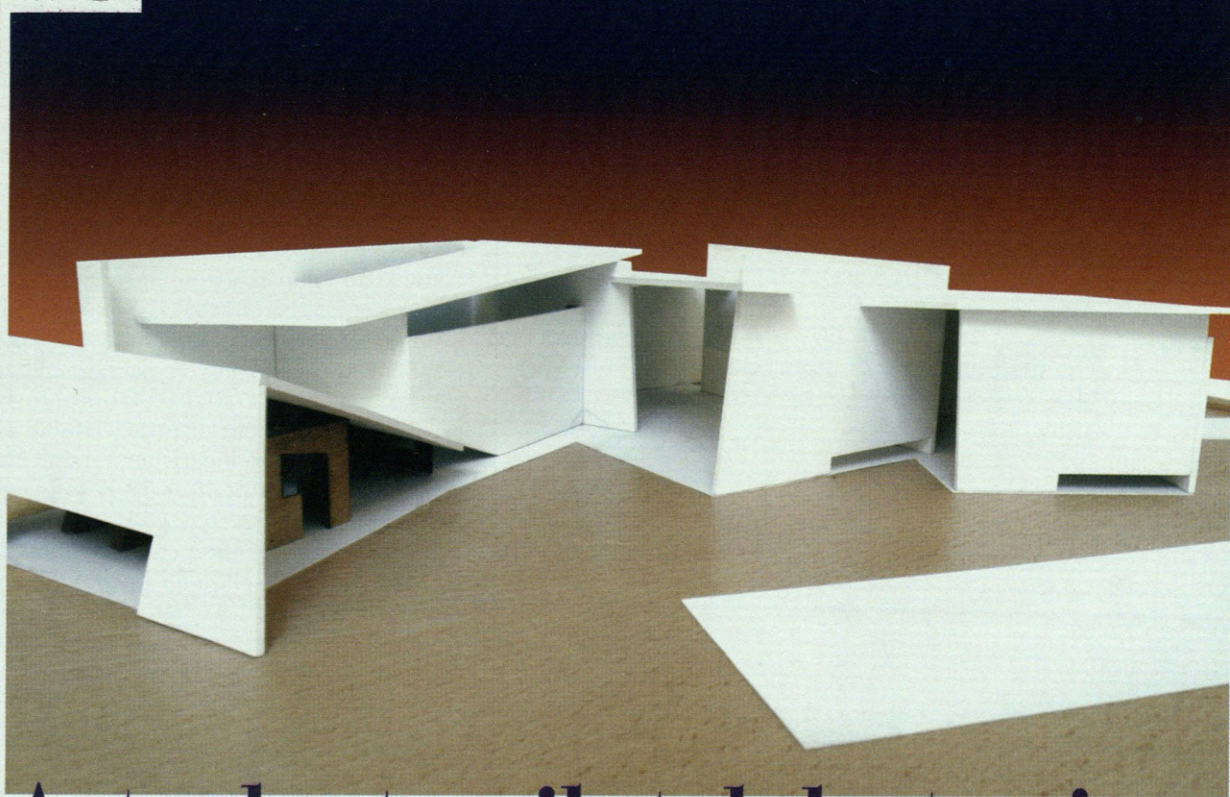
Bertso eskolak egonkortzeak eta kalitatezko eskolak emateak eskatuko duen lanak profesionalizazioa planteatu du. Herri mugimendua eta lan profesionala uztartzeak ekartzen dituen kontraesanak ere mahaigaineratu dira. Bestalde, bertso eskoletan ez da formula berria profesionalizazioarena. Iparraldean, esaterako, urte batzuk badaramatzate, eta ondo egindako lanaren emaitzak bistakoak dira. Zorionez, egungo irakasleek ez dute egun batetik bestera beste norbaiten esku utzi nahi bere herriko bertso eskola, eta askok etorkizuna funtzionamendu profesionala dela aurreikusi arren, pausoak pixkanaka eta ondo neurtuta eman nahi dituzte.

Aurtengo egitasmoa

Bertso eskolen mugimendua egituratzeko diseinu bat aurkeztu zen iaz. Proposamen hori eztabaidatzea eta funtzionamendua zehaztea izango dira hurrengo urratsak. Eztabaida hau Euskal Herri osora zabaltzea oso aberasgarria litzateke, Euskal Herri osorako diseinua adosten hasteko. Koordinazio lanak egitea jarri du helburu Gipuzkoako bertso eskolen taldeak 2005erako, bertso eskolen harreman sarea osatzeko. Praktikan elkarlanean hasteko, Bertso Eskolen Eguna egingo da aurtun -lehen aldia da Gipuzkoan-, eta bertso eskolen ariketak bildu eta banatuko dira.

Oraindik dena dago martxan jartzeko, baina gogoeta honek dagoeneko lortu du irakaslerik gabe zeuden 5 herritan -Arrasate, Tolosa, Eskoriatza, Aretxabaleta eta Goierri- bertso eskolak sortzea edo arazo beragatik larri zebilen aurreko bertso eskolari jarraipena ematea. ■

ARTEA

Arteak eta pilotak bat egingo dute Azkoitian

Hil honetan edo hurrengoan hasiko dira Azkoitian Euskal Herriko Pilotaren Zentroa eraikitzeko lanak. Hiru fasetako proiektu honen barruan, lehen fasea abiatzeko dena zehaztuta eta prest dago. 6 frontoik osatutako eskultura arkitektoniko erraldoia eraikiko dute, Anton Mendizabal eskultoreak eta Carlos Lopez de Ceballos arkitektoak diseinatu bezala, Jorge Oteizaren omenez.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Argazkiak: Dani Blanco

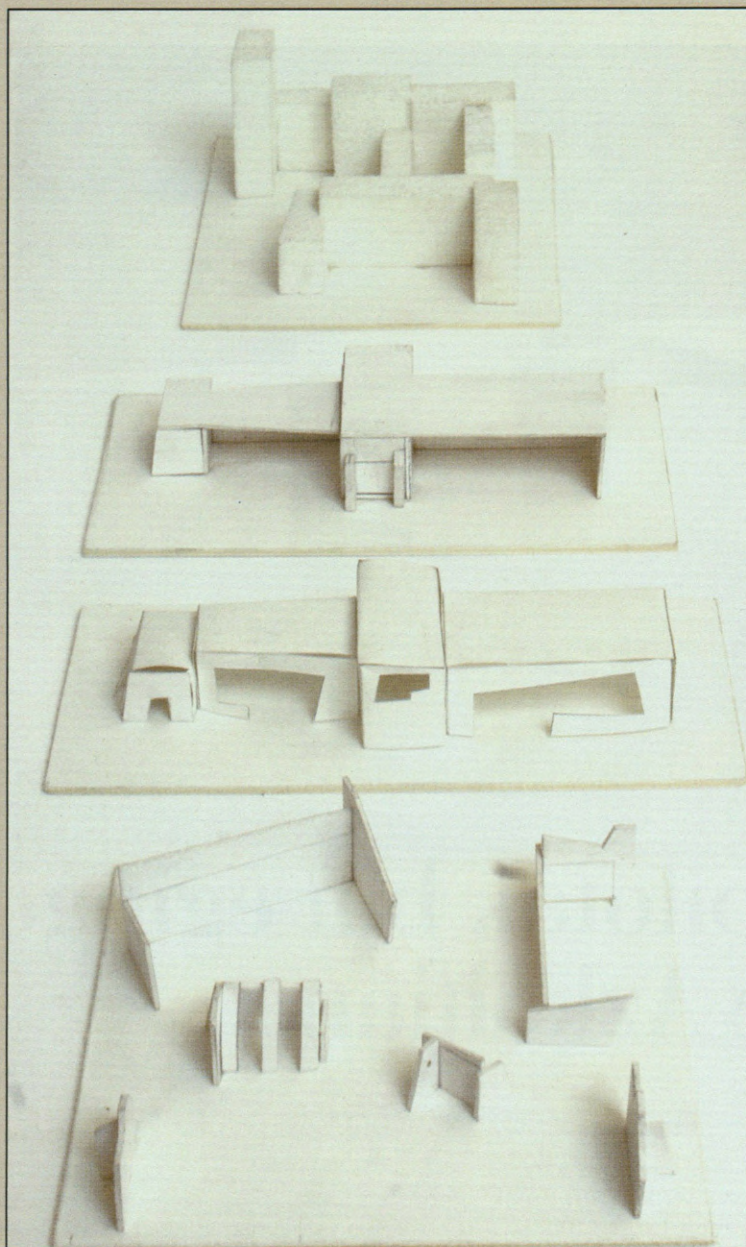
KAXA BATEN BARRUAN sei espazioko frontoiaz hitz egin zuen Jorge Oteizak, Miguel Pelay Orozcoren *Pelota, pelotari, frontón* liburuaren hitzaurrean. Carlos Lopez de Ceballosek behin baino gehiagotan kolaboratu zuen Oteizarekin, haren eskulturak hainbat herritan kokatzeko. Eta sei espazioko frontoiaren ideiak liluratuta zeukan Lopez de Ceballos. Sei frontoietako multzoa pentsatu eta Azkoitiko Udalari luzatu zion proposamena, eraikina mendian ipini nahi zuela, santuario moduan.

2002an Donostiako Kursaallean Oteizaren inguruan egin zen erakusketan Anton Mendizabal eta Azkoitiko orduko alkate Nerea Zubizarreta eta egungo alkate Asier Aranbarrik egin zuten topo. Mendizabal Pilotaz proiektua amaitzeaz zen eta Azkoitin pilotarien eskultura batzuk jartzeko proposamena luzatu zien. Azkoitian pilotak duen garrantzia kontuan hartuta, bertako udalak pilotaren

gunea egiteko gogoia zuen eta Lopez de Ceballosen proiektuaren berri eman zioten Mendizabali.

Ordurako arkitektoak eskultorea ezagutzen zuen, hitzaldi batean entzun zuelako eta bazekien pilotaren gaia landua zuela Mendizabalek. Harremanetan jarri eta Pilotaren Zentroaren proiektua hasi ziren lantzen.

Pilotaren zentroak Euskal Herri osorako izan behar zuen eta herritarrei hurbiltzeko, Ceballosen ideia menditik kalera jaitsi zuten. Anton Mendizabal eskultoreak frontoi multzoa diseinatu eta Carlos Lopez de Ceballos arkitektoak berau gauzatzeko ezagutza teknikoa jarri behar zuen. Baina lehenago proiektuak programa bat behar zuen, edukia definitu behar zen, gero edukitzailea diseinatzeko. Frontoit multzoak ez zuen ikusteko eskultura erraldoi soila izan behar, bertan pilotan ariatzeko balio behar zuen. "Hori Oteizaren espirituari heltzea da -dio Mendizabalek-

artearen funtzio sozial eta didaktikoari, arte-lanen erabilpenari garrantzia handia ematen baitzaien". Gainera, pilota guneak, museoak eta artxibategiaz gain, beste funtzio batzuk bete behar zituen: ikerketa, didaktika, tailerrak, kongresuak...

Guztia kontuan hartuta Euskal Herriko Pilotaren Zentroak honako egitura izango du: batetik sei frontoi experimentalen multzoa egingo da laster abiatuko den lehen fasean. 3.402.000 euroko aurrekontua du lehen zati honek eta 18 hilabetetan parkea eta bertan kokatuko den multzoa amaituta izango direla arreakusi dute. Bigarren fasean, 2007-2008 urteetan, luzeran 90 metro izango dituen erreboteko frontoia (plaza libreare ere deitua) egingo dute, 2.200.000 euroko aurrekontuarekin. Azkenik, 2008-2009an, Pilota Zentroa-

Hil honetan edo hurrengoan eraikitzen hasiko diren frontoi multzoaren azken diseinua onartu baino lehen, beste diseinu batzuk egin zituzten Anton Mendizabal eta Carlos Lopez de Ceballosek.

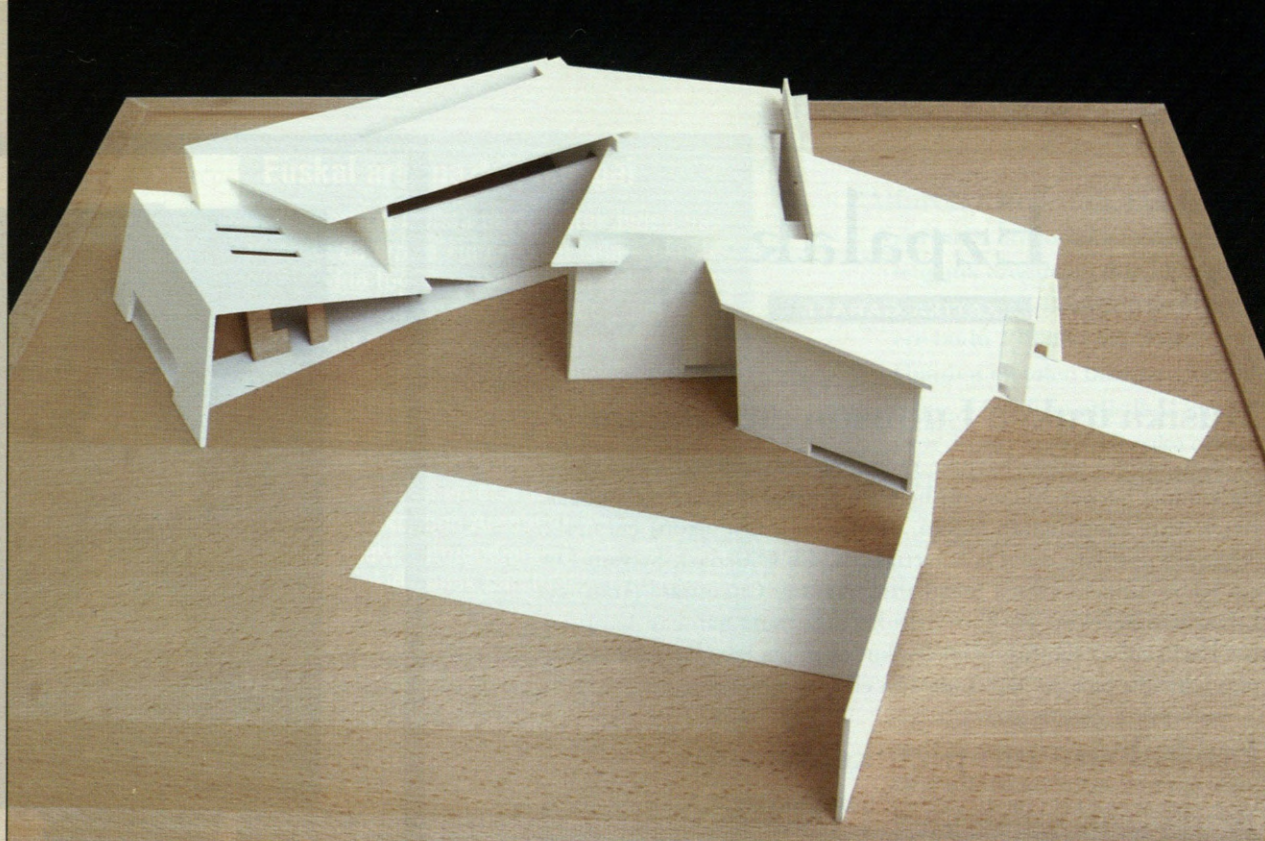
ren eraikina bera egingo da, erakusketa aretoa, gune administratiboa eta kristalezko egitura izango duen trinketea izango dituen, baita Miguel Pelay Orozcoren izena eramango duen liburutegia ere. Beste 4.400.000 euro beharko dira horretarako. Guztiak antzeko estetika izango du, Oteiza kutsu nabarmenarekin. Baina estetikaz gain, Lopez de Ceballosek dionez, "multzoak bizia izan behar du".

Lehen faseko multzoak sei frontoi izango ditu eta probintzia bati eskaini diote bakoitza. Gipuzkoari arkupeko frontoia egokitu zaio, aukera egokia, batez ere Azkoitian gaudela jakinik. Bertako arkupea oso ezaguna baita; atanotarren eta Azkoitiko gainerako pilotarien eskola izan da. Bizkaia frontoi luzea izango da, erramientarekin jokatzeko, lurralde horretan baitago indartsuen erramienta. Trinquetea Lapurdirentzat da, Baiona edo Senpereko trinkete ederrak gogoan. Zuberoako ia herri guztiek dute euren erreboteko frontoia eta beraz, plaza libreare egokitu zaio Zuberoari. Azkenik, Arabari elizako pareta egokitu zaio, kontrafuerteen eraginez jokoa bizi eta ezusteko bihurtzen duena.

Multzoak hainbat proiektu ezagutu ditu orain eraikiko denera iritsi arte. Eboluzio horretan Anton Mendizabalek eta Carlos Lopez de Ceballosek elkarlanean jardun dute eta ez da bakoitza bere esparrura soilik mugatu. Eskultoreak ideia eman eta arkitektoak teknikoki bideragarria ote zen esan behar zuen. Baina, Mendizabalen hitzetan, "zentzu estetiko handia du Carlosek eta lehenik estetikoki gustatu behar zitzaion ideia. Biok ideiarekin gustura geundenean, orduan hasten zen hari soluzio teknikoak bilatzen. Lankidetzara oso interesgarria izan da eta gauza asko ikasi dut berarekin". Carlos Lopez de Ceballosentzat ere positiboa izan da elkarlana: "Antonek, nik ez bezala pilota ezagutzen du eta hori funtsezkoa zen. Hasieran egin nuen frontoien proiektuan ezin zen pilotan jokatu. Antonek eman dio eskultura eta jokorekin arteko lotura".

Multzoak 50 metro hartuko ditu luzeran: tamaina handia eskultura batentzako, baina ohiko frontoien neurriak kontuan hartuta, txikiagoak izango dira Oteiza frontoiak. Frontoien neurriak ez dituzte, hala ere, kasualitatez aukeratu. Denak zehatz neurtu dituzte, gero hurbiltzen den edozein pilotan aritzeko balio dezaten. Dimentsio zehatzak emateko Ikas Pilotako Joxean Unsainen laguntza izan dute. "Ikas Pilotakoek esperientzia dute horretan" dio Mendizabalek, "frontoi bat zatitzean, badakite zein neurritan dabilzan ondo neska-mutilak".

Hiruek lan talde polita osatu dutela diote eta euren elkarlana ez dute Azkoitiko proiektura mugatu nahi. "Horrelako instalazioak

bultzatu nahi genituzke; etorkizunean, hainbat lekutan egin litezke horrelako frontoiak" eskultore oiartzuarraren ustez.

Baina oraingoz lehen frontoi multzoa erai-ki behar da eta horrek lan handia emango die. Izan ere, frontoiak hormigoi zuriz egingo dituzte, gainetik beste ezerrekin estali gabe. Egitura bera izango da azken emaitza. Lopez de Ceballosen hitzetan, Estetika oteizianoa dute frontoiek eta gainera bertan pilotan jokatu da; beraz, oso forma puruak behar ditu". Hortaz, hormigoizko egituraren lotu-rek oso erregularrak beharko dute izan, hots, hormigoizko piezak monolitikoa izan behar du eta hori eraikitzea konplikatu da.

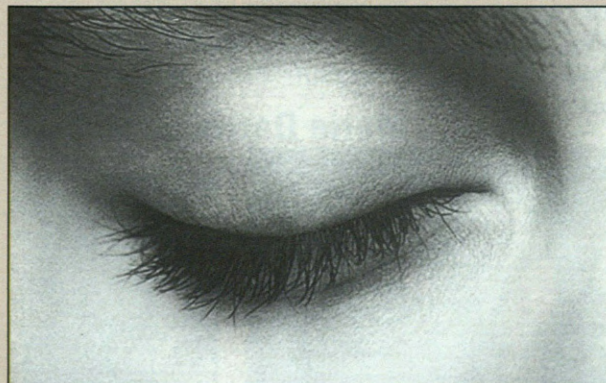
Eraikinaren estetika hautsi dadin, ezin da kanaloirik edo antzeko elementurik erabili, horregatik uraren nondik norakoak ondo aztertu dituzte. Gainera urak hormigoi zurian arrastorik utzi ez dezan ere ahalegin berritza-

Itxura hau izango dute sei frontoiek.

Eraikitakoan 50 metroko luzera eta 10 metro inguruko altuera izango du multzoak.

lea egingo dute materialetan. Lehen fase honetan frontoiekin hasi baino lehen, parkea, aparkalekua eta gainerako lanei ekingo diete. Modu horretan urtebeteko epea izango dute hainbat hormigoi mota frogatzeko, azken emaitzarentzat egokiena zein den erabakitze-ko. "Erronka interesgarria da" dio Lopez de Ceballosek, "horrelako pieza monolitikoak ez direlako inoiz egin".

Proiektua ez da, ordea, eraikinarekin batera bukatuko. Oraindik gainerako bi faseak burutu beharko dira eta, batez ere, frontoiak jokorako erabili beharko dira. Horregatik herritarrek frontoietan sartu baino lehen ez dituzte marrak pintatuko. Sakea nondik egin, pasa non jarri... jokalariek eta esperientziak erabakiko dute. Oteiza frontoien helburua artelan erraldoia herritarrek erabiltzea baita. Eta Euskal Herriko Pilotaren Zentroarena, hain sakabanatua dagoen pilotaren mundua Azkoitian biltzea. ■

G A R A N T I A

Konfiantza delako garrantzitsuen

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

Ezpalak

KATIXA GARATE

Musika trukea Luhuson eta Getxon

EUSKAL MUSIKA ardatz hartuta, munduko kulturen trukaketa egitea eta entzule berriak biltzea du helburu Euskal Kultur Erakundeak, Batek Mila kanpainaren baitan, otsailaren 5 (Luhuson) eta 6rako (Getxon) antolatu duen ikusgarriak. Maddi Oihenart, Sylvain Luc eta Kepa Junkera euskal musikariak Keyvan Chemirani (Iran) eta Likua Kanzarekin (Kongo) arituko dira taula gainean kantuan. Bost artistak ez dira inoiz elkarrekin aritu eta ikusgarriaren aurretik egonaldia egingo dute Luhuson elkar ezagutzeko.

Euskal zinema pizteko saioak

IKUS-ENTZUNEZKO LIBURU ZURIAK bultzatutako gogoetaren fruitu dira joan den urtearen hondarrean Eusko Jaurlaritzak ekoizpenak bultzatzeko onartutako maileguak (9.000.000 euro). Bi mailegu mota emango ditu Jaurlaritzak, lehenak interesik gabe itzuli behar-

rrekoak izango dira eta bigarrenak interes txikiarekin itzuli beharrekoak. Ikus-entzunezkoen arlorako diru laguntzak ere onartu ditu: 1.216.000 euro guztira. Bestalde, azken

ALBERTO ELÓSEGUI

Sustrai Colinak hitzok idatzi zituen *Berriari*: «Usadioak folklore bihurtzen ari gara. Zinismoz. Masokismoz. Geure ohiturak folklorizatzea geure burua folklorizatzea dela ahaztuta. Pena da. Pena izugarria. Martxa honetan, instituzioen amu turistiko izan nahi dugunentz ez digutelako galdutuko. Hori bai, postaletan agertuko gara».

Idoia Zabaletak horrela zioen *Gen Gasteizen*: «Ni dantza garaikideaz bizi naiz klaseei esker; produkzioa egitea, aldiz, zaila da, dirulaguntzak tartean direla, lan txikiak egiteko besterik ez baita

heltzen (...) Gauzak asmatu behar dira, ez gara euren zain egongo».

Eneko Olasagastik zera adierazi zion *Berriari* euskal antzerkiaz: «Formatu txikiko eta umorezko lanak egitera kondenaturik gaude; besteak ez dira programatzen».

Jabier Muguruzak adierazpenok egin zizkion *El País*: «Euskal Herrian bada oraindik tradizioari erabat lotuta dagoen jendea, kan-tagintzaren mundukoa. Tradizioa ederra da, baina oso erresistentzia handia dago gauza disonanteak entzuteko. Disonanteak musikalki».

MARISOL RAMIREZ / ARGAZKI PRESS

Inner Duo bikoteak lehen diskoa plazaratu du: *Hots* (ausArt records) Jabi Alonso perkusionistak eta Alfontso Vila saxofonistak osatutako taldeak musikagile garaikideen —J. C. Perez, Gabriel Erkoreka, Henri Bok...— obrak grabatu dituzte.

Celedonio Otaño duela bi urte zendutako karikaturagile, pintore eta grabatzailearen obra liburuan (*Otaño, aprender a ver*) bildu dute Euskadiko Ilustratzaile Profesionalek Elkartek eta Bilboko Udalak.

Juanan Urkola zinemagilea zendu zen abenduaren 18an. Bideoakzio gay ugariren egile, *Making Off* film laburra zuzendu zuen Ainhoa Goikoetxearekin batera. Pasa den udan gay munduari buruzko erakusketa paratu zuen Gasteizko Zuloa aretoan.

Marie Darrieussecq idazle baionarraren *Truismes* nobela itzuli du Joxan Elósegik euskarara: *Ahardikeriak* (Alberdania). Liburuak arrakasta handia izan du European eta 45 hizkuntzatarat itzulia izan da.

J. O. ARGAZKI PRESS

Euskal arte gaztea ikusgai

Ez da erraza artista gazte batek bidea has-tea. Ez da erraza egiten duen lana erakuste-ko modua topatzea. Sarek eta bekek bidea samurtzen dute, lagungarri izaten dira obrak sortu eta ikusleria eta artistaren arteko jau-zia leuntzeko. Urte hasiera honetan euskal artista gazteen lanak ikusteko parada eskaintzen digute Gasteizen eta Bilbon dau-den bi erakusketek. Gasteizko Montehermo-son ikusgai dagoen erakusketak Gure Artea saria jasotako Ibon Aranberri, Azucena Viei-tes eta Iñaki Garmendiaren lanak eta beste zortzi lehiakiderenak paratu ditu eta otsaila-ren 6a arte bisitatu ahal izango da. Bilboko Rekalde aretoan, berriz, 2001an artisten lana sustatzeko Bizkaiko Foru Aldundiak ematen duen beka jaso zuten hamabi artis-ten 2001eko eta oraingo sorkuntzak ikus daitezke, *Bitartean, beste nonbait...* lelo-pean, otsailaren 20a arte. Artista horiek guztiak atzerrian bizi eta lan egiten dute orain. Izan ere, ez da erraza sari eta beken ondoren bidea egitea.

aldian sektorean ETBekin izandako ika-mika konpontze- ar del a adierazi dute Ibaia k –Euskal Herri osoko elkarte bihurtu da orain- tsu Ikus-entzunezkoen Euskal Ekoizle Burujabeen Elkarte– eta Euskal Telebistak.

Ahantzuraren aurkako manifestua

MAKINA BAT euskal idazle nafarrek manifestua kaleratu dute Nafarro-ako literaturaren historia ofizialean euskal idazleek pairatu duten baz-terketak salatze-ko asmoz. Joxemiel Bidadorrek idatzitako *Materiales para una historia de la literatura vasca en Navarra* liburuaren aurkezpen-ean plazaratu zuten; izan ere, euskal idazle nafarren gaineko lana apailatu du. Manifestuaren sinatzaileen artean Patxi Zabaleta, Xamar, Aurelia Arkotxa, Inma Errea, Bixente Serrano Izko eta Pablo Antoñana daude.

Antzerki garaia Goierrin

ZAZPI ANTZEZLANEZ gozatu ahal izango da Beasainen eta Ordizian urtarrilaren 21etik apirilaren 22a bitarte, *Antzerki Garaia* egitasmoa- ren hamargarren aldian. Glu-gluren *Cocidito madrileño*, Kanpingag- sen *Ezetz lepoa jarri*, Adosen *Dekamero- nea* eta *Las mujeres de verdad tienen cur-vas*, Riki Lopezen *Dando el cante*, Gorringoren *Bota puntuba!* eta Poken *Euskararen zazpi bekatu nagusiak* antzezlanak ikusi ahal izango dira.

DANI BLANCO

Alfaren artelanak.

Bizikletak eta batez ere josteko makinak egi- teagatik ezagutzen dugu Eibarko Alfa enpresa. Beste lan lerro bat ere badu 1993tik: Alfa Arte. Hainbat metalen brontzea, alumi- nioa...– fundizio artistikoa jorra- tzen du eta Euskal Herriko artista ugariren eskulturak egin ditu ber- tan: Jorge Oteiza, Nestor Basterretxea, Dora Salazar, Remigio Mendiburu, Andres Nagel... Orain Alfa Artek eraikin berria ireki du Eibarko Torrekua 3.ean: 3.600 metro koadroko lan- tegi eta erakustokia. Eskulturak egiteaz gain, funtsetako artelane- kin erakusketa iraunkorra paratu du. Horrez gain, artista belaunal- di berriei laguntza emango die, erakustokia lagaz eta Alfa Arte lehiaketaren bidez.

Itsuentzako ipuinak euska-raz.

Hiru urte daramatzate elkarlanean ONCEk eta Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzia Fakultateak (HUHEZI), euskarazko materiala sortzen hauritsu euskaldunentzat. Horren fruitu dira CDAudio for- matuan grabatu dituzten euska- razko 27 ipuinak. Pello Añorgak proposatutako ipuinei ikasle boluntarioek jarri diete ahotsa eta Beñat Azurmendi irakasleak zuzendu du grabazioa.

Mediateka berria

Miarritzen. Urtarrilaren 18tik aurrera zabalik izango da Miarritzeko erdigunean eraiki duten Mediateka. Itsasontzi for- mako 3.619 metro koadroko libu- rutegi interaktiboan 60.000 libur, DVD eta disko bildu dituzte. Horietatik 4.000 dira euskarazko- ak. Miarritzarrek doan hartu ahal izango dituzte, eta bertakoak ez direnek ordaindu egin beharko dute mailegu zerbitzuagatik.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Jonasek arazo potolo bat du

Juan Kruz Igerabide, Mikel Valverde

AIZKORRI

48 orrialde
8,25 euro

Ohean pixa egitearen larria

Juan Kruz Igerabidek sortu eta Mikel Valverdek marraztutako istorio mamitsu honetan, ohean pixa egiten duen mutikoaren larria agertzen da. Arreba txikia jaio zenetik, gutxi gorabehera, gauero gertatzen zaio: ohera sartu, amestetan hasi eta, goiz edo berandu, sorgintzar bat agertuko da, bere erratzarekin Jonasi kilimak egiten hasteko, mutikoak ohea bustitzen duen arte. Haurra oso kezkatutik dago. Gurasoek ez diote ezer esaten, baina bera ohartzen da haien haserreaz, ohea aldatu behar diotenean egiten dituzten keinuengatik... Jonasek ez du bere arazoa inork jakiterik nahi, eta gurasoek

ez diote inori esan, pasako zaiolakoan. Baina ez da horrela, eta psikologoarengana eraman nahi dute. Jonasek, ordea, nahiago du izeba Paulari kontatzea, asko baitaki. |

Onura psikologiko eta sozialak

Haurrei zein helduei zuzenduta dagoen liburu honen izenburu zehatza *Kirola egiteko 25 arrazoi*. *Onura psikologikoak, sozialak eta balio bezgiztaileak* da, eta hain zuzen ere alor horiei erantzuten die. Ezkerreko orrialdearen hasieran, umeentzat egokitutako mezu bat darama; azpian, arrazoi bakoitzari dagokion testu labur eta sintetikoa; eta eskuineko orrialdean, marrazki didaktiko handia. Ukitzen diren gaien artean, honakoak: Bizi-kalitate eta ongizate psikologikoa, gogo-aldartea, autoestimua, osasun mentala, estresa, herstura, depresioa, adimena, sozializazioa, etorkinen integrazioa, portaera desagokiak, droga-menpekotasuna, gutxitu fisikoak, emakumea, herri kirolak, eskolako errendimendua, aisialdia, kiroltasuna, errespetua, solidaritatea eta ardura. |

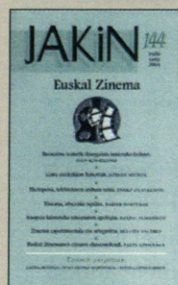

Kirola egiteko 25 arrazoi

Luis Mari Zulaika

EUSKO JAURLARITZA,
GIPUZKOAKO FORU
ALDUNDIA, BIZKAIA K.

80 orrialde
12 euro

Jakin

Batzuen artean

JAKIN
122 orrialde
9,10 euro

Euskal zinema iraganean, gaur egun eta etorkizunean

Jakin aldizkariaren 144. alean euskal zinemagintzaren egungo egoera aztertu dute. Fito Rodriguezek euskal kulturarentzat zinemagintzak duen garrantzia azaldu du; Joxean Muñozek euskarak irudien erresuman egin behar duen ekarpena; Eneko Olasagastik EITBk euskal zinemagintzarekiko duen erantzukizuna; Xabier Portugalek, zinemaren eta historiaren arteko lotura; Koldo Almandozek euskal zinemagintza errentagarri eta kalitatezkoaren aldeko apustua egin du; Begoña Vicariok zinemagintza esperimentalak 60ko hamarkadatik aurrera Euskal Herrian izan duen garapenaren historia; eta Patxi Azpillagak euskal zinematik azken bi hamarkadetan izan dituen finantziario eta sustapen politikoen analisisa. |

Amatxok alde egiten duenean

Irakurtzen hasi berri diren haurrentzat aproposa den kontakizun honetan, aitatzorekin bakarrrik gelditu behar izaten du Untzi Txiki Zuriak, oso triste, amak bidaia bat egin beharra duelako. Berarekin joaten uzteko eskatuko dio, baina hobe duela aitarekin gelditzea amak erantzun dioenean, zapuztu egingo da eta negarrari emango dio. Musu eta laztanak ere ez dute bere horretatik aterako. Amatxori agur esan dio leihoaren kontra sudurra jarritz, eta hura itzuli arte handik ez dela mugituko esango dio zotinka aitari. Horretarako asko falta dela eta bitartean jolasean ibil daitezkeela erantzungo dio aitak... Alfer-alferrik. Bazkaltzeko garaian, untxitxoak jateari ere uko egingo dio... aitak pizza eskaini arte. Hortik aurrera, aitarekin ere ez dela gaizki moldatzen erabakiko du gure txikiak. |

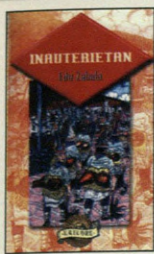

Untzi Txiki Zuria aitatzorekin

Marie-France Flourey, Fabienne Boisnard

IBAIZABAL

24 orrialde
5,60 euro

Inauterietan

Edu Zabala

GAIK

109 orrialde
9 euro

Inauterietan oinarri dituen ipuin bilduma

Ituren-Zubietan, Zaldudon, Lantzen, Mundakan eta Zuberoan ospatzen diren euskal inauterietan egileari iradoki diotena daukate Edu Zabalen ipuin hauek oinarri. Haiek irakurritz, ikas daiteke joaldunekin jo nahi zuen neskatoari gertatutakoa, Momotxorro basapiztiek erromatarrekin zein euskaldunekin haserretu izanaren arrazoia, Markitos gizagaixoa zergatik erre zuten "benetan" –Juan Perez de Lazarraga aguraindar idazleak utzitako poema batzuetan sustraiturik–, feniziarrak euskal kostaldera aurreneko aldiz iritsi zirenean suertatu zena, Patxamama eta Miel Otxinen arteko

lotura eta Jaun Beltza menderik mende Zuberoako mendizerrak zeharkatuz ibili beharraren zergatiak ikas daitezke. ■

Erlijio gogoetarako aldizkariaren azkeneko zenbakia

Euskal Herriko erlijioso bizitzaren teologia institutuak plazaratzen duen aldizkari honen azken zenbakian, ea atzoko Elizari gaurko gizartean eutsi behar zaion aztertu dute Joxe Arregik, Mikel Garziandiak, Xabier Andonegik, Paulo Agirrebaltzategik, Anjel Mari Unzuetak eta Joseba Intxaustik, eta ez dela egoki ondorioztatu dute, hori erabakitzeke dauzkaten arrazoiak azalduz. Bestalde, Xabier Leteri egin diote elkarriketa, bere iraganen, gaixo egon zeneko garaian eta egun duen fedeminean sakonduz. ■

Hemen

Batzen artean

FRONTERA

112 orrialde

Urteko harpidetza: 25 euro

TOTI MARTÍNEZ DE LEZEA

“Hau da euskal irakurketari laguntzeko dudan modu bakarra”

Zein dira lan hau euskaraz agertu izanaren arrazoiak?

Nik indioak bezala hitz egiten dut euskaraz, hori da nire problema! *Hautsi da katea* da euskaraz agertzen den nire lehen eleberria, bai. Zergatik agertu dudan horrela? Nahi nuelako! Ilusio handia egiten zidan jendeak nire lana euskaraz irakurri ahal izateak. Gaur arte ez da posible izan... Arrazoi gehiago nahi? Batetik, nire seme-alabak eta bilobak euskaldunak dira eta haiek nire lana euskaraz irakurtzea nahi nuen. Bestetik, irakurle euskaldun batzuk ere badauzkat, eta haiek ere nire lana euskaraz irakurtzea nahi nuen. Bukatzeko, hau da euskal irakurketari laguntzeko nik dudan modu bakarra.

Baina, euskaraz sortu al duzu?

Ez! Gaztelaniaz idatzita dago, jakina. Nik ezin dut euskaraz idatzi. Baina niri hori berdin zait. Hizkuntza zerbait esateko, zerbait kontatzeko modu bat da, eta niri berdin zait zer hizkuntzetan kontatzen den. Baina gure hizkuntzak laguntza behar du, eta hau zen laguntzeko nire modu bakarra. Eta oso-oso harro nago. Euskaraz bakarrik agertu da. Gero gaztelaniaz, frantsesez edo txinez agertuko da, baina momentu honetan euskaraz bakarrik dago, eta irakurleek irakurri nahi baldin badute, euskaraz irakurri beharko dute.

Iparraldea aukeratu duzu nobelaren kokaleku...

Bai! Nire euskarazko lehen eleberria Iparraldean gertatu behar zen! Guk ez dugulako hangoen historia ezagutzen –beraiek ere ez gurea–, eta nobela hau proiektu baten hasiera delako. Ez da euskaraz agertuko dudan bakarra izango.

egileari galdezka

Toti Martínez de Lezearen azkena, euskaraz

Makina bat nobelaren egile dugu Toti Martínez de Lezea. Historia oinarri hartu, batik

bat Erdi Aroko gertakizunak, eta gutxienez hamalau eleberri lilurgarri sortzeko gai izan da idazle emankor hau. Gaztelaniaz idazten du, hori bai, baina aspalditik zuen bere lanen bat euskaraz argitaratua izateko gogoia. –Txalaparta argitaletxean gazteentzat plazaratu zuen Antso Nagusiari buruzko kontakizuna lekuko–. Ereinen eskutik agertu duen *Hautsi da katea. Sara izan zen lekuko* nobelaren kasuan, ordea, urrats bat gehiago eman du, gaztelaniaz idatzitako jatorrizko bertsioa alde batera utzi, eta Elena Touyaouk euskaratu dion bertsioa kaleratzea lehenetsi baitu! Horretarako espreski idatzitako narrazioa da, eta XVIII. mendean kokatua dago, Iparraldean, Frantziako Iraultza garaian. Iraultza hark

Hautsi da katea. Sara izan zen lekuko

Toti Martínez de Lezea

EREIN

299 or. / 18,50 euro

Iparraldeko biztanleei Foruak kendu, Lapurdi-ko Biltzar Nagusia eza-batu eta nahitaez Biarnorekin lotzera behartu zien garaian. Horrez gain, frantses hizkuntza derrigortu, hainbat herri “zitaltzat” jo eta haietan bizi zirenetik asko Landesetara deserriratu zituen, mugaz bestaldeko jendearekin ahaidetasun, adiskidetasun edo negozioetako harremanak izategatik. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Handitu	▼	Landare mota	▼	Emakume izena	▼	Izatasuna duena	▼	Nor atzizkia
	Hegazti harraparia		Tuberkulu mota		Sobera		Oztopo		
		▶		▼		▼		▼	
	Zaborrak	▶							
	Ez geza								
Arautegia	▼	Pl., musika tresna	▶	▼					Nafarroako herria
EH-KO IBAIA		Apeta							
	▶								
			Aluminioa	▶		Trebe, iaio	▶		▼
			Norabait			Gaien arabera			
Epaitegia	▶			▼					Bokala
Esneki mota									Landare usaintsu
	▶					Kanpo	▶	Artsenikoa	▶
						Galioa		Dena, guzti	▼
Dago	▶		Oxigenoa	▶	Gizonezkoa	▶	▼		
Mirakuluak			Lehena eta azkena		Iparretarrak				
	▶			▼				Partitiboaren marka	▶
								Kontsonantea	
Adi ezak!	▶					Galiziako itsasadarra	▶		

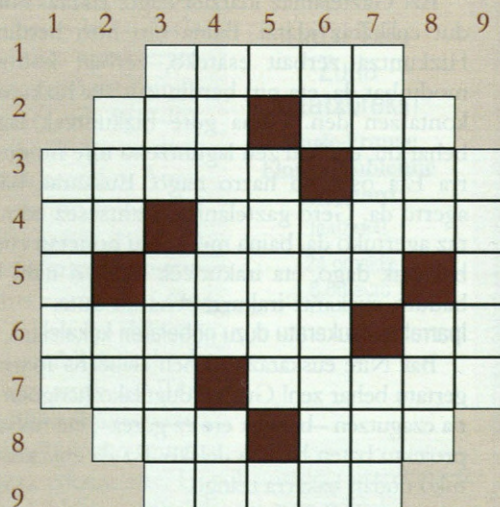
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizon izena. 2.- Baieztatzeko. Joan den urtean. 3.- Barrena, zehar. Garra. 4.- Interjekzioa. Modu alai. 5.- Kontsonantea. Larrua. Kontsonantea. 6.- Gizonezko batentzat, senide emea. Interjekzioa. 7.- Kitatzeke dago. XI. hilabete. 8.- Nerua. Ni filosofikoa. 9.- Zuhaitz mota.

GOITIK BEHERA

1.- Hortaz. 2.- Bi zati bi. Edari alkoholdun. 3.- Jatorria adierazten duen atzizkia. Kolore iluna. 4.- Min. Oinarrizko edari. 5.- Mila, zenbaki erromatarren arabera. Emea gurasoekiko. Kontsonantea. 6.- Otx! Emakue izena. 7.- Laharra. Gipuzkoako herria. 8.- Zaren horrek. Modua. 9.- Ganibet.

Hizki zopa

Aurki itzazu Euskal Herriko zortzi parke naturalen izenak

I	G	L	P	I	E	N	O	H
Z	T	O	S	U	A	T	I	M
U	M	U	R	B	A	S	A	N
R	A	I	A	B	L	T	A	A
K	B	A	R	D	E	A	K	R
I	E	S	D	O	B	I	P	E
O	K	R	G	A	E	Z	A	I
L	R	A	L	A	R	A	S	I
A	P	A	G	I	T	O	I	K
T	I	M	O	K	I	D	E	Z
X	R	I	L	A	Z	U	O	I

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz
bera aterako zaizu

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Burutua.
2. Nafarroako herria, izen bereko zendean.
3. Bizitasunik gabea.
4. Nau.
5. Hats.

Eskoziarra izerditan

Joan den udan Miarritzen eskoziar bat atxilotu zuten bertako udaltzainek, moraltasunaren aurkako jarrerengatik.

Nonbait, izerditan zegoen eta kopetako tantak bere kilt edo gonarekin lehortzen zituen.

Lo

Zuzendariak berandu iritsi den bulegariari:

– Baina jakin al liteke gaur zer gertatu
zaizun bulegora ordu bete beranduago iris-
teko?

– Barkatu baina lo hartu dut etxean.

– Zeeceerrr? Zer esan nahi duzu? Etxean ere lo egoten zarela?

Soluzioak

I GLP I ENOH
 ZT OSUATIM
 UMRBASVAN
 RAVIRBLTAA
 KBARDEAKR
 IESDOBIP
 OKRGAEZAI
 LRALARASI
 APAGITOI
 TIMOKIDEZ
 XRI LLAZUOI

Hızlı zopa

A	R	N	A	S
N	A	U	K	A
I	L	A	U	N
G	A	L	A	R
E	G	I	N	A

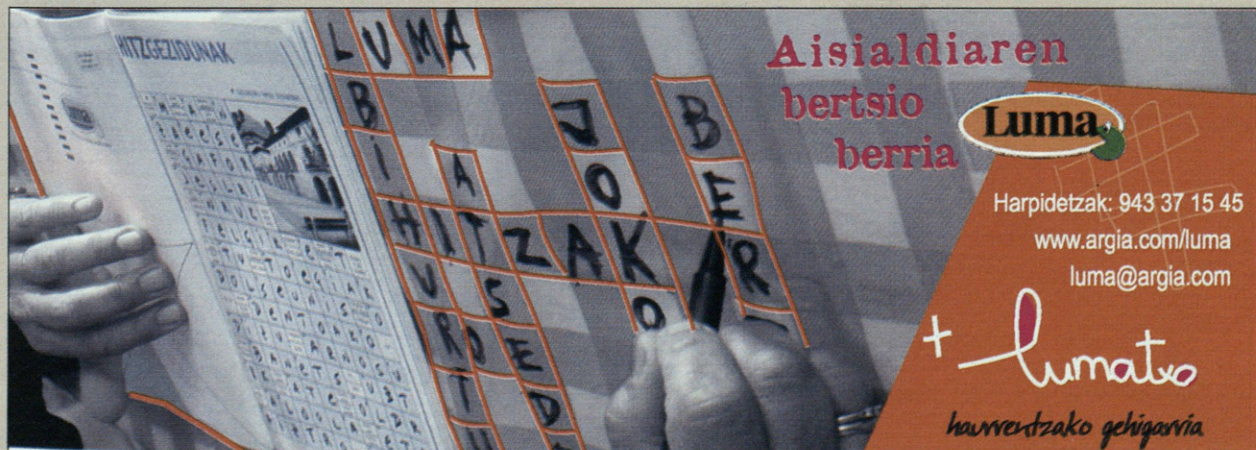
Best bid post

	*	A	I	Z	A	K	*	A	R	O	S	
	*	M	I	R	A	R	I	A	K	*	I	K
	*	D	A	*	O	*	G	I	Z	O	N	A
	*	G	U	R	I	N	A	*	A	T	*	A
	*	A	U	Z	I	T	E	G	I	A	*	E
	*	A	R	G	A	A	L	*	A	B	I	L
	*	A	G	I	T	A	R	A	K	*		
	*	Z	A	K	A	R	A	K				
	*	Z	A	P	E	L	A	T	Z	A		
	*	H	*	Z	*	L	*	I	*			

**Ertezt gaurtza-
nuak**

Ekzter eskutia: 1.
Tomas 2. Bat Iaz 3.
Barna. Sna. 4. Eti
Alabi 5. R. Azah 6.
Arriba. Et. 7. Zor
Azaro. 8. Neu. Nla.
9. Arica.

Goldik beheara: 1.
Beraz 2. Bat Rom. 3.
Tar. Arica. 4. Oina-
ze. Ut. 5. Ml Abba.
T. 6. Alk Alizanc.
Sasia. Ala. 8. Zuk.
Era. 9. Aitzo.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:

ANDONI OTAMENDI / MIKEL ZARAUTZ

Elbete, Baztan (Nafarroa)

Harrizko hesietan libre

Nafarroako Baztan inguruak eskaini dezakeen guztiaren aukeraketa egin dugu, goiz-pasa lasaia egiteko. Elbete herriak eman digu ostatu, eta inguruko harrizko hesiek babes. Baztango udalerriko kontzejua da Elbete, 200 biztanletik gora ditu eta hiriburua den Elizondo ondoan dago. Gainontzeko herriak Almandoz, Amaiur, Aniz, Arizkun, Arraioz, Azpilkueta, Berroeta, Erratzu, Gartzain, Irurita, Lekaroz, Oronoz eta Ziga dira.

Burga, Soalar eta Mauliz tontorrak zapaldu ditugu ia oharkabea, gure ibilbidean zehar. Baina bertara iritsi aurretik bi bailara eta beste hainbat auzo ezagutu ditugu: Berro eta Beartzun.

Ikazkina eta Herio

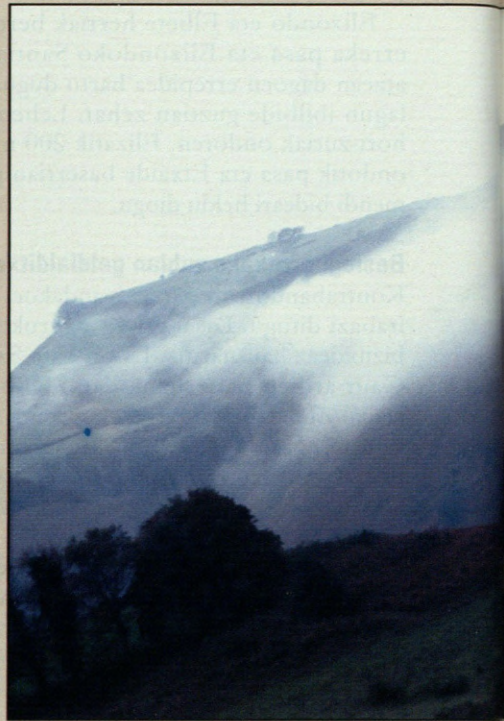
Antzinako garaietan, ba omen zen ikazkin behartsu bat Elbeten. Ahora eramateko moduko ogirik ere ez zuen izaten. Mendian bizi zen, berak egindako adar eta lastozko etxolan. Bere zorigaitzoaz ernegatzen eta bizitza hobea amestuz ematen zituen egunak.

Gau batean atea jo zuten bere etxolan. Jainkoa zela esan zion atearen bestaldeko ahotsak. Gauerako aterbe eske zebilen ahots errukarri hura. Halere, inguru haietatik aldentzeko oihukatu zion ikazkinak, haserretuta, inoiz ez ziola aterberik emango esanez. Bera Jainkoa bazen, ez zela zuzena argudiatu zion, batzuei horrenbeste eman eta besteak goseak hiltzen edukitzea...

Handik gutxira, Herio zela esanez, beste norbaitek jo zuen atea eta gauerako aterbea eskatu zion. Ikazkinak atea zabaltu eta goitik behera beltzez jantzita eta amaierarik gabeko begiekin begiratzen zion gizona topatu zuen. Iribartsu barrura sartzeko gonbita luzatu ostean, aterbea emateko gertu azaldu zitzaion ikazkina, denekin berdin jokatzeko zuela argudiatuz, aberats zein behartsu. Herio sartu zen etxolan eta ikazkinak zuen apurra bien artean banatu zuen. Biharamun goizean, Heriok galdetu zion, joan baino lehen bere alde zerbait egiterik nahi ote zuen. Ikazkinak oparoago bizitzea nahiko lukeela erantzun zion, lotarako ohe biguna eta egunero zer jana izatea, alegia. Heriok, amaierarik gabeko begi haiekin aitortu zion, gaixo baten gelan sartzen zenean, ohe-buruan ikusten bazuen Herio, gaixoa hil egingo zela. Hala nola, Herio gaixoaren oinetan ikusten bazuen, edozer emanda ere gaixoa berehala sendatuko zela. Eta beste hitzik egin gabe, bat-batean desagertu zen.

Handik egun gutxira, erregearen emaztea oso gaixo zegoela jakin zuen ikazkinak. Gainera, emaztea sendatuko zuen edonor sendatzeko, erregea sekulako ondasunak emateko prest omen zegoen. Ikazkinak ez zuen denborarik galdu eta soldaduek oztupoak jarri bazizkieten ere, berehala sartu zen erreginarene logelan. Herio ohe-oinean zegoen. Hori horrela, ikazkinak belar arrunt batzuk eskatu zituen eta haiekin egindako edabea eman zion. Berehala sendatu zen erregina. Erregeak botere eta ondasunez hornitu zuen mediku ofizial berria. Kontseilari izendatu eta adiskide min egin zen erregearekin.

Oparotasun hartan pozarren, handik gutxira jauregiko lorategian pasioan zebilela, ikazkin izandakoari Herio gerturatu zitzaion. Berarekin eramango zuela arropatu zion Heriok, ikazkinaren diosalari. Hori ez egiteko eskatu zion ikazkinak, miseriarik oparo bizitzera igaro berri zenean. Heriok, bere amaierarik gabeko begiekin begiratu ostean, irribarretsu ikazkinak esandako hitzak gogorarazi zizkion: Heriok denekin berdin jokatzeko duela, alegia, aberats zein behartsuekin. Eta orain, bere txanda zen. Horrela bada, Heriok ikazkina eraman zuen, berak ez duelako inolako bereizketarik egiten.

baimena jaso ez badugu ere, argazki bakarren bat ostu, eta pozik goaz aurrera.

Bide zenbait badago ere, denek eramango gaituzte terreno zati guztiak harresiek ongi banatzen dituen Beartzun bailaratxo ederrera. Autoz Elizondora 10 minutu baino ez badaude ere, mendiz iritsita bestelako zirrara eragiten du toki honek.

Koartel zaharra

Hainbat txabola ikusirik, Elbete-ko ikazkinak bizi zuen miseria gorriarekin oroitu gara (koadroan duzue istorioa). Ingurumarian Herioren hatsa sumatzeko beldur, pauso irmoan aurrera joatea izan dugu irtenbide.

Errekasto bat igaro eta Elizondotik datorren bide nagusian sartu gara. Bidean aurrera eginda, zenbait baserri ondotik igaro gara, Loiza eta Burgaren magaletan. Gutxira Guardia Zibilaren koartel zaharrarekin egingo dugu topo. Zer ez ote zieten egingo inguruko baserritarrei, iparraldea eta hegoaldea mendiz elkartzen zuten kontrabandistei? Bitartean, kurriloak ikusi ditugu beraien kontrabandoa egiten, eta zalantza dugu koartel zaharraren gainetik igaro direnean, izutu eta atzera ez ote duten egin!

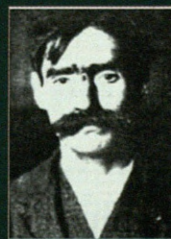

Elizondo.

Agotak, aparteko kasta

Garai bateko agotak paraje hauetan bizi bide ziren. Aparteko tokietan bizi ere. Eliza eta toki publikoetan besteengandik berezita egoten ziren eta elkarrekin baino ezin zuten ezkondu. Oro har, artisauak ziren. Fisikoki ere ezberdinak omen ziren. Legendak dioenez, lehenengo agota Erromako soldadu baten semeak behar omen zuen izan, Jesukristo gezi batekin zeharkatu zuena, hain zuzen ere. Esan ohi da legenarrak kutsatutakoak zirela, albinoak zirela eta baita jentilen ondorengoak zirela ere. Kontu zaharra da bestetik, agoten odola hain beroa izanik, sagarrak ere beraien eskuetan xigortu egiten zirela. Horrexegatik ez zieten oinutsik ibiltzen uzten, belarrik erre ez zezaten. Jakiekin loturarik zuten ofizioak ere debekatuta zituzten. Egur lanean langile onak omen ziren eta baita txistulari zein bertsolari ere. Ehorzketak ere ohiko tokietatik berezita egiten zituzten. 1817an Nafarroako gorteek agotak beste hiritarren maila sozial berean jarri zituzten.

Burga tontorretik Soalarra, Soalar tontorretik Irlintzera

Basabarko lepoan izango gara, haize fina lagun, bi ordu eta erdiren buruan. 690 metroan Elbete non dagoen azalduko digu bertako seinaleak.

Ordu laurden eskasean, Burga tontorrean izango gara, Baztango bailara osoa ikusteko moduan. Handik Soalar gainera, 20 minutu baino ez ditugu izango. Beherantz Irlintz lepoan, txabola bat dagoen tokian, Maulitz tontor borobildura iritsiko gara.

Elbete, Valle-Inclán idazlearen bizitoki

Hemendik jarraitu beharreko bideak ez du galbiderik. Behean ikusi ditugu Elbete eta Elizondo. Autrin eta Oketa gainetatik jaisten jarraitu eta uso-postu batzuen bideetik Elbeten izango gara berehala. Jaurola etxearen ondoan emango ditugu azken pausoak: Ramón

Jaurola, Valle-Inclán idazlearen bizileku.

María del Valle-Inclán idazle espainiarrak bizitoki izan ohi zuen, ezin lasaiagoa den etxe ederra. ■

Markak izango ditugu lagun bide osoan.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Indonesiako lurrikara Richter eskalan 9 gradukoa izan da

AUSTRALIAKO HEGOALDEAN dagoen Tasmania irlan Richter eskalan 8,2 graduko lurrikara gertatu zen berriki; zientzialarien esanetan azken lau urteotako handiena behar zuen lurrikara honek, baina joan den astean Indiar itsasoan gertatutakoak txiki utzi du Tasmaniakoa. Izan ere, Tasmanian heriotzarik ekarri ez duen bitartean, Indiar itsasoan gertatutakoak 100.000tik gora hilotz utzi ditu. Lurrikara itsasoan gertatzeak askotan saihestu egiten ditu heriotzak, baina kasu honetan sortutako 10 metrotik gorako olatuek sarraski izugarria eragin dute, inguruko estatuetan jendea batez ere itsasertzean bizi baita.

Richter eskalak lurrikarak askatutako energia neurtzen du. Indiar itsasoan gertatutakoak 9 graduko indarra izan du eta 1900. urteaz geroztik, laugarren lurrikara gogorrena izan da.

Richter eskala, Charles Francis Richter estatu-batuarrari zor zaio eta 10eko eskalan banatzen ditu lurrikarak. Gradutik gradurako igoera ez da proportzionala, esponentziala baizik eta adibidez, 6 graduko lurrikara 5 gradukoa baino 10 aldiz indartsuagoa da. **I**

ESPAZIOA

Martitzen ur-arrastoak

SCIENCE aldizkariarentzat Martitz "urteko planeta" da. Ur gaziaren eta azidoaren arrastoak topatu izanak eman dio izenburu ponpoxo hori.

Mars Global Surveyor satelite estatubatua-

Osasuna

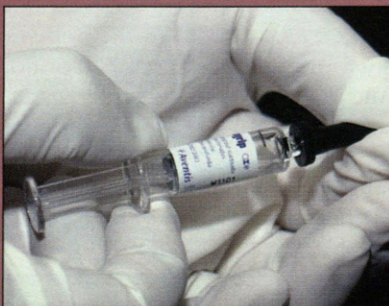
JABIER AGIRRE

Meningitisaren kontra txertatuko dituzte 11-20 urteko gazteak

EUSKO JAURLARITZAKO Osasun Sailak 180.000 adolezente txertatuko ditu meningitisaren kontra, urtarri-laren 10etik aurrera. Gabonetako oporraldiak amaitu eta berriro eskolara itzultzean, hasi lehen hezkuntzako seigarren mailatik (11 urte) eta unibertsitate ikasketen hirugarren urtea egiten ari direnetaraino (20 urte), aparteko kanpaina bat jarriko da martxan. Meningokokoen kontrako txerto honek C izeneko meningokokoen eragindako meningitisari aurre hartzea du helburu.

Osakidetzak informazio-gutun bat igorri die adin horietako seme-alabak dituzten gurasoei, eta bertan esaten den bezala, azken urteotan atzemandako meningitis kasuek gora egin dutenez -90eko hamarkadatik hasita batez ere-, 1,8 milioi euroko (300 milioi pezeta inguru) kostua izango duen kanpaina prestatu dute.

1997-98 ikasturtean txertaketa-kanpaina berezi bat jarri zen martxan -A+C meningokokoen kontrako txertoarekin-, 18 hilabete eta 20 urte bitartean zeuden gaz-

teentzat. Eta handik urtebetera, 1999. urtean, botiketan beste txerto bat agertu zen C serotaleari soilik bideratua. Txerto berri honek babes eraginkor eta iraunkorragoa ematen zuen aurreko txerto konbinatuak baino, eta horregatik 2000. urtean eskola-egutegian sartu zen, sei urte-tik beharagoentzat.

Horixe da, hain zuzen ere, urtarri-lean abiatuko den kanpaina 11 urtetik gorako gazteentzat diseinatzeko arrazoia, adin horretatik beharagoak txertatuak baitaude. Horrela, bada, 2005eko urtarila/otsaila bitartean 11-20 urte bitarteko 180.000 gazte C meningitisaren kontra txertatuko dira, ahal izanez gero ikastetxean bertan -17 urte arteko gazteen kasuan-, eta Osakidetzako osasun-zentroetan nahiz unibertsitateetako zerbitzu medikoetan -18-20 urteko neska-mutikoentzat-.

Etxeetara igorritako gutunean esaten den bezala, txertoa eraginkorra eta segurua da. Txertoa jarri ondoren, erreakzioak oso arraroak dira: hantura ziztada-gunean edo sukar-apur bat.

Martitzeko krater bat.

rrean kokatutako teleskopio infragorriak Opportunity eta Spirit robotak gidatu ditu eta hauek jasotako datuekin jakinduria zientifikoa irauli dute: Lurrean bizia agertzen ari zen unean, Martitz beroa eta hezea zen eta bertan erregulartasunez lurrintzen ziren ur azidoak zeuden.

Opportunity robotak hezetasun eta lehortasun ziklikoaren arrastoak aurkitu ditu, Meridiani Planum mesetako Eagle kraterreko harkaitzetan.

Spirit-ek topatutakoa lurrazpiko uren arrastoa da. Ur hauek bihurtuko zituzten, ziurrenik, sumendi-hautsak harkaitz burdinadun.

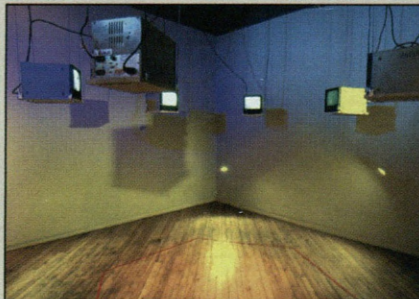
Roboten hurrengo belaunaldiak saiatuko dira harkaitz txantiloak Lurrera garraiatzen, eta orduan jakingo da biztzarik edo honen arrastorik ote dagoen. **I**

TEKNOLOGIA

Lurreko telebista digitalak MPeg 4 arauaren pean

FRANTZIAKO

Lehen ministro Raffarin-ek iragarri berri duenez, laster ordainpeko emisioa egingo duen Lurreko Telebista Digitalak MPeg 4 arauaren pean

emititu beharko du. Orain arteko doako kateek MPeg 2 arauaren pean emititu dute eta erabakiaren inguruko eztabaida zabaldu da.

MPeg 4 teknikoki korapilatsua da eta ez da erabat eraginkorra, beraz, 2005eko irailerako kaleratu behar ziren zerbitzuak atzeratu daitezke. Gainera, doako eta ordainpeko emisioak egingo dituzten operadoreentzat bi sistemetan emititu ahal izateak eragozpen handiak ekar ditzake. MPeg Moving Picture Experts Group-en laburdura da eta hitz gutxitan esanda, konpresio-formatu bat da zeinak datu analogikoak digital bihurtzen diituen. Bertsio desberdinak daude, 1, 2, 3 eta 4 hain zuen ere, eta 4.a ahalmentsuena bada ere, hargailuak dituen eskakizunak ere askoz ere handiagoak dira. Etorkizunean segituko dugun gaia denez, hurrengo artikuluetan datu tekniko gehiago emango ditugu. **I**

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Otxandioko plazan

GORBEA ETA ANBOTO nagusi diren paisaietan bada Otxandio, herri dotorea. Etxe, jauregi, dorre eta

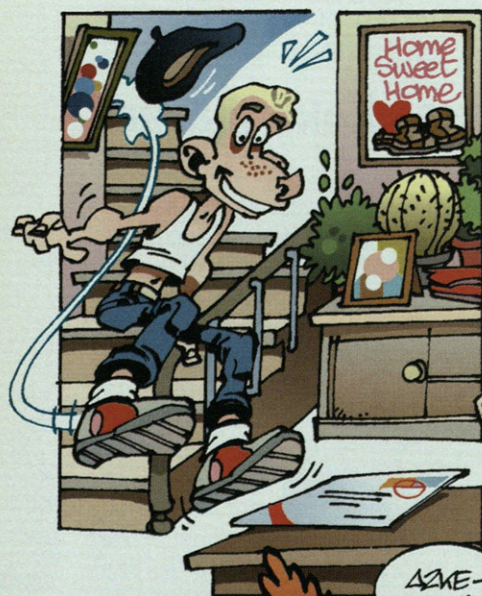
kale zaharrek aire berezia, usain gozoa eransten dio bertan dabile-nari, bertan bizi denari. Giro honek neguko hotz gauekoaz enparantza nagusian du bere azalpen

gorena, niri hala iruditu zitzaidan behintzat.

Pilotalekua monumentu dute fosilizatu. 1857koa, Aramaioko Arangio mendietatik ekarritako harlanduz egina. Zoruko harlosatzarrak anonimoak, baina haiek bai monumentalak... Eskubi-pareta, berdea: elegantzi kolonialeko zumardia, ez zumarrez, indigaztainondo osatua. Ondo koloniala! Plaza barrenean udaletxea. Haren ondoan, kolonialismo gordinetik sasi-mestizaia kosmopolitara garaia aldatzen ari direnaren aztarna biziak. Zuhaitz ilara. Lau. Udalaren hegalean *Lagestroemia indica* kultura: uda partean lore arrosazko soinekoa janzten duen konstantinoplarra. Hurren, astigar arrunta, *Acer campestre*, lur hauetako dama pinpirina, txori-buru samarra; itxurarekin, udazkena erakustearrekin urteko lanak egintzat jotzen dituzten hori horietakoa. Segidan Judasen arbola, beste batzuentzat "amodioaren arbola" —*Cercis siliquastrum*— loraldi arrosa eskandaluzkoa eta giza-bihotz itxurako hostoak engainatuta, zuhaitza denari amodioa eta Judas fruituak direla ustel dutenek arbola izena emana. Muturrean Beterrin maspila eta hizkuntzalariek basagurbea deitzen dutena, *Sorbus torminalis*. Hau bai geurea. Milaka urtetan larrazkeneko udaretxoz elikatu gaituena eta zura dotorez jantzi gaituena.

Hotz gaueko hartan garaien aldaketarena zenbaterainokoa denaz jabetu nintzen: talka kopetan! Otxandion azken esnebehia kendu berria dute. Bizkaia maite...

WINSTON ARIZMENDI JR.

ARIZMOUNTAIN!!

MILA AIZZ ESAN DUTZ ARIZMOUNTAIN NAIZELA!

ARIZMENDI BATEAN MUKURRA AL DUKAT BA NIK...?

«PSOE praktikan PPk egiten zuen politika bera egiten ari da»

Eneko
Aizpuru

Leitzan jaio zen,
1981ean.

9 urterekin Donostiara aldatu zen bizitzera. 20 urterekin, berriz, Iparraldera ihes egin zuen, Garzon epaileak Segi erakundearen hamabi kideren atxiloketa agindu zuenean. Iparraldera heldu eta hilabetera frantses poliziak atxilotu zuen Baionan. Handik hilabetera, estradizio prozeduran akats bat zela-eta, behin-behineko askatasunean atera zen espetxetik. Prozedura judizialaren ebazpen zain dago, eta horri esker "libre" dabil. Segik urte amaieran burutu zuen intsumisio kanpainaz eta Euskal Herriko egoera politikoaz, oro har, jardun dugu Segiko Eneko Aizpuru eledunarekin.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: M. A.

Intsumisio kanpaina burutu zenuten iragan urte bukaeran. Zein da balantzea?

Intsumisio kanpainak urritik abendura bitartean iraun zuen Euskal Herriko lurralde guztietan. Kanpaina garai berri bateko hasiera bezala planteatu genuen, intsumisio borroka moldeari bultzada emateko helburuz. Ekimena ez da bukatu, beraz. Egungo testuinguru politikoan eta Euskal Herriaren askatasunaren aldeko borrokan intsumisioaren praktika aurrera pausoak emateko bidea dela esaten dugu.

"Intsumisioa da bidea!" kanpainaren lema izaki, zer da zuentzat intsumisioa?

Intsumisioa Espainiako nahiz Frantziako armaden eta soldadutzaren aurkako borrokatzat jo da historikoki. Estatuaren aldeko zerbitzu militarra bertan behera gelditu eta borroka hori garaitu ondoren, intsumisioa modu zabalagoan landu nahi dugu. Segik bi ardatz zehatzen inguruan landu nahi du intsumisioaren jardura: autodeterminazio eskubidearen ukazioaren eta Euskal Herriko lurraldearen zatiketa-aren aurka. Estatuaren ukazio nagusia nazio hau ez onartzea da. Euskaldunok frantses edo espainol izatera behartuta gaude, alegia. Intsumisioa, jarrera kolektibo gisa planteatu eta

ukazio horien aurka garatu behar dugula diogu.

Askori harrigarria egiten zaio Segiko gazteek intsumisioa borroka gisa planteatzea.

Guk planteatzen dugun intsumisio borroka ez ditu beste borroka motak ordezkatu nahi.

Bateragarria ikusten al duzue intsumisio ekimena zabaltzea, ETaren borroka armatua dagoen bitartean?

Bai. Ezker abertzaleak beti defendatu du borroka molde guztiak uztargarriak, osagarriak eta beharrezkoak direla. Guk borroka mota guztiak baliagarriak direla uste dugu, desobedientzia zibila barne.

Intsumisioa desobedientzia zibila ekimenarekin lotu izan da. Batzuen iritziz, desobedientzia zibila ez da azkartuko borroka armatua dagoen bitartean.

Intsumisio borroka betidanik izan da Euskal Herrian. Euskaldunek Euskal Herriaren aldeko askatasunean emandako pausoak intsumisioan oinarritu zituzten. Euskal Herria iraganean bezala gaur egun ere ukatuta dago, Euskal Herriaren alde borrokatzea ere debekatuta dago, horregatik ezker

abertzalearen historian intsumisio jarrerak ere landu dira bi estatuen aurka.

Borroka armatuaren garaia pasa eta gizarte zibilararen ekimenei lehentasuna eman behar zaiela uste du jende askok.

Segik hainbat borroka mota bultzatzen segitu nahi du, zentzu horretan intsumisioaren jarrerak lehentasuna dauka gazteen arazoei irtenbideak bilatzera-koan. Baina, horietaz gain, beste batzuek lantzen dituzten borroka moldeak ez ditugu juzkatzen. Euskal Herriak bizi duen egoera kontuan hartuta, batzuek borroka armatuaren hautua egitea errespetagarria da. Segi ez da inor inori esateko zein borroka molde erabili behar duen eta zeinek duen lehentasuna. Beraz, errespetu horretatik abiatuta, Segiren lehentasuna gazteen problematikari aurre egitea da.

Problematicak problematika, Euskal Herrian bakea finkatzeko baldintzak daudela diozue. Zein?

Bakea lortzeko bidean ez dugu baldintza abstraktuez hitz egiten, ordea. Bake-baldintzak ez dira berez etorriko, bakeak azterketa sakon politikoa eskatzen du. Euskal Herriaren bakea bere buruaren jabe izateagatik jasaten duen zapalkuntzan bilatu behar da. Euskal Herriaren bake baldintzak autodeterminazio eskubidea onartzetik etorriko dira. Azken urteotan sekulako indarra metatzen ari da, indar eta eragile asko eskubide horren alde dago. Autodeterminazioaren aldeko mugimendua indartsu dagoen heinean, eskubidea gauzatzen den heinean, bakea etorriko dela diogu. Segiren ustez gatazkaren sorrera eta bake eza ukazio horretan datza.

Testuinguru horretan zer iritzi duzue Ibarretxeren planaz?

Gazteok Ibarretxe Planari ezezkoa ematea garrantzizkoa iruditzen zaigu. Azken 25 urteetan Gernikako Estatu-tuaren helburuak ez dira bete. Funtsean ez du bakea ekarri eta ez du lortu herri honen –osorik hartuta– eskubideak aitortuak izatea. Are gehiago, gatazkak segitzen du eta gazteok gara bake eta herri honen eskubideen ukazioa gehien jasaten dugunok. Gazteontzako bake premia berebizikoa da, eta bakera eramango gaituen benetako plana behar

da, ez alderdi bakar batzuen planak. Batasunak Ibarretxeren planaz egiten duen irakurketa bera egiten dugu.

Zein plan planteatzen duzue zuek?

Euskal Herri osoa kontuan hartuko duen plana.

Zein markotan edo mahairen bitartez?

Segik herri hau aintzatetsiko duen plana babestuko du eta ondorioz bakea ekarriko duena. Berdin zaigu ezker abertzaletik edo beste sektore batetik

“Segik hainbat borroka mota bultzatzen segitu nahi du, zentzu horretan intsumisioaren jarrerak lehentasuna dauka gazteen arazoei irtenbideak bilatzera-koan”

datorren. Adibidez, Ibarretxe Planaren inguruan bi kontu nahasten dira: Euskal Herriaren bakea lortzeko nahia dago, baina plana bultzatzen duten alderdiak nahi hori baliatzen ari dira haien interesaren arabera proiektua gauzatzeko. PSE-EEren estatu proposamenaz ere beste hainbeste esan dezakegu. Ezker abertzaleak, adibidez, independentziara eramango gintuen plana planteatu zezakeen, baina ez gaude une horretan.

“Bakeak azterketa sakon politikoa eskatzen du. Euskal Herriaren bakea bere buruaren jabe izateagatik jasaten duen zapalkuntzan bilatu behar da”

Euskal Herri politikoa gauzatzeaz ari zara. Egun hiru lurralde administratibotan zati-tuta dago: EAE, Nafarroa eta Iparralde Euskal Herria. Badago plan orokor bat egiterik? Nola?

Askotan, baldintzen inguruan hitz egitean, benetako borondatea ezkututzen dela uste dut. Ezker abertzaleko kideoi inozo eta ameslariak garelako leporatzen

zaigu, Euskal Herri osorako plan batek ez duela zentzurik, hiru administrazio-tan banatuta eta zatituta dagoelako. Hori irakurketa subjektiboa da. Espe-rirentziak erakutsi digu Euskal Herria antola daitekeela bere osotasunean, eta subjektu politiko bezala antolatze-ko aukerak badaudela. Lizarrar-Garaziko Akordioa eta Udaltzako Euskal Herria egituratzen eta bakerako bidea marrazten hasi ziren. Berriki, Herriar-ten Zerrenda (HZ) Euskal Herri osoan aurkeztu zen eta sekulako emaitzak lortu zituen. Beraz, bakera eramango gaituen metodoa finkatzeko baldin-tzak badaude, Batasunak Donostiako Belodromoan aurkeztu zuen proposa-menean ageri den bezala.

ETAren atentatuak etorri ziren gero. Ezker abertzalean Batasunaren propo-samenaren inguruan jarrera ezberdinak daudela esaten da.

Irakurketa hori interesatua da oso, tranpa dago hor. Ezker abertzaleak bakerako bidea lantzeko proposamena egin du, eta estatuen aldetik jaso duen erantzun bakarra errepresioa da. ETA erakunde armatuak komunikatu zen-baitetan bakerako eramango gaituen bidea agertu zuen, eta borondate horren aurrean errepresioa baino ez da jaso. PSOEren jarrera berria aipatu da, baina praktikan PPK egiten duen politi-ka bera egiten ari da. Torturek berdin jarraitzen dute. Ezker abertzaleari eta oro har euskal herritarrei ezin zaie eska-tu –errepresioak irauten duen bitar-tean– erantzunik ez ematea.

Gatazka ez duzu ebazpen fasean ikusten orduan?

Batasunaren proposamena ezagutu ondoren, jende askok sinetsi nahi izan zuen gatazka konpontzeko fasean gaudela. Zoritxarrez, gatazka konpon-tzeko parte hartu behar duten eragile guztiek ez dute borondaterik erakus-ten, edo ez ezker abertzaleak erakus-ten duen adinako borondatea behin-tzat. Horrek, zoritxarrez, une honetan ez gaudela gatazka ebazteko unean era-kusten digu. Hala ere, ikuspen zabale-tik begirata, azken urteetan aurrera pausoak eman dira bakea lortzeko. Oraindik borrokan jarraitu beharko dugu estatuek Euskal Herriak bere buruaren jabe izateko duen eskubidea onartu arte. ■

IKEA, iragan iluneko multinazionala

IKEA 40ko hamarkadan ezerezetik sortu eta orain mundu osoan ezaguna den altzari marka suediarra da; 200 denda inguru dauzka hogeita hamar herrialdetan banatuta. 70.000 langile ditu eta laster Barakaldoko Megapark merkataritza parke berrian zabalduko ditu ateak. Ezkerraldeko talde politikoen eta ekologisten artean zalaparta handia sortu zuten denda hori eraikitzeke lanek.

DANIEL UDALAITZ
Argazkiak: IKEA

MUNDU OSOAN EZAGUNA den IKEA altzarien multinazional suediarrek laster zabalduko ditu ateak Barakaldoko Megapark merkataritza parkean, Max Center-en parean. Euskal Herrian jarzen duen aurrenekoa izango da, multinazionalak hogeita hamar herrialdetan banatuta dauzkan 200 bat denden arteko beste bat –Alemania, Arabiar Emirerriak, Australia, Austria, Belgika, Danimarka, Erresuma Batua, Errusia, Eslovakia, Espainia, Estatu Batuak, Finlandia, Frantzia, Holanda, Hungaria, Italia, Kanada, Malaysia, Norvegia, Polonia, Txekiar Errepublika, Txina, Suedia, Suitza eta abarretan barrena

hedatuta dago—. Guztira 70.000 inguru pertsonari ematen die lana. Ez da baztertzeko IKEAk epe luzeagoan Baionan ere beste denda bat jartzea. Suediako multinazionalaren arduradunak jadanik joan dira Lapurdiko hiriburura, Ruwell enpresak garai batean instalazioak zeuzkan lurrak ikustera.

Beste ezeren aurretik, zer esan nahi du IKEAk edo zer dago IKEA izenaren atzean? Hain zuzen ere enpresaren sortzailearen izen-abizenak, bere baserria, eta haurtzarora pasatu zuen herririkaren izena. Multinazionalaren sortzaileak Ingvar izena du (I), Kamprad du abizena (K), Elmtaryd baserrikoa da (E), eta Agunnaryd-en hazi zen (A). Hortik jaio zen IKEA merkataritza marka.

Sortzaile bitxia

IKEA berrogeiko hamarkadan sortu zen, ia-ia ezerezetik. Ingvar Kamprad 1926ko martxoaren 30ean jaio zen,

IKEAren sortzailea txikitari hasi zen
pospoloak merke erosi eta
berriaz saltzen. 17 urte besterik ez
zituela sortu zuen bere
enpresa, lortutako aurreneko
aurrezkiekin eta nota onak
ateratzegatik gurasoek
emandako eskupekoarekin

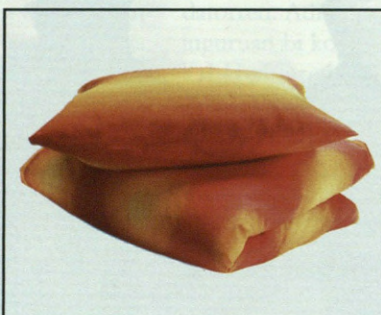
gaur egun besteengandik desberdintzen duen ideia bikaina: bezeroaren esku uztea altzarien garraioa eta muntaketa. IKEAk enbalatu edo paketatutako besterik ez ditu egiten.

Lehenengo denda handia, 45.000 metro koadrotik gorakoa, Stockholm-en zabaldu zuen 1965ean. Dendaren diseinua New Yorkeko Guggenheim museoan oinarrituta dago. 1976an zabaldu zuen Europatik kanpoko aurrene-

zabaldu zuen Txinan. Eta 2000. urtean Errusian ireki zituen ateak. Multinazional suediarrek 2002an bere tren sarea jarri zuen martxan Europan, bere produktuak garraiatzeko.

IKEAren bost gakoak

Suediako multinazional honen negozioaren gakoak bost dira: kostuen kudeaketa eranginkorra; produktuen globalizazioa —katalogoan 12.000tik gora produktu aurki daitezke—; frankizien sistema —dendek frankizia independente moduan funtzionatzeko dute—; hiritik kanpoko dendak —Barakaldo-koa ere hiritik kanpo egongo da—; eta hazkunde kontrolatua —IKEAk datozen hamar urteetan bikoiztu egin nahi du bere tamaina, jadanik dendak dauzkan lekuetan sendotuz eta merkatu berriei ez uko eginez—. Sektoreko analistek uste dute multinazional honen negozioaren gakoak dela etxe-

Suediako hegoaldean, baserritar familia. Txiki-txikitatutako izan zen tratulari ona. Pospoloak merke erosi eta auzokideei saltzen zizkien batengana eta bestearengana bizikletan joanez. Poliki-poliki salgaiak ugarituz joan zen: boligrafoak, Eguberrietako apaingarriak, markoak, galtzerdiak, karterak, haziak, arraina... saltzen zituen esne saltzailearen furgoneta hartuta.

1943an, 17 urte zituela, IKEA sortu zuen bere aurreneko aurrezkiekin eta eskolan nota onak ateratzegatik gurasoek emandako eskupekoarekin. Altzariak 1950ean jarri zituen salgai posta bidezko salmentaren katalogoan. Lehenengo denda 1953an zabaldu zuen, bere jaioterrian; etxea apaintzeko elementuak saltzen zituen. Handik bi urtera, IKEA altzari propioak diseinatzen hasi zen. Geroago bururatu zitzaion

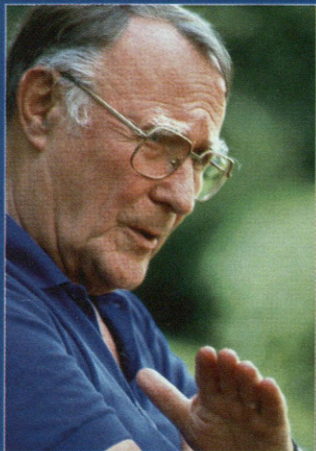
ko denda, Kanadan. 1985ean, berriaz, Amerikako Estatu Batuetako aurreneko denda zabaldu zuen, Filadelfian. Urtebete geroago, Anders Moberg jarri zen IKEAko buru. 1998an beste denda bat

ko altzari eta osagarri merkeak eskaintzea etxea apaintzeko diru gehiegi ez daukan jendeare, gazteei batez ere.

Ekonomia eta finantzetan, Suediako multinazional honen fakturazioak azken hamarkadan beti

Etorkizuna, sortzailearen semeen esku

IKEAren sortzailea, Ingvar Kamprad, munduko gizónik aberatsenetakoa da orain, eta familiarekin Suitzan bizi da 1976az geroztik. Bere ondarea nabarmen gehitu da azken urteetan. Gaur egun gutxi gorabehera 18.000 milioi dolarreko dirutzaren jabe da. Multinazionalaren etorkizuna sortzailearen hiru semeen esku dago orain: Peter, Jonas eta Mathias-en esku. Argi eta garbi utzi zuen hori gaur egun prostak minbiziak jota dagoen Ingvarrek berak, bere zenbait unitate –bankako lkanobanken eta industriako Swedwook– burtsara aterako diren zurrumurruer erantzunez. Bere esanetan, enpresa ez da burtsara aterako; aitzitik, bere hiru semeen eskuetara pasatuko da. Sortzailearen asmoen arabera, Peterrek aitaren lekua hartuko du Holandako fundazioan –horren menpe dago negozioa, eta 25.000 milioi euroko balioa dauka–. Jonasek hartuko du taldearen produktu sortaren ardura, eta Mathias izango da multinazionalako burua.

goranzko bilakaera izan du, 1997. urtean izan ezik. Horrela, 1993an 4.300 milioi dolar fakturatzetik 2003an 13.000 milioi dolarretik gora fakturatzera pasatu da. Europar fakturatzeko du gehien: %80a hain zuzen ere. Ipar Amerikan %17a fakturatzeko du eta Asian %3a. Kalkuluen arabera, 2003an 286 milioi pertsonatik gora pasatu ziren multinazionalaren dendetatik.

Egoera deserosoak eta salaketak

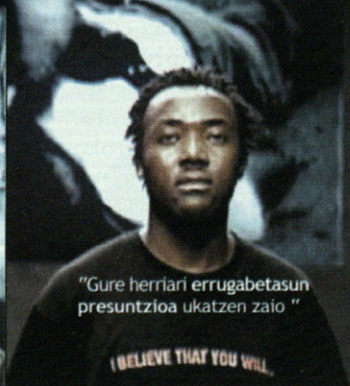
IKEAren historian une gogoangarriak eta ez hain gogoangarriak izan dira. Sortzaileak hainbat eragozpeni aurre egin behar izan zien. Lehenengo eragozpena gazte denboran neonaziekin izandako hartu-emanak dira –1994an aitortu zuen publikoki harreman horiek izan zituela–.

Ondorioz, Israelen baztertu egin zuten multinazional suediarra 2001 arte. Bigarren eragozpena, hogeita hamar urtez alkoholarekin izandako arazoa –1998an aitortu zuen arazo hori zeukala–. Bestalde, enpresa multinazionalak hainbat salaketari aurre egin behar izan dio: garapen bidean dauden herrialdeetako zenbait hornitzailek haurrak erabiltzen zituztela lanerako, edo basoak soil-tzen aritu direla. Gaur egun, jokabide kode bat dauka. Nazio Batuen Erakundearen giza eskubideen aldarrikapen unibertsalean, Lanaren Nazioarteko Erakundearen aldarrikapenean eta Rion garapen iraunkorraren inguruan egindako aldarrikapenean oinarritzen da kode hori, eta bere 2.000 inguru hornitzailek bete beharra daukate. ■

"Oinarritzkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

"Gure herriari errugabetsun presuntzioa ukatzen zaio"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

gure artean euskaraz

ENERGIA

Zornotzako zentral termikoa abuztuan jarriko dute martxan

Zornotzako lurretan ziklo bateratuko ESB zentrala eraikiko zela iragarri eta handik lau urtera, herritarrak aurka egon arren, otsailean proban jarriko da zentrala. Abuztuan inauguratuko dute eta produzitzen hasiko da.

DANIEL UDALAITZ

HERRITARRAK AURKA DAUDE, etengabe mobilizazioak egin dituzte, erreferenduma ere egin dute, baina hala ere, Zornotzako lurretan eraikitzen ari diren ziklo bateratuko ESB zentrala proba fasean jarriko dute otsailean eta, ondoren, abuztuan inauguratuko dute. Oraingo honetan, Eusko Jaurlaritzak ez du kontuan izan herriaren borondatea. Eta herriaren borondatearen aurka eraiki da Zornotzako herritar askorentzat "inposaketaren monumentua" dena. Gasteizko gobernuak bere diskurtsoetan behin eta berriz esaten badu ere herriaren borondatea errespetatu behar dela, kasu honetan berak ez du hala egin. Jendeak hainbat aldiz adierazi du manifestazioetan eta baita erreferendumean ere zentral termikoa eraikitzea-

ren aurka dagoela, baina Jaurlaritzak ez dio kasurik egin.

ESB eta OSAKA GAS, zentral termikoaren nagusiak

Energia proiektu honi hasiera eman ziona Irlandako ESB enpresa da. Inbertsioa finantzatzeko 24 banketxez osatutako partzuergo batera jo zuen, eta partzuergoak 690 milioi euroko kreditua eman zion, hasieran pentsatutako inbertsioa baino askoz diru kopuru handiagoa. Energia enpresa irlandarrak ez du bakarrik gauzatu proiektua. Lehengo urteko urrian, ESBk OSAKA GAS talde japoniarrari saldu zion Zornotzako zentralaren %50a. Operazio horrekin, korporazio japo-

narra Espainiako Estatuko energiaren merkatuan sartu da. Enpresa japoniar hori Asia erraldoiko gas korporazioirik handienetakoa da. 15.000 pertsonatik gorako plantilla dauka, eta orain dela gutxi mundu osoko ziklo bateratuetan inbertitzeko prozesu bati ekitea erabaki du.

Joan den urrian bi elkarrekin sinatutako akordioaren arabera, korporazio japoniarra berdintasunezko bazkide bilakatu da Bizkaia Energian -Boroako zentralaren sustatzailea da Bizkaia Energia-. Alabaina, ESB arduratuko da instalazioen kudeaketaz. Aurreikuspenen arabera, funtzionamenduko lehenengo saiakerak otsailean egingo dira, 750 Mw-eko potentzia erabiliz. Sei hilabete geroago, abuztuan, planta

"Inposaketaren monumentua"

Energia proiektu hau egitekoa zela jakin bezain laster, Zornotzako herria proiektuaren aurkako mobilizazioak egiten hasi zen. 1999an jakin zen atzerriko enpresa bat ziklo bateratuko zentral elektrikoa egiteko asmotan zebilela. Une hartatik bertatik, herritarrek mobilizatzen hasi ziren, beti ere era baketsuan. "Zornotza Bizirik" plataforma ere sortu zuten. Alde batetik hainbat errekurso eta ingurumen ikerketa aurkeztu zituzten, eta beste aldetik mobilizazio herritarrek egin zituzten. Hainbat ekintza egin zituzten: udal-txean mozioak aurkeztu, Zornotza bezalako herri txikian manifestazio erraldoiak egin, ia herri osoak babestutako idatziak aurkeztu, gehiengo nabarmen-nabarmen batek zentrala jartzearen aurka bozkatu zuen erreferenduma egin, eta abar. Horiek guztiak izan dira Zornotzan azken urteetan egin diren herritarren mobilizaziorik garrantzitsuenak. Hala ere, herritarren nahia ez dute errespetatu egunero-egunero hitzetik hortzera herriaren nahia darabilten horiek —lbarretxe lehendakaria tarteko—. Horregatik diote herri plataformako kideek eta oro har herritar guztiek Boroa "inposaketaren monumentua" dela.

CO2 eta NOX isurketak direla-eta, ESB enpresa irlandarra eta "Zornotza Bizirik" herri plataforma etengabeko

borrokan aritu dira. ESBk adierazi du beste zentralek baino %50 CO2 gutxiago isuriko lukeela eta garrantzia kendu die NOX isurketei, hozteko sistema alegatuz. Herri plataformak, bere aldetik, ez ditu onartzen enpresa irlandarraren argudioak, eta zera dio: zentrala eraikitzen bada 2.700.000 tona CO2 eta 1.700.000 tona NOX isuriko dituela tximini eta urte bakoitzeko. Alegazio ofizialak beti ukatu izan dituzten herritarrek garbi izan dute beti Boroako proiektuaren aurka egoteko arrazoi nagusia ziklo bateratuko zentralak sortuko lukeen kutsadura dela eta ez aireztatzearen inguruko eztabaida —hasieran ESB enpresak urarekin elikatu behar zuen aireztatzeko sistema, baina bere proiektuko ingurumen inpaktuaren aurka aurkeztutako alegazioak ikusi ondoren, airearekin elikatzea erabaki du—.

INIGO AZKONA

Otsailean proba fasean jarri eta abuztuan inauguratuko da argazkian ikus daitekeen Zornotzako ziklo bateratuko zentrala.

lanean hasteko moduan egongo da —600 pertsona inguru ari dira eraikuntza lanetan—.

Ziklo bateratuko zentrala

Boroako energia planta gas naturalez elikatzen den ziklo bateratuko zentral elektrikoa da. Bere instalazioak Boroa auzoan daude, Bizkaiko Foru Aldundiaren lurretan, eta 60.000 metro koadro inguruko azalera hartzen dute. Urtean 1.000 milioi metro kubiko gas kontsumituko ditu. Aurreikusita dagoenaren arabera, gehieneko tenperatura ez da 1.350 gradu zentigradutik igoko. Zentrala eraikitzen 2002ko bukaera aldera hasi ziren. Aipatu

dugun bezala zentrala eraikitzen zenbait ehunka pertsona ari badira ere, zentrala lanean hasteko moduan jartzen denean langile kopurua nabarmen murriztuko da. Azkenean 45 pertsona inguru besterik ez dira izango energia zentral berrian lanean jardungo direnak, guztiak oso langile kualifikatuak, gainera.

Proiektu hau Eusko Jaurlaritzak diseinatutako energia estrategiako planaren zatia da. Duela urtebete baino gutxiago, Bilboko superportu berriko instalazioetan beste bi ener-

gia proiektu inauguratu dira: Bizkaiko Badia I eta Bizkaiko Badia II. Hain zuzen ere, Boroako zentralako arduradunek Abrako kokaleku hori bera zela proposena aurreikusi zuten. Baina atzera egin behar izan zuten, aipatutako bi proiektu berriak jadanik martxan baitzeuden. Planaren barruan daude laster inauguratzeko den Zabalgari erraustegia eta Santurtziko zentral termikoa ere. ■

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 FM

Goizetik arrats... Beti euskaraz
GYRE IRRATIA
Zure Irratia 106.6 - 90.5 FM

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

Holokaustoaren errautsen azpian milioi bat ijito

II. Mundu Gerran milaka ijito hil zituzten naziek eta kolaboratzaileek Europa okupatuan. 60 urte pasa dira geroztik, eta oraindik aski aztertu gabeko genozidioetako bat da gure artean. Aldiz, ijitoena da Europak gaur ere dauzkan minorietatik handienetakoa.

AUSCHWITZ-EKO HERIOTZ eremu nazian 2.897 ijito akabatu zituzten 1944ko abuztuaren 2tik 3rako gauean. Eta haien likidazioarekin itxi zuten Auschwitz-Birkenau izena zeraman kontzentrazio gune ikaragarria. 60 urte berandago haien oroimenezko ospakizun handirik izan ez dela eta, Index on Censorships aldizkariak aipamen berezia eragin dio.

Kazetak honela definitzen du bere burua: *Index on Censorship* Stephen Spender-ek fundatu zuen, gizakiaren oinarritzko eskubidea den adierazpide askea defendatzeko". 31 urte daramatza lan horretan. Mundu osotik hautatu diren istorioen artean, Michael Shafir-ek idatzi duen *Rom jendearen masa hilketa: historiak abaztu ditu Holokaustoaren biktimak* hauek artikulua hautatu du *Indexek* udazkeneko aldizkarirako eta web gunerako.

Shafirren hitzetan, Auschwitzeko heriotz eremu erraldoi hartan 23.000 ijito eduki zituzten naziek preso. 1943ko otsailean ireki zuten *Ijitoentzako zelaia* bertan. Juduen eremu nagusian ez bezala, *Ijitoen eremuan* bildutakoak familiak bizi ziren, hasieran bederen. Sartu zituzten 23.000 buhame haietatik gehienak gosez eta gaixotuta hil ziren, eta 3.000 inguru baino ez ziren atera bizirik. Ijitoez gain, Auschwitz naziek 75.000 poloniar akabatu zituzten eta 1,1 milioi judu.

Hitlerren garbiketa proiektuetan

zenbat ijito edo rom jende akabatu zituzten? Horren datu zehatzik eza da arazoetako bat. Juduen kasuan ez bezala, oraindik behar bezala aztertu gabe baitago rom jendeak jasandako Holokaustoa (*porrajmo* beraien hizkuntzan).

Naziek akabatu zituzten judu kopuruetan zehaztasun nabarmena dago: etnia horretako 5,1 edo 6,2 milioi pertsona hil ziren nazien zapalkuntzapean. Aldiz, ijitoen kasuan ikerlari batzuek hildakoak 200.000 izan zirela uste dute eta beste batzuen ustez 1,5 milioi. Asko, edozein gisaz, 60 urte geroago hain ahaztuta lagatzeko.

Oroimenean datza, edo zehazkiago oroimen idatzian, gai honen arazo handietakoa. Juduen alderantziz, rom jendea eskolatu gabea zen gehienbat, edo izatekotan doi-doi irakurri eta idazten zekiena. Anikilazio eremuetatik bizirik atera ziren buhameek ez zuten libururik idatzi, ez eguneroko eta ez oroimenezkorik, eta ikerlariak ez dute haien arrastotik handirik aurkitu.

II. Mundu Gerra aurretik European zenbat Rom (Eki Europako ijitoak) eta zenbait Sinti (Ipar-Mendebaleko Europakoak) bizi ziren jakiteko datu demografikorik ere ez da, gehienak batetik bestera eten gabe mugituz bizi zirelako. Naziek juduekin ez bezala gutxi idatzi eta dokumentatu zuten ijitoei eman zieten tratua. Hori aski ez balitz,

juduen "garbiketa" aztertu duten ikerlari batzuek (juduak nagusiki) uste dute ijitoen etnia osoa metodoz sunsitzeko plan orokorrik ez zutela naziek.

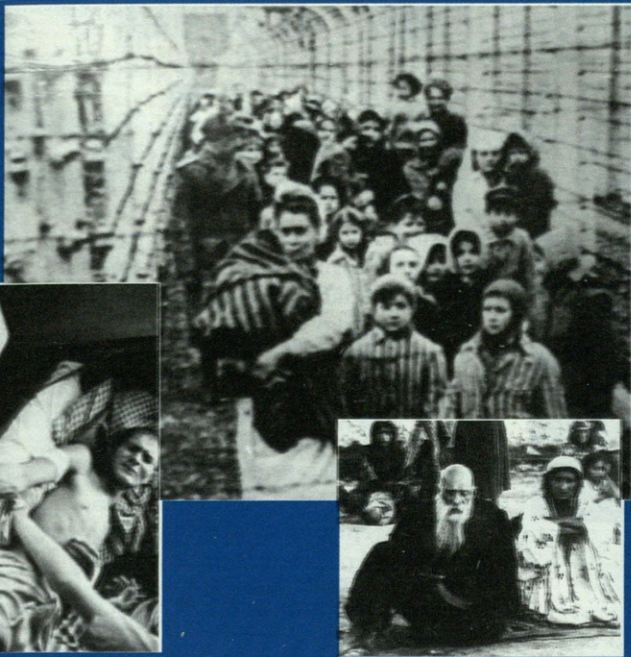
Egia da nonbait, naziek bereizketa egiten zutela okupatutako herrialdeetan bizi ziren ijitoen artean. Begirune gehiago omen zuten Sinti eta Lalleri ijitoekin: Europako Ipar-mendebaldean bizi ziren hauek eta nolabait arraza arioko ijito kontsidera zitezkeen, nazien ustean benetako ijito gaiztoekin kutsatu gabe zeudelako. Ijito gaiztoak ("Europako kriminalak") ekialdeko Rom ijitoak ziren. Hala ere, historiagile batzuek erakutsi dute jendea hiltzen hasita, batzuen eta besteen arteko ezberdintasunak ez zituztela askotan kontutan eduki, eta Sinti eta Lalleritarak ere bidali zituztela heriotz eremuetara.

Juduak baino mespretxatuago

Buhameak akabatze politikak naziekin batera beraiek okupatutako Europa osora hedatu zen. Lurralde oso handia izaki, eta ijitoek haietako herrialde bakoitzean gerra aurretik ere gainerako herritarrekin harremanak zituztenez, batetik bestera aldatzen zen sunsiketa planak aplikatzeko gogortasuna ere.

Naziek Krazia okupatu zutenean, bertako Ustasha miliziek egin zuten garbiketa lana, eta haien eskuetan 23.000 ijito hil zirela kalkulatu dute

II. Mundu Gerra garaian ijitoei ateratako erretratuak dira hauek. Ezkerreko biak kenduta (Holandako ijitoak ikusten dira beren karroan behekoan, eta Kroaziako Ustasha milizien kanpo baten ataria goikoan) gainerakoak Dachau eta Auschwitz-eko kontzentrazio eremu nazietan atereak dira. Esperimentu beldurgarriak egin zituzten mediku naziek Rom etniako gizaki haietako batzuekin. Beste asko gaitzez, gosez edo beste zenbait teknikaz hil zituzten.

ikerleek. Serbian hamar milako batzuk hil zituzten.

Hungariak 1940 hasieran promulgatu zuen bere herritar Rom etniakoen kontrako bazterketa legea, artean alemanak sartu gabe zeudenean. Baina hauek 1944ko martxoan Ferenc Szalasiaren erregimena ezarri zutenean, honek milaka ijito bidali zituen kontzentrazio eremuetara, eta han hil ziren gehienak. Polonia okupatuan berriz 20.000 eta 35.000 artean dago han alemanek edo tiro bakar batez edo heriotz eremuetara eramanda hil zituzten ijitoen kopurua.

Bulgariako gobernuak juduekin bezala jokatu zuen antza, ijitoekin. Bere lurraldean zeudenak deportaziotik babestu omen zituen "etxeko ijitoak" zirelakoan, baina Bulgariak berak okupatuta zeuzkan Mazedonia eta Traziako

buhameak heriotzara bidali zituen. Errumanian berriz, Antonescuren erregimenak 19.000 edo 25.000 ijito deportatu zituen Transnistria eskualdera (eremu hori dago preseski gaur ere eztabaidan Errumania eta Moldaviaren artean) eta milaka horietatik erdiak lortu omen zuen bizirik itzultzea.

Alemaniak okupatutako beste lurraldeetan segituz gero (Txekia, Eslovakia, eta abar) kontu berdina ateratzen dira: milaka ijito eramane zituztela kontzentrazio eremuetara, zahar, haur eta gazte. Beste presoez bezala, hauek ere bortxatutako lanak egin behar zituzten, eta mila esperimentu ikaragarri egiteko erabili zituzten, goseak jada ahuldutako gizaki haiek. Interneten pixka bat arakatzenean duenak (eta are gehiago Auschwitzko bezalako heriotz eremu ikaraga-

rrietara hurbiltzen denak) aurkituko ditu horien guztien arrasto grafikoak: familia osoak preso, Rom etniako jendeen "neurketa" (balizko arraza horien arrasto fisiologikoak aztertzeko), kontzentrazio eremuetan egindako esperimentuak, gosez hiltzeko zorian dauden jende errukariak...

60 urte beranduago, nazien garbiketa ahalegina gaindituta, European present daude ijitoak. Europa ekialdera zabaltzarekin gainera, paper garrantzitsuagoa hartu dute. Eta gerra aurretik bezala, oraindik gainerako europarrok ez dakigu oso ondo nola konpondu gure artean ditugun 10-12 milioi erkide horiekin. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Kresala hotela

www.aisiahoteles.com • Markiegi kalea 6 • 20820 DEBA

Jose Angel Irigaray

Negu aroa

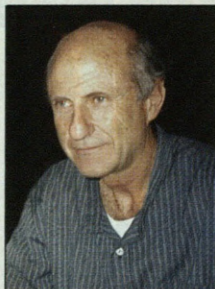
N

egua, oro pausatzen eta loakartzen deneko aroa, norbanakoaren mailan eta lurrari datxekionekoan. Barne bidaien egiteko sasoia, hausnarketa eta liseriketena. Orobat infernuraino jausteko, amodioaren bila edota norbederaren piztiaren garaitzerat. Naski, gutxieneke bizi baldintzak segurtaturik daudenean... Erran nahi baita, egunorokoa infernua ez denean, Broadway eta 26 karrikaren kantoia negu gorriko aterbe bilakatzen ez denean.

Dena den, neguak, eta bereziki elurrak, badu iraganera eramane ohi gaituen *atavico* den zerbait, jatorrizkoaren irudikapena, *nostosaren* deia... Neguko elurrak beti heldu baitira lehen minez bezainbat ametssez, ustezko oroitzapenez bezainbat sendo nahi liratekeen nahikari-proiektzioz. *Mais où sont les neiges d'antan?* kantatu zuen François Villon frantziar poetak, jada XV. mendean. Aspaldikoa da metafora.

Baina ez dira nolanahikoak "behinola" eta "egun" propioki ez orekatze eta uztartzetik heldu diren arazoak. Jakina da jende eta herriek, arnas berritzekotan, behin edo behin jatorritzat daukatenera jotzen dutela. Atzera behakoa, gutxi edo asko, beti dago eta asmo-proiektzioz bete. Baina, dagoen botereaz gabetutakoan, jendeak zein herriareagotu ohi dute joera hori; jatorrian soilik -egiazkoan edo mitikoan- indartu daitekeelakoan orainean koloka larrian dagoen izaera. Sobera areagotzea, baina, arriskutsua ere bada -ezin eta beti neguan!-, orainean propioki kokatzen oztoka dezake eta. Bai, nahiz atzokoaz elikatua eta biharkoaz argitua izan, oraina baizik ez da existitzen. Gu, adibidez, orain eta hemen garen eta gauden bakarrak gara, izan gaitezkeen *geuenak* gainera.

Ez da txantxetako auzi hori gaizki ulertu-uztartzetik datorren kaltea. Adibidez, nortasun iturri bakarra behinolako neguan, historian edo, kokatzen denean. Eta historia baitezpadakoa da nortasuna garatzeko garaian, bistan da. Baina, herri bat faktore konstelazio batean oinarritzen da -jendea, hizkuntza, kultura, historia, lurraldea, ekonomia... eta, beharbada, denen arragoa dena: garaian garaiko jendartearen herri izanaren sentimendu-nahia-. Gurea bezalakoetan, erran gabe doa, konstelazio osoa besterendurik dago eta faktore horiek arrakalatu eta

higatuak izan ohi dira, zein bere mailan. Egoeraren ezaugarria bezainbat ondorioa. Bideabar erranik, hori argudiotzat hartzea -suerte guztiko menperatzaileek egin ohi dutena- tautologia maltzur eta interesatua baino ez da. Giza kondizioari egiten zaion afrontua. Baina gauza jakina, eta jasangaitza, da: sistema menperatzailea ez da auzia hitzez, arrazional eta demokratikoki xuritzen saiatzen den egitatea -inoiz ez luke menpekota "konbentzituko", naski-. Alderantziz, gisa horretako ezin aldaketa ekiditeko egitura gotortua da; hots, kolkoa eta burua eta bihotza... bete -gainezka- txispa, kañoi, bonba, misil eta gainerakoak oro. Hain da sentibera eta begiratu!

Baina itzul gaitezen negura, nahiz bertatik ez garen batere jalgi, ez urte-aroiari datxekionez, ez egoerari datxekionez.

Behinolako neguan, supazterrean gartzten, eta goritzen, omen ziren sozietateari

Egun ere, supazterra edo berogailua izan, aro egokia da hausnarketa egiteko, ea gauza garen oportunismo, fantasia, espantu eta itxurakeria baino haratago, eta honatago, jarduteko, politikoki zinez hazteko eta indartzeko, oraingoak baino bide sendo eta emankorrak jorratzen hasteko.

Egia erran, horretarako, edozein aro on

zegozkion hamaika kontu. Egun ere, supazterra edo berogailua izan, aro egokia da hausnarketa egiteko, ea gauza garen oportunismo, fantasia, espantu eta itxurakeria baino haratago, eta honatago, jarduteko, politikoki zinez hazteko eta indartzeko, oraingoak baino bide sendo eta emankorrak jorratzen hasteko. Egia erran, horretarako, edozein aro on.

Eta, aspaldiko ezagutza da: neguak du uda edertzen. Funtsean, guri da, ez beste inori, hala izan dadin. Agian orduan has gintezkeen kantan eta dantzaren edota trago bat edaten kantoiko tabernan, kantoian aterbe duena gonbidatuz, bideabar. ■

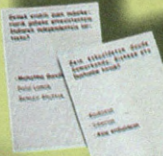
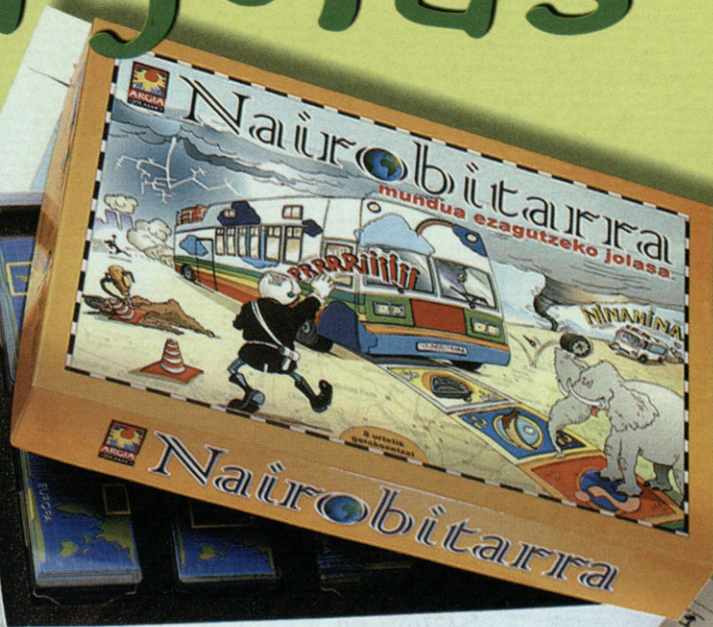
Nairobitarra rekin bidaia jolas

"Nairobitarra: mundua
ezagutzeko jolasa" k
tokian tokiko
bitxikeriak
ezagutzeko aukera
eskaintzen dizu.

38 €

Aukeratu
kontinentea,
ibilbidea, bota dadoa
eta ekin bidaiari.

8 urtetik
gorakoentzat

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria